د هندوستان پښتانه

"باره بستي"

صفيه حليم
Safia Haleem

تخنيکي ځانګه
www.dar

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک	مخ
پيژندنه	
د اکبر دولت..	
شيخ رکن الدين..	
جهان او جهانګير	
دريا او جهان	
د جهان زوال..	
وروستی پاڅون	
بهادر او دلېر	
د باره بستي اوسني پښتانه	

Bara Basti

This is the fourth book in the series written by Pashto writer Safia Haleem. She studied Pashtoon Communities in Various parts of present day India in 2003/4 while working for the BBC. She met those Pathans who have now integrated in the society like the rest of Muslims living in India, but having their traditions and identity.

About 100 km from Delhi the road going towards Buland Shahar District takes you to a chain of villages by the Ganga River. They are known as Bara Basti, which roughly translates as twelve villages. This area is near Muradabad and Meerut and were established by one Pashtoon Tribe of Dawoodzais. In the 16th Century during the time of Sher Shah Suri, the first settlement was inhabited by families who built Mud forts (Garrhi) and lived as villagers rearing horses brought from the north of Afghanistan. In the Mughal period some of their powerful leaders provided trained soldiers and took part in various battles to expand the empire . The uprising of Khan Jehan Lodi against the Mughal King Shah Jehan was supported by Darya khan married and settled in Bara Basti. The 12 villages which originated the name of this place have multiplied in to nineteen and several Garrhis are no more there due to the

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ganges water erosion and migration. Bassi, Bagrasi, Chandyana, Khanpur, Hassan pur, Poth , Bahadur Garrh , Sher pur, Pulwarra, Mohammad pur, Daulat pur, and Grora were the original villages. The author interviewed people from that area and compared the information for facts with other historical sources. She was helped by the academics of Jawaharlal Nehru University and Jamia Millia Islamia in Delhi.

پېژندنه

د هندوستان تر ټولو لوی ولايت، اتر پردېش نوميږي چې دوه نيم لکه مربع کلوميټر زمکه کې يې يو سل او نوي ميلينه خلک ژوندکوي. دلته د مسلمانانو شمېره اتلس في صده ده. د ډېلي نه په سړک ددی يوسر نه بل ته درې ورځې د موټرلاره ده. دا د هندو مذهب د زېږيدو اود مسلمانانو د کلتور مرکز ګڼل کيږي. لرغوني تاريخ دلته دنامتو سلطنتونواو ښارونوحال راکوي چې ځيني يې اوس نړۍ واله شهرت لري. اګره، لکهنو،کان پور،ميرټ (ميرټهه)، علي ګړهه، بربلي، بنارس او اله اباد د يادولو وړ دي.

په دی ولايت کې د ګنګا او جمنا د سيندونو تر منځ پراخ مېدانونه يو وخت دوآب نوميدل چې پکې روهيله پښتنو ښارونه ابادکړي و. هم دلته د ميرټ(ميرټهه) او مراد اباد سره جوخت د ګنګا سيند پر غاړه دباره بستي په نوم يوه سيمه ده چې په پښتو کې د دولسو کليو مانا ورکوي. اوس دا کلي په وړو ښارونو اوختي دي خو پکې د هم هغو پښتنواولادونه ژوند کوي چې د شپاړسمې ميلادي پېړۍ راهيسې دلته مېشت او اباد شول. د باره بستي په کليو کې لومړي پښتانه د شېر شاه سوري پر وخت اباد شول خو مغل

باچا جهانګير پر وخت دلته ځينو ته زمکې او جاګير ورکړې شواو دوي پکې کچه کلاګاني جوړې کړې. په وولسمې پېړۍ کې دلته د مغل پوځ لپاره جنګيالي تربيه کېدل. له دی ځايه کله د مغلو پر ضداوکله ددی دساتنې لپاره پښتنوځاني او مالي قرباني ورکړې. د شاه جهان پر ضد د خان جهان په پاڅون کې هم ددی سيمې مشران وړاندې وچې د ځينو نومونه د مغل تاريخ په پاڼوکې ښکاري خونورپه زرګونو کسان بې نومه مړه شول. دلته اوسيدونکي ټول خلک د پښتونخوا د مومند او غورياخېلو له ټبر دي او په يويشتمې پېړۍ کې هم ددوي دوديزه ژونددېر بدلون نه دی موندلې.

د باره بستي هغه دولس کلي چې د ګنګا پر غاړه د يو بل نه په لږه فاصله اباد شول، بسي، بګراسي، چنديانه، خانپور،حسن پور، پوټهه، بهادرګړهه، شېرپور، پلواړه،محمدپور،دولت پور اوګروړا نوميږي. وروسته ورسره نور کلي هم اباد شول چې جلالپور، ګېسوپور،حياتپور، محي الدين پور، بروالږه او بهرکاون دي، خودی سيمی اوس هم د باره بستي نوم د لاسه نه دی ورکړې. ددی ځای د پښتنو په اړه يوکتاب په اردو ژبه محمد عبېد الله خان په ۱۹۳۹ ميلادي کال کې وليکلو چې " يادګار سلف، تاريخ باره بستی افغانان" نوميږي او د مغلو د بېلا بېلو تاريخي پېښو نه علاوه د هر يوکلي د خلکو شجرې پکې موندل کيږي. د باره بستي د پښتنو ځيني روايات د اتر پرديش د نورو پښتنو په څيردي خو نور يې د پېښور د شاو خوا نه له ځانه سره راوړي دي. د هند د بيلا بيلو قامونو سره يو ځای ژوندپکې د خپلې پيژندګلوۍ احساس ژوندی ساتلې دی. هغه چې زمکې لري تر اوسه د کلي د ژوند سره تړاو لري خو نورو يې د ښار ژوند غوره کړی دی.

د باره بستي کيسه يواځې ددی ځای د پښتنو حال نه دی بلکه د مغلود ځواک په ټينګولو کې د هند د پښتنو هلو ځلو يو څرک دی. د شير شاه سوري نه وروسته دده لوی سرداران په بنګال او بهار کې د يو ځای کيدو لپاره لاس پښې وهلې خو تکړه مشر يې نه لرلو. هغه څوک چې د مشرۍ وړ و، د اکبر باچا له خوا ولمانځل شول خو تر دي بريده چې ځواکمن نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکبر دولت

د ۱۵۷۵ میلادي کال په هند کې د مغل اکبر باچا د واک نولس کاله وتلي و. د اګری په بازار کې د یواولسي سندرغاړي (بهانډ) سندری ته را ټولوخلکو غوږ نیولی وچې پرسویه (منظوم داستان) یې وییلو. د داستان اتل دګجرات د احمد اباد نه مغل والي سره په قافله کې روان و دوي د سیروهي د سیمې نه تیریږي چې داکبر باچا په قلمروکې نه ده شامله. ددی ځای د راجپوت ځوانانو یوه ډله د قافلې مخه نیسي اود والي د محافظانو سره په جګړه شي. د داستان اتل خبریږي او لکه د زمري خپل اس زغلوي . د راجپوت ځوانانو مخی ته ورځي ، خپله لنډئ توره راباسي، راجپوت وربانډی حمله کوي او ځوان په خپل تندي ټپ خوري ، دی په قهر شي او خپله توره دومره په زوره د راجپوت په سروهي چې هغه پری دوه ټوټی شي او د اس نه راپریوځي. د راجپوت وروړد بدل اخستو لپاره راوړاندی کیږي خود هغه ځوان د توری په یو ګوزار دی هم قتل شي. ددوي ملګري له وېرې په تېښته شي او د قافلی خلک په ارام خپل سفر جاري وساتي.

ددی " پرسویه" د سندری اتل د ګجرات نه راروان شوی دولت خان نومیدو، چې د میړانې کیسه یې له ده وړاندی اګری ته رارسیدلې و. د هندي پرسویه دا مضمون خلکویو بل ته په خوند ویېلو، ان تر دی چې یوه ورځ د اکبر باچا په دربار کې یو سندرغاړي زمزمه کړه . باچا هم د شعر نه خوندواخیستوخوکله چې خبریږي چې دسندری اتل دولت خان یو خیالي کیریکټر نه بلکه دده د والي په قافله کې شامل و نو والي ته دده د لیدو خواهش څرګندوي. دولت خان کله چې د اکبر باچا په خدمت کې حاضریږي نو هغه د خپلو اوږو نه یو ښکلی طوسي شال لری کوي او د دولت خان پر اوږو یې تاووي. بیا په ډېر شوق ورسره خبری کوي او دده د ټبر په اړه تری معلومات غواړي.

د دولت خان پلار عمر خان نومیدو او نیکه یې هم دولت خان و چې وروسته یې نوم په شېر خان واړاو. دوي په خټه لودیان او د یوسف خېلو د قبیلې نه و. کمال الدین ملک احمد د سکندر لودی په حکومت کې ډیلي ته ورغلې و . دده څلور ځامن و، دولت خان (

شېر خان) نصرت خان ، بهادر خان او موسی خان. نصرت د تجارت د سامان سره لومړې لاهور ته ولاړو. د لاهور والي چې هغه هم دولت خان نومیدو او دده د خپلوانو نه و ، ورته هرکلی ووېل ،د ابراهیم خان لور یې ورپه نکاح کړه او جاګیر یې ورله ورکړو. وروسته نصرت خان خپل نور ورونه هم لاهور ته وروبلل.

څه موده وروسته ددولت درې واړه ورونه د سکندرلودی په بلنه اګری ته ورغلل اوهلته دوي ښه ونازول شول. د مغل باچا بابر د حملی اود لودی حکومت دختمیدو سره دریو ورونو د خپلو خپلوانو سره د پنجاب خاوره پریښوده او بهار ته ولاړل. هلته په پټنه کې یې د نورو پښتنو په شان ساده ژوند پیل کړو. په دی وخت کې د لودیانو د شاهي کورنۍ له خوا د ډیلي د تخت د نیولو په هڅه پښتانه د سکندر لوری د زوی سلطان محمود بیرغ لاندې راټول شول چې پکې دا درې ورونه هم شامل و.

بل خوا فرید خان (شېر خان سور) د مغلو نه د هند د مرکز اخستو په هڅه کې و او په بهار کې یې پلویان ډېر شول. په ۱۵۴۰ م کې د بابر د مړینی سره شېر خان په جونپور کې د سلطان محمود لښکر ته ماته ورکړه . په دی لښکر کې نصرت خان او دده ورونو د شېر خان (سوري) پر ضد جنګ کاو. د ماتې خوړلو وروسته دی ورونو پوځي ژوند ته شا واړوله او بېرته یې تجارت پیل کړو.

کله چې فرید د شېرشاه په نوم د ډیلي پر تخت کښېناستو نو دولت خان (شېر خان) ورته سر ټیټ کړو او دده په پوځ کې شامل شو. مغل همایون د خپل سلطنت د بېرته اخستو لپاره لاس پښې وهلې او په بهار او بنګال کې یې څو جنګونه وکړل. دولت خان (شېر خان) په داسی یو جنګ کې ووژل شو او څلور ځامن یې پاته شول. شېر شاه دوي ته زمکې او جاګیرونه ورکړل او عمر خان یې له ځانه سره وساتلو. د لودیانو ځینې امیران د مغلو په لنډه دوره کې دکن ته ورغلل و او په دوي کې یو تن عالم خان کله چې بېرته د شېر شاه سره مل شو نو دده یوه لور بي بي لاجي عمر خان ته ور وراده شوه. په ۱۵۵۱ م کې عمر خان د ګوالیار په کلا کې و چې هلته د بي بي لاجي زوی وزیږیدو او دې د خپل نیکه په نوم دولت خان ونومول شو.

د باره بستي سیمه د ګنګا سیند پر غاړه ده . یو اولسي روایت کې وای، هغه مالونه چې شیر شاه سوري په کشتیو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغوښتل، زيات وخت د سيند پر غاړو دده له حريفانوله خوا چور شو. ددی د مخ نيوي لپاره هغه د خپل پوځ يو تن عيسا خان ته دا دنده وسپارله او هغه له خيبر پښتونخوا د سيمې نه ورته پښتانه راوبلل. هغه کلې چې دوي په لومړي سر کې پکې ديره شول " بسي " نوميږي .

د شېر شاه له مړينې وروسته دده زوي اسلام شاه لودی سرداران له ځانه سره وساتل او دوي ته يې لوړې عهدی ورکړې. د اسلام شاه تر ژونده دغه لودی ورونه په امن کې و . خو د ده د مړينې سره حالات بدل شول. د اسلام شاه د خورخاوند مبارز خان خپل ماشوم خوريونه ووژل او پخپله سلطان محمد عادل په لقب د گواليار په کلا کې خپله باچاهي اعلان کړه . عمر خان په دی وخت کې د هغه امبارکی له نه و ورغلی او مبارز خان دا خبره ورته په زړه کې غوټه کړه. هغه وخت مغل همايون يو واری بيا ټول پنجاب نيولی ،تر ډيلي سيمه يې په لاس کې وه او په اگری کې د واکمن په توگه پر تخت ناست و.

عادل شاه (مبارز خان) اوس په لکهنو کې خپل ځواکونه راټولول اوله کوموافغانانوچې په وېره او يا يې نه خوښيدل هغوي سره يې سمه دمه دښمني کوله. د عمر خان او دده له ورونو يې ټول جاگيرونه واخستل نودوي پوه شول اوددی لپاره چې مبارز خان راضي کړي ، لکهنوته ورغلل. هلته مبارز خان ددوي د نيولو او په بندي خانې کې د اچولو امر وکړو. خوعمر خان ته چا ژر خبر راوړواو ده د خپلی کورنی سره د گجرات د بهټه راجپوت حاکم سره پناه واخسته. هغه دده هرکلی وکړو، د خرڅ لپاره ورله زمکې ورکړې او دې هم هلته پاته شو.

د همايون د واک موده دده په مړينې ختمه شوه خو دده زوي اکبر باچا د خپلو پت منو اميرانو په ملاتړ پر تخت کښېناستو. افغانان د يو راجپوت هيمو چندرا په مشرئ د پاني پت په مېدان کې بيا مغلوته مخامخ شول. په دی جنگ کې د عمر خان ورونه هم شامل و. چې محمود او قاسم دواړه پکې ووژل شول او کمال خان ژوندې پاته شو. له دی جنگ سره په هند کې سوري واک پای ته ورسيدو.

عمرخان د خپلوورونو په وژنه دومره خفه و چې د مغلود واک په سيمه کې ژوند کول يې خوښ نه شو اود۱۵۵۶ م په پای کې د خپل عيال سره بيا د گجرات مرکز احمداباد ته ولاړو. هغه وخت دده زوي دولت خان د وو کالو و. احمد اباد ته په لاره دوي د مالوې نه تېر شول چې هغه وخت شجاعت خان پکې واکمن و. ده

چې د عمر خان د قافلې اسونه او پيلان وليدل نو حرص په مخه واخستو او له ده يې ښه اسونه او پيلان په زوره وگرځول. عمر خان هغه وخت ورسره جنگ کول مناسب وونه گڼل او وړاندی ولاړو خو شجاعت خان پښېمانه شو او ورپسې يې د تاوان په توگه يو زر روپۍ وروزغلولې. عمر خان ددی پېسو اخستل خپل سپکاوې وگڼلو اود مننی سره يې ورله بېرته واستولې.

په ۱۵۶۱ م کې اکبر باچا د ماشومتوب له درشله وتلې اود خپل سرپرست او استاد بېرم خان د پنجو نه د وتلو لپاره يې لاس پښې وهلې. بېرم خان د مغل سلطنت د ساتلو لپاره پښتنو ته امتيازات ورکول. ددوي لوې سرداران چې يو وخت د لودي باچاهانو د تخت پاې ټينگې کړې وې اوس د مغلو سره مله و. پدی کې عالم خان لوانې، شهباز لودی، دولت خان لودی، محمد خان نيازي، ناد علي مېداني، حسن خان بېټني، مبارک خان کاکړ، عمر خان افغان، بابو منقلي، غازي خان مېداني او فتح خان سور شامل و. اکبر باچا د بېرم خان سره له يوې شخړې وروسته، هغه نه ټول اختيار واخستو او دې يې حج ته ورواستوو.

هغو پښتنو سردارانو چې په بنگال او اړيسه کې يې تر هغې مغلوته غاړه نه وه ايښې، سلېمان کرلانې ، داود خان، قتلو خان، او عيسا خان و. اخواپه گجرات کې د لودی پښتنو د بغاوت اود جنگونو له کبله اکبر نشوکولې چې بنگال او اړيسه ته ولاړ شي او تر ۱۵۷۳ م دا سيمی خپلواکه وې. د لوديانود وخت زيات تره پښتانه اميران هغه وخت په گجرات کې راټول و چې يوه خپلواکه سيمه وه. د عمر خان اخښې (د مېرمنی ورور) عالم خان هغه وخت په احمد اباد کې دده کوربه و. دده په هلو ځلو ورته ملازمت پيدا شو خو عمر خان د پښتنود مشر شېر خان فولادي سره اړيکې جوړی کړی چې د پټنی نه ورغلي د شېر شاه پاته شونې پښتانه يې په ځان راټول کړی و.

مغل باچا اکبرنه غوښتل چې په دومره لوې شمېر پښتانه دی يو ځاې په گجرات کې پاته وي. دده مورخينو ليکلي چې هلته دی اميرانو به مدام د يو بل سره نانډرئ وهلی، تر دی چې ددی ځاې واکمن اعتماد خان ووېريدو او اکبر ته يې پيغام ورواستاو چې دده مرستی ته دی راشي. هم هغه وه چې اکبر د خان کلان په مشرئ يو لوې لښکر د گجرات د نيولو لپاره ورواستاو او اخر دا صوبه په مغل سلطنت کې شامله شوه. د ځوانئسن ته د رسيدو سره دولت خان د پلاراوماما نه بېل د گجرات د يو بل لودی امير حاجي خان سره ملازمت وکړو. ددی ټولی کورنئ ځانگړتيا په دی کې وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوي به ديني او دنياوي دواړه زدکړې کولې. دولت خان ته په احمد اباد کې د"اوټاوه" جاګير په برخه ورسيدو . ده د يو بل امير هيبت خان لور بي بي راجي جيو راواده کړه.

خو د مغلو پر ضد د پښتنو بغاوت سوړ نه شو او د شېر خان فولادي په مشرۍ پښتنو هغه کلا محاصره کړه چې مغل امير اتکه خان پکې تم و. ددې خبر په اوريدو اکبر باچا په ۱۵۷۲ م کې پخپله د اګرې نه احمد اباد ته روان شو . په نهو ورځو کې يې هلته ځان ورسوواو په يوسخت جنګ کې پښتانه مات شول . په دې جنګ کې عمرخان هم ووژل شو چې د باغيانو په صف کې ولاړ و. په داسې حالاتو کې مغل به د باغيانو کورنۍ نه غچ اخستو. له دې ويرې د پلار د مړينې سره دولت خان د ټولې کورنۍ سره د احمد اباد نه ووتلو او د سورټ د راجه سره يې واړول. د سورټ راجه دده هرکلې وکړو اودې يې خپل مشاور وټاکلو.

په ۱۵۷۷ م کې د ګجرات حالات ښه شول نود دولت خان پير، ابو تراب ورپسې پيغام ورواستاو چې بېرته خپل وطن (ګجرات) ته راشه. دولت خان يو وارې بيا ګجرات ته ورغلو نو د ابو تراب په هلو ځلو د مغل والي خان اعظم محمد عزيز کوکه سره معرفي شو. ده پوځي صلاحيت او علم سره، ښه اخلاق هم لرل نو ډېر ژرد مغل والي، نږدې ملګرو او اميرانو کې شامل اود "چله وار" نيمه پرګنه ورله د جاګير په توګه ورکړې شوه. کله چې اکبر باچا خان اعظم اګرې ته بېرته راوبللو نوده دولت خان هم له ځانه سره بوتلواو په هغه سفر کې د دولت خان مېراني سندرو ته کډه وکړه.

د اکبر باچاپه تاريخونوکې دا خبره بيابيا کيږي چې ده پښتانه ډېر ونازول اودوي ته يې زمکې او جاګيرونه ورکول خو په حقيقت کې داځايونه دومره لرې پرتو سيموکې و چې بل څوک به ورته نه تلل. د جهاړکهنډ ، اړيسه او د بنګال کې په ځينو ځايونو کې دومره ګڼ ځنګلونه و چې په هغې کې کور جوړول ګران و. په زمکې دکروندې لپاره دوي مجبورو چې په جونګړوکې ژوندوکړي، دختوکلاګانې جوړې کړي او د وحشي ځناورو نه ځان وساتي. هغه زمکه چې پخوا به پکې يوه نه وه ګرځيدلې د هغې اړول ګران وې او دا هر څه به زيات وخت په انساني مټوکيدل. ځينو ځايونو ته به په مياشتو بهرنې خلک نشول رسيدې. اکبر به په افغانانو شک کاواو کله څه هم د خپل پلار همايون سره د شېر شاه سوري جنګونه ده پخپله نه و ليدلي خو د هغه پاته شوني افغانان يې ليدل ، چې د هند په ختيځ او جنوب کې يې جنګ ته بډې وهلې

وي.

پښتنو سردارانو زور لګوو چې ددوي جاګير اوزمکې دې په پنجاب کې وي، چې پښتونخوا ته نږدې واو دوي ورته په اسانه ورتلای شول. خواکبرنه غوښتل چې پښتانه په اقتصادي توګه قوي اوبيا سر راپورته کړي. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې ۴۵ پرګنې داسې هم وې چې د اکبر پر وخت د پښتنو زمينداراو سره وې. په دې کې زيات د ډيلي اود اګرې په صوبو کې وې.

اکبردا هم ليدل چې پښتانه په مغل دربار کې ناارمه وي. ددوي لپاره مغلو ته سر ټيټول عيب ښکار يدو. څوک چې به يې دربار کې ځان ته نږدې کړل هغوي چې هر وختې موقع پيدا کړه، ترې باغي شول. د سکندر خان سور زوي عبد الرحمان سور او غازي خان تنولي چې په ۱۵۵۷ م کې ده ته تابع شول، د مان کوټ د نيولو نه وروسته په ۱۵۶۰ کې د بېرم خان سره په بغاوت کې شامل شول او په سمبهل او پنه کې يې ورته جنګ پيل کړو. د سليمان کرانې وراره جنيد کرانې مغل دربار ته ولاړواو اکبر ورله په "هندان" کې جاګير ورکړوخودې ګجرات ته وتښتيدو او په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې يې هلته د مغلو سره جنګ وکړو . ګجرات د مغلو لاس ته ورغلو نو دې بهار ته ولاړو او هلته يې جنګ وکړو. د سکندر سور يو بل زوي محمود خان سور او د عادل شاه زوي حسين خان هم په ۱۵۷۲ م کې د اکبر د دربار نه ووتل، بېرته ورتسليم شول او ۱۵۷۴ م کې ترې بيا وتښتيدل.

په مغل دربار کې لږوافغانانو ته مهمې چوکۍ ورکړې شوې وې. د اکبر ۴۱۵ منصب داران و چې يولس پکې پښتانه و. په آيين اکبري کې ليکلي دي چې هغه وخت ۵۱ هندوان په لوړو منصبونو ټاکلي و. بل خوا د پښتنو لوی شمېر د مغل په پوځ کې د جنګيالو په توګه ځانونه ورګډول او مغلو به ددوي له جنګې صلاحيتونو کار اخستو. دده پاليسي دا وه چې د جنګ لپاره ترې کار واخله خو په مهمو عهدو يې مه اخله.

په هند کې بل جنګيالي قام د راجپوت هندوانو و چې اکبر د ودونو د لارې ورسره خپلوي وکړه او لوړې عهدې يې ورله ورکړې . هغه هڅه وکړه چې افغانان د نورو قامونو سره ودونه وکړي او خپلې لونه دوي ته ورکړي خو دا هغه مېدان وچې دې پکې کاميابه نشو. پښتنو په نورو قامونو کې ودونه نه کول. د مغل په پوځ کې د سپرو پوځيانو معاش د نورو سره برابر و او هغه کومانډانان چې ددوي په سرټاکل کيده ، ورسره يې ښه چلن کوو. خو داکبر يو قانون دا وچې يو پښتون عسکر ته به د کال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورو زرورو پـو نـه زيـاتي پېـسي نـه ورکـول کيـږي. دا هغـه پاليـسي وه چې ډېر پښتانه پرې خفه و.

پـه اگـرى کـې مغـل واکمـن د دولـت خـان د صـلاحيتونو او پـوځي انتظـام نـه کـار واخـستو. ده تـه يـې د شـاهي قـواو مـشر او سـپه سـالار مـرزا خـاني سـره يـو ځـاې د پـوځي ډلـو د جوړولـو دنـده وسـپارله. دولـت خـان د تـورې مېړنـى و او پـه جنگونـو کـې بـه د سـپه سـالار سـره ملـه و. پـه ۱۵۸۸ م کـې د دکـن سـلطان مظفـر شـاه(درېـم)د ځلـورو زرو عـسکرو سـره پـه گجـرات کـې د اکبـر پاچـا پـر ضـد پـاڅون وکـړو . اکبـر خپـل والـي عبـدالرحيم خـان تـه د اگـرى نـه امـر وکـړو چـې تـر څـو ورتـه کومـک نـه وي رسـيدلى، هـيڅ جنـگ ونکـړي. خـو دولـت خـان والـي تـه مـشوره ورکـړه چـې کـه بـرى دى ومونـدلو نوپـه دى کـې بـه نـورهم درسـره شـريک وي، کـه غـواړى چـې دخـان خانـان منـصب درسـره پاتـه شـي نـو پخپلـه دا جنـگ وگټـه. عبـدالرحيم خـان د لـښکر ټـول انتظـام د دولـت خـان پـه لاس کـې ورکـړو چـې دا سـيمه يـې ورتـه ونيولـه . کلـه چـې خـان خانـان لاهـور تـه ولاړو نوپـه گجـرات کـې يـې خپـل نايـب دولـت خـان وټـاکلو. وروسـته د سـنده صـوبه هـم د دولـت خـان پـر مـټ مغـل سـلطنت کـې شـامله شـوه نـو اکبـر هغـه تـه د دوو زرو عـسکرو منـصب او نـور اعـزازات ورکـړل. پـه ۱۵۷۹ م کـې دولـت خـان د رنتهمبـور پـه کلاکـې و چـې دده دوېـم زوې پيـر خـان وزيږيـدو. راتلـونکي دېـرش کالـه دولـت خـان دخـان خانـان پـه ملازمـت کـې و او د هغـه سـره يـې دومـره نـږدى ملگرتيـا لرلـه چـې پـه هـر يـو جنـگ کـې بـه يـې دې لـه ځانـه سـره بيولـو. دى د شـهزاده مـراد سـره د دکـن د نيولـو لپـاره هـم ورواسـتول شـو . د مـراد د مړينـې نـه وروسـته دى د شـهزاده دانيـال لـوې ملـه او منـصب دار وټاکـل شـو او د احمـد نگـر پـه جنـگ کـې يـې د خپلـو دوو زامنـو مېـا محمـد خـان او پيـر خـان سره يو ځاې د جنگ په مېدان کې مېړانه وښودله.

پيـر خـان پخپـل انتظـامي صـلاحيت د اکبـر باچـا د بـاور وړ شـو او پـه ۱۶۰۰ م کـې يـې دملتـان والـي وټـاکلو. هغـه وخـت د پـارس باچـا پـه کنـدهارد حملـې گواښـونه کـول او دوه کالـه وروسـته کلـه چـې شـاه عبـاس د کنـدهار پـه کـلا حملـه وکـړه نـو خـان جهـان دربـار تـه وبلـل شـو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو .

دولـت خـان د يـو څـه مـودى لپـاره د احمـد نگـر والـي هـم پاتـه شـو. دى پـه ۱۶۰۱ م کـې مړاوپـه برهـان پـورکې يـې خښ کـړو. دده پـه مړينـې د هغـه وخـت مورخينـو وليکـل " کـه سـل دولـت خـان زيږيـدلى واې نـو ددى يـو د مېړانـى سـره يـې نـشو برابرولـى". د هغـه پـه مړينـې اکبر باچا وويل " نن شېر شاه له دى نړى رخصت شو"

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ رکن الدین

۱۶۰۵ م کال دې او مغل باچا اکبر د هندوستان پر تخت پنځوس کاله حکومت نه وروسته د اګرې په کلا کې د ژوند وروستۍ سلګۍ وهي. د ده کټ ته یو خوا دده د امرېور ورور مان سنګه ولاړ دې او بلې خوا ته یې با اعتباره سردار خان اعظم مرزا عزیز کوکه دی. د باچا لمسی شهزاده خرم کله دده کټ ته او کله بهر په دالان کې د نورو سردارانو خوا ته ورځي. ده خپل پلار شهزاده سلیم پسی پیغام وراستولی دی چې په شاهي مانۍ کې سازش روان دی .

مان سنګه او خان اعظم غواړي چې د شهزاده سلیم زوې خسرو دی د اکبر باچا ځاې ناستې اعلان شي. دوي د اکبر باچا هغه خبره پر ځاې کوله چې د خپل زوې شهزاده سلیم د بغاوت پر وخت یې کړې وه. سلیم نافرمانه او کمزورې واو یوځل یې د پلار پو ضد بغاوت هم کړې و. خواوس دی د باچا یواځیني ژوندې زوې او ځاې ناستې و. دسلیم وروڼه دانیال او مراد په دکن کې مړه شوي و. په مغل سلطنت کې د ځاې ناستې قانون نه و او هر څوک چې به برلاسی شول، پر شاهي تخت به کښېناستو. اکبر باچااوس د خبرو کولو هم نه و چې د خپل زوې سره کیدونکې ناانصافي مخه یې نیولې واې. سلیم چې د پلار د ځنکدن خبر تر لاسه کړو نو د اګرې کلا ته وروخوزیدو خو په لاره ورته بل خبر د خپل زوې خرم له خوا ورته راورسیدو چې دده مېرنې ورورخسرومرزا اوس پر باچاهي تخت ناست دی او خلک ورته سر ټیټوي. د هند په سیاست کې هغه وخت دا کار د سلیم د مرګ اعلان و.

شهزاده خرم چې کله خپل ځان هم په خطر کې ولیدونو له کلا یې پښې وویستې. دواړه پلار او زوې په یوکشتۍ کې له جمنا سیند پورې ووتل او نږدی وه چې له اګرې تښتېدلی واې چې د شهزاده سلیم یو منصب دار رکن الدین ورته ډاډ ورکړ چې هم هلته دی ایسار شي. رکن الدین د اګرې په کلا کې دننه څو پښتانه پېژندل او پوهیدو چې هغوي به چرې هم خسرو د باچا په توګه نه مني. هلته سلیم ته پت من کسان هم واو د شپې په تیاره کې د یوی او بلې ډلې خلک په دالانونو کې خپلې پرې ته ځانونه رسول. .

سلیم د رکن الدین مشوره وومنله او هم هلته په انتظارشو. څو ساعته وروسته رکن الدین ته خپلو ملګرو خبر راوړو چې د اکبر باچا پت منو پوځیانو هغه سازش ړنګ کړو او شهزاده خسرو د نورو باغیانو سره له کلا تښتیدلي دې. سلیم ددی خبر په اوریدو د رکن الدین مننه وکړه او کلا ته د خپلو ملاتړو سره وردننه شو. اته ورځې وروسته سلیم د هند پر تخت د جهانګیر باچا په لقب کښیناستو. ورپسې د خپل زوې خسرومرزا د نیولوپاره تر پنجاب ورپسې ولاړو، دی ونیول شو، په اګرې کې یې بند، په سترګو ړوند او اخر د خرم په وېنا په زندان کې ووژل شو. ځینې تاریخي سرچینې واي چې د مارچ په څلورمه په ۱۶۲۲ م کې یوه شپه خرم بندي خانې ته ورغلو او خپل (میرنې) ورور ته یې مرګ خپه کړه. په بله ورځ د هغه جنازه یې په ډېر درناوي وکړه او په عالم ګنج کې یې خښ کړو. عامو خلکو دده په قبر،ویر او ماتم کوو اود هرې جمعې په شپه به هلته ورتلل. د خرم په امر دده مړې هلته نه وویستل شو او د ګجرات اله اباد ته یې یوړو . کله چې دده مړې کومې ښارېې نه تیریدو نو خلکو به هلته ورله یو زیارت جوړاو چې هره جمعه به ورته خلک ورتلل. په اله اباد کې دده ښکلې مزار اوس هم شته.

رکن الدین د شېر شاه سوري د یو تکړه پوځي کوماندان شېخ عیسا زوې و، چې په ختېه بازید خېل و. شېخ عیسا د پېښور او د چارسدی تر منځ د ګیدړۍ نومی کلي اوسیدونکې و. د خپلو خدمتونو په بدل کې ورته مراد اباد او د میرټ تر منځ لویه زمکه ورکړې شوي وه چې هلته یې د خپلو شپږو زامنو، یوسف ، حسن، عمر، خضر ،داود خان او رکن الدین سره څو کلي اباد کړي و. رکن الدین تر ټولو مشر وچې درې زامن او یوه لور یې لرل. د مشر زوې نوم یې کمال الدین، د دوېم عبد الرحمان او درېم یونس خان و.

شهزاده سلیم د باچا کیدو نه وړاندې رکن الدین ته لوړ منصب او لوې جاګیرورکړې واو دی لا پخوا د جهانګیر نږدی ملګرو نه و. هغه ورته د شېر خان خطاب او د دریو زرو او پنځو سوو عسکرو منصب ورکړې و. د دی نه وړاندې رکن الدین د یو ازبک سره ملازمت کوو او په یو جنګ کې یې لاس غوڅ شوی و. ده د پېښورسره نږدې په بازید خېلو کې هم د خپلوانو سره اړیکې نه وې شلولې.

اخوا د دکن په برهان پور کې د لودی دولت خان زوې پیر خان د خپل کور مخې ته په باغ کې ناست و. د ورور دواړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یتیمان عزیز خان او بهادر خان ورسره و . هلته د مړي د ختم او د دعا نه وروسته خلک خپلو کورونو ته تللي وخو یو څو تنه ایسار و. د ده وروړمحمد خان تري تم و او یواځې د سر وېښته یې په ځنګله کې موندل شوي و چې د پیر خان زړه یې له نړۍ تور کړو. محمد خان څو ورځې وړاندی په مجذوب حالت کې له کوره وتلی او په لاره د سیمی ګونډ او بهېل قبایلو وژلی و. پیر خان د سیمی له خلکو د ورور بدل اخستی و او ډېر یې له توري ایستلي و. هغه ته د مغل باچا جهانګیرلــه خوا ایلچي رارسیدلي و . په دکن کې د نورو امیرانو سره پیر خان ته هم نوي باچا د یو خلعت، او اس په ورلیږلو خپل دربار ته د راتلو امر کړی و. پیر خان لکه د خپل پلار دولت خان د توری مېړنی، په دیني علم سمبال واو د ښو اخلاقو خاوند و. دی د برهان پور نه روان شو او مخه یې اوس لاهور ته وه چې جهانګیر پکې مېشت و. کله چې دی دربار ته حاضر شو نو باچا ورلــه د خلعت خاص نه علاوه یو مرصع خنجرهم ورکړو او دی یې پخپلو خاصو سردارانو کې شامل کړو. څو ورځې یې پیر خان دربار ته رابللو، د دکن حالات یې پوښتل اوکله چې دده قابلیېت یې ولیدو نو ده ته یې د صلابت خان (د اوسپنی په څېر کلک) خطاب او دوه هزاري منصب ورکړو.

جهانګیر باچا په اوړي کې د کابل د سفر هوډ وکړو او پیر خان یې له ځانه سره بوتلو . په دی سفر کې به هره ورځ د پیر خان صلاحیتونه او د هغه استعداد نه خبریدو. دری میاشتې وروسته چې دی بیرته لاهور ته وګرځېدو نو هلته یې ده ته نه یواځې د خپل زوې ، " فرزند ما " په ویلو د خان جهان خطاب ورکړو،بلکه دده منصب یې پنج هزاري کړو. په ۱۶۰۷ م کې دوي بېرته کابل نه راغلل . جهانګیر ملا احمد ته امر وکړو چې د پیر خان لپاره یوه خاص انګشتري جوړه کړي . په دی لیکلي و.

" فرزند خاص شاه شداز قدرت الله.
خان جهان مرید جهانګیر بادشاه

ښاي دا شعر پخپله د جهانګیر وي. په دی موقع پیر خان د ځانګړو سوغاتونو سره ولمانځل شو. د مرواریدو لړۍ، اسونه، خلعتونه، دومره چې ببلګه یې چرته نه وه لیدل شوی. له دی وروسته پیر خان له خلکو هېر شو او د خان جهان نوم په تاریخ کې پاته شو. په باچا دده اغیز دومره وچې خلکو جهانګیر ته که څه خبره رسوله نو خان جهان ته ورتلل چې سفارش یې وکړي.

د باچا کیدوسره ، خپلو پت منو امیرانو ته د منصبونو ویشلو وروسته جهانګیر خپلو دښمنانو ته د سزا ورکولولپاره متې

راونغښتې. د شهزاده خسرو په هغه بغاوت چې د اګری په کلا کې یې د اکبر باچا په مړینې کړی وه، جهانګیر داسی فکر کاو چې دخان اعظم پکې لاس و. د هغه سره یې لیدل بند کړل او نږدی وه چې ټول القاب اوامتیازات یې تری اخستی واې چې خان جهان باچا ته د هغه وکالت وکړو، دلایل یې ورکړل ، د هغه د پلار شمس الدین محمد اتکه خان نېکې یې ورپه یاد کړه او دا چې د هغه مور دده څومره خدمت کړې و . هم دده په وېنا باچا د خان اعظم زوړ منصب او جاګیر ورته بېرته ورکړل او ده ته د سزا ورکولو فېصله یې بدله کړه.

په دی سازش کې د شهزاده خسرو ماما مان سنګه هم شامل و او جهانګیر د راجپوت قام نه دومره زړه تور شو چې ددی د هرغړې د وژلو هوډ یې وکړو. په دی موقع هم خان جهان باچا ته د مان سنګه پخواني خدمتونه ورپه زړه کړل او د راجپوت قام د ښوکارونو او ددوي د مثبت ونډې یادونه وکړه. باچا دا خبره هم وومنله او په دکن کې دمان سنګه جاګیر یې ورته بحال کړو. خان جهان د خپل پلار دولت خان د ملګري خان خانان په اړه هم د باچا په زړه کې رخه لیرې کړه. په هغه دا تور وچې ده عنبرحبشي ته په دکن کې ډېرې پرګنې جاګیر ورکړې اوله کبله یې هلته ډېر اغېز پیدا کړې و . هغه له خپلو اختیاراتو ناوړی ګټه اخسته . باچاعنبر اګری ته راوبللو او ترینه پوښتنې پېل شوې. خان جهان ډېر په جرات دخان خانان وکالت وکړو . جهانګیر ته یې دده د پلار او نیکونو هغه خدمتونه ورپه زړه کړل چې د بابر، همایون او د اکبر په وخت یې په تېرو څلوېښتو کالو کې دده کورنۍ ورته کړې و. داسی ښکاري چې خان جهان په خبرو کې تکړه او د یو وکیل په حېث به یې داسی دلایل ورکول چې خلک به یې قانع کړل.

د جهانګیر د تخت پر کښېناستو درېم کال دلیپ راې د خپلو اختیاراتو نه ورتیر شو اونږدی زنداني شوې واې خو د خان جهان په وېنا هغه ته معافي ورکړې شوه. ډېرو نورو امراو خپله خبره دده د لاری باچا ته رسوله او هم دا وه چې باچا غوښتل ده ته د سلطان لقب ورکړې شي او دې د غسل خانې په امراو کې شامل شي. خو هغه دا عهده او لقب قبول نه کړل. دا هر څه د نورو درباریانو او امیرانو د حسد باعث ګرځیدو چې د افغانانو اغېزو ته یې د خطر په سترګه کتل او باچاته به یې د شیر شاه سوري وخت وریاداوو. یو ځلې امیر لاامرا شریف خان د جهانګیر د باچاهۍ په شروع ورځو کې ورته مشوره ورکړه چې ټول پښتانه دې د مغل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطنت نه وباسي. ځکه چې دوي د مغلو د دښمن په توګه را زیږیدلي دي. ددی په نتیجه کې د فرمانونود لیکلو کار پیل شو خو بیا خان اعظم باچا ته ددی کار نتیجې په ګوته کړې نو لاس په سر شو.

خان جهان په ۱۶۰۰ م کې دملتان والي ځکه وټاکل شوچې ایرانیانو په کندهارد حملې ګواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د یو ناممکن دفاع د تیاري لپاره امر ووشو . کله چې پښتانه خبر شول نو ډېر خلک پری راټول شول.

دکن د هند جنوبی برخه او د سمندري تجارت یو مهم مرکز و. اکبر باچا دلته څو ښارونه نیولي و چې پکې د ده زوې دانیال حاکم و. ددی سیمې ساتنه په دی ګرانه وه چې ځاي قبایلو د مغلوواک نه منلو . د دانیال د مړینې نه وروسته د جهانګیر بل زوې شهزاده سلطان پرویز دی سیمې ته ورواستول شو خو هغه هم ناکامه شو. هلته دعنبر اولس راپورته کړی او د مغلو ډېری زمکې او پرګنې یې نیولې وې. باچا دپورا دکن سیمه نیول غوښته اوځینوامیرانو ورته مشوره ورکړه چې خان جهان د دکن سره بلد و نو پکار ده چې د شهزاده پروېز د پوځي مشاور په توګه ور سره ولاړ شي. باچا په دی خوشاله نه و ځکه خان جهان له درباره لېرې لېږلو ته یې زړه نه و خو داخبره یې وومنله. ښاي نورو درباري امیرانو غوښتل چې خان جهان له باچا لیری شي او په دی توګي یې اغیزه کمه شي.

د دوو میاشتو د سفر نه وروسته خان جهان د مغل پوځ د تازه ډلو سره برهان پور ته ورسیدو اود دکن د لومړي جنګ لپاره یې مورچې ونیولې. د عنبر جنګیالي د سیمې سره بلد او چریکي جنګ یې کوو. ده سره په لوی شمیر برګي قبایل مله و. یو وخت هلته د سختی ګرمۍ له کبله په مغل لښکر کې د خواړو او د اوبو کمی پېدا شو . خان جهان د نواب سپه سالار او نورو امراو سره د بالا ګهاټ سیمې د یوکلي په څنډو ایسار و . ځاي خلکو وربانډی غله او نور شیان ډېرګران خرڅول . څو ورځې وروسته برسات پیل شو او خواړه نور هم کم شول . د شاو خوا برګي قبایلو به په نهرو مغلو پوځیانو حملې کولی تر دی چې د پوځ مورال راټیټ شو او د یو بل سره به ونښتل. خو عنبر ددی موقع نه هیڅ ګټه وانخسته او د صلح لپاره یې خواست وکړو. شهزاده پروېز او خان جهان صلح ته راضي نه و خو اخر یې حالاتو ته وکتل او په دی شرط روغه

وشوه چې د شهزاده دانیال پر وخت چې د بالا ګهاټ نه احمد نګر، جالنه او مونګي پټن پوری کومې پرګنې وې هغه دی بېرته دوي ته ورکړی شي.

د روغې نه وروسته شهزاده پرویز برهان پورته مخه کړه او څو ورځووروسته د جهانګیر په امراګرې ته روان شو. د دکن ټول مالي ملکي او پوځي اموریې خان جهان ته وسپارل چې تریوکال یې دا دندې سر ته ورسولی. په برهان پورکې د کومو خلکو زمکې چې د برګیانو د بغاوت پر وخت ددوي له لاسه وتلی وي، خان جهان هغه بېرته ورله ورکړې . خو جهانګیر د دکن د حالاتو نه مطمین نه وځکه په دربار کې د هغه مغل امیرانوورته غوږ کې دا خبره څڅوله چې دومره لویه سیمه دپښتنو په لاس کې نه وه پکار. باچا، خان اعظم (مرزا کوکلتاش) دکن ته ورواستاوچې د خان جهان نه ټول انتظام پخپل لاس کې واخلی. داسې ښکاري چې یا خو جهانګیر وربانډې اعتماد نه کوو او یا بیا ددکن انتظام یواځې خان اعظم کولې شو ، باچا اوس هم عنبر ته سزا ورکول غوښته او فرمان یې جاري کړو چې د شمال لوېدیځ نه دی په دولت اباد حمله ووشي.

د دکن ددوېم جنګ تیاري وشوه. شهزاده پروېز او خان اعظم یوی خوا، او خان جهان له بلی خوا نه د برګیانو د حملو د مخ نیوي لپاره ورغلل. په دی غرنۍ جنګ کې شلو زرو برګیانو چریکي جنګ کاو چې د غرونو په غارونوکې یې بارود اووسله پټه کړې وه . کله چې خان جهان د خپل پوځ سره "دیهاري" ته ورسیدو نو هلته ځاي اوسیدونکو ورته مورچې نیولی وې. خان جهان په یوه بله لاره بالا ګهاټ ته ورسیدو. هغه وخت دې وړاندی، د مان سنګه پوځ په منځ کې اوراجه صورت سنګه د خان اعظم سره ورپسې و. په سخت باران کې دوي ورووړو دولت اباد ته وخوځیدل. اخوا هغه ځواک چې د عبدالله خان فدوي په مشرۍ کې دوي سره یوځاې کیدو، له وړاندی رسیدلی و خو انتظار یې ونکړو اوپخپل مخ سر د دولت ابادنیولو لپاره روان شو. په لاره کې د یوی تنګۍ دری نه د تیریدو پر وخت د عنبر پنځوسوزرو عسکرو وربانډی حمله وکړه . دوه دری ورځې سخت جنګ کیدو خواخر مغل تېښتې ته اړشول.

دمغل د پوځ مشرانو اوس د یونوی جنګي پالیسې لپاره مشوره وکړه. مان سنګه او نورو ویېل چې د برسات او د خوراکي موادو دکمي له امله پکار ده چې دوي بېرته برهان پور ته ولاړ شي. خو خان جهان ویل که تاسو بېرته ځئ نو ولاړ شئ، زه نه شم تللې. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځایه ځو میله شا ته په " ترتم" نومی سیمه کې د مغلو یو بل لښکر پروت و. مان سنگه خان جهان ته مشوره ورکړه چې دې دی د هغه لښکر سره یو ځاې وړاندی ورشي. خو خان جهان په دی هم راضي نه شو، بېرته گرځیدل ورته ناځواني ښکاریده. اخر ټولو ورته مینت زاری پیل کړي او په بله ورځ دی ترتم کې د خواجه ابوالحسن د لښکر سره یو ځاې شو. درې شپې هم هلته د برگیانو له خوا وربانديې گولۍ وریدې خود دکن د جنگ څه فیصله نه کېده او خان جهان د یولوې حملی لپاره ناقراره و. اخوا د" ملکاپور" نه ورپسی بیا بیا د شهزاده پرویز او د خان اعظم لیکونه راتلل چې برگیانو سره جنگ مه کوئ. مان سنگه او خواجه ابوالحسن پوهیدل چې دوي د شهزاده خبره که وونه منله نو ورته جنجال جوړیږي. خان جهان ورته وویل چې ماته باچا د دکن د نیولو امرکړې دې او زه اختیار نه لرم چې بېرته ولاړ شم. اخر مان سنگه او خواجه ابوالحسن باچا ته یو لیک ورواستوو چې خان جهان بېرته گرځیدو ته تیار نه و خو ددی امکان نشته چې دومره لږ. پوځ سره دی دکن فتح کړو. که مقابله وشوه نو نتیجه به زمونږ ماته وي. که باچا سلامت زمونږ په بېرته گرځیدو خفه کیږي نو ددی پړه مونږ پخپله غاړه اخلو.

په هغه ورځ د خان اعظم له خوا هم یو لیک راغی چې د بیجا پور حاکم عادل شاه دکهني په یو لیک کې د صلح خواست کړی دې نو ځکه ده دمغلو ټول لښکر ته د بېرته راستنیدو امر وکړو. د روغی نه وروسته خان جهان برهان پور ته ولاړواو هم هلته پاته و، تر څو شهزاده پروېز د خان اعظم په مشوره ور ته د خلعت او نورو امتیازاتو سره د "بیرار" انتظام وسپارلو. باچا هم په دی فیصله خوشاله واو هغه ته یې د لیک سره ځینې پرگنې په انعام کې ورکړې. خان جهان ډېره موده په بیرار کې پاته شو دده د علم سره مینه وه او لوې شمېر د تصوف کتابونه به ورسره و چې دده په محفلونو کې به خلکو په زوره ولوستل او وربانـدی به تبصری کیدی.

جهان او جهانگیر

په ایلچپور (دکن) کې د لمر خاته سره خان جهان د خپل کور نه بهر دیوان خانی (حجری) ته ولاړو چې په یو باغ کې یې جوړ کړې و . هلته ځینې خلک دده سلام ته حاضر شوی و. دوي یې رخصت کړل نو هغه چار واکي چې د حکومتي کارونو لپاره ورغلي و،ده سره کښېناستل. د دکن د بیلا بیلو سیمو د پوځي امورو په اړه خبرونه ورته واورول شول. یو څو مهمو لیکونو ته د ځواب لپاره یې هلته ناستو علماو نه مشوره واخسته اودری ساعته وروسته دی بیرته کور ته ورغلو. هلته د کورد غړو سره یې ډوډۍ وخوړه، په جومات کې د ماسپښین له لمانځه وروسته بیا دیوان خانی ته ولاړواو پاته کارونه یې سر ته ورسول. نن ماځیگرله لمانځه وروسته په باغ کې د کفترو د الوت سیالي وه او ډېر خلک ورته راټول و. د ماښام د لمانځه پر وخت جمع وشوه او خلک خپلوکورونو ته ولاړل. خان جهان بیا په دیوان خانه کې کښېناستو او دخپل استاد مولانا ابراهیم سره د نویو کتابونوپه اړه خبری وکړې. په ځینومسایلو یې ځان پوه کړو او هغه سره د شپې د ډوډۍ خوړلو وروسته کور ته ولاړو. ده په وونۍ کې یوځل د ښکار لپاره ټاکلی وه او په یو تېز رفتار اس سپورد ملگرو سره به ځنگل ته تللو. یو کال او نهه میاشتې په برار کې یې تېر کړل نودجهانگیر باچا لیک یې تر لاسه کړو، چې زه درپسې خفه شوی یم بیرته دربار ته راشه.

د خان جهان وکیل بهگوان داس نومیدو . هغه ورته وویل چې اوس د خریف د فصل اخستو وخت دی او په داسی وخت کې ستا ورتلل به د اولس لپاره ستونزې جوړی کړي. ښه به دا وي چې د یوی میاشتی لپاره خپل سفر وځنډوه. خان جهان په دکن کې مغل سپه سالار ته لیک ورواستاو، نو هغه د اگری دربار ته عریضه ولیکله چې تر څو ددی صوبی ټول کارونه په پورا ډول سر ته ونه رسیږي او په دی تسلي وشي چې هر څه سم دي، خان جهان ته دی هم دلته د پاته کیدو اجازه ورکړې شي. ددی عریضې څو ورځې وروسته د شهزاده سلطان پروېز عریضه هم وروورسیده. باچا دواړو ته ځواب ورکړو چې که داسی ده نو پیر خان دی په دکن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایسار شي.

وروسته یوبل فرمان يې خان جهان ته ورواستاو چې د تهانېسر ضلع (ولسوالي) په غرونو کې دکول او بهېل زات ډاکوانو کورونه جوړ کړي دي او خلک په ازاروي. داسې مې اوریدلي دي چې بهادر گجراتي هم دکن کې د ورننوتلو هوډکړې دې نو ضروري ده چې ته هلته ورشې او د بیرار د پرگنو په بدل کې هلته ځان له پرگنې واخلې. کله چې شاهي فرمان وورسیدو نو خان جهان دا شهزاده پروېز ته ښکاره کړو او د هغه په اجازه تهانېسر ته روان شو. د مغل باچا له خوا د یو امیر دبریالیتوب لمانځنه او د نورې زمکې د هوس دا یوه بېلگه ده. نه یوائې دا چې پښتانه، بلکه نور هم د ارامه او ځوکاله سیمو نه يې لیرې کړل، او هغو سیمو ته به يې ورواستول چې پکې ناارامي وه. هغه پرگنې (زمکې او کلي) چې پښتنو به اباد کړل، له دوي به يې واخیستل او بل ځاې به يې ورله زمکه ورکړه. خان جهان تر یوکال د تهانېسر په پوځې کلا کې پاته شو او د باچا امر يې پر ځاې کړو. بل کال يې بیا برهان پور ته وراستاواوپه دې موده کې ځو وارې قیمتي خلعتونه او اسونه د تحفې په توگه ورولېږل.

خوجهانگیر د دکن د حالاتو نه راضي نه و او غوښتل يې چې پخپله ورسره ووینې. خان جهان پسې شاهي فرمان ولاړو چې ځومره ژر کولی شي دربار ته حاضر شه. باچا په دې وخت کې په اجمېر شریف کې لنډ محال پلازمېنه جوړه کړې وه. د لارې فاصله دولس سوه میله وه او خان جهان د دویشتو ورځو د سفر نه وروسته اجمېر ته و رسیدو. هلته دده هرکلې چې په کوم ډول ووشو ددې ټول حال د حیات افغاني لیکوال په دې ډول بیان کړې دې.

دی لا اجمېر ته نه و رسیدلی چې شهزاده خرم ورته یو عراقي اس او نورې تحفې ورواستولی. د ښار نه بهر باچا ورته خپل خسر مرزا غیاث الدین بېگ (د ملکې نورجهان پلار) د هغه زوې مرزا ابوالحسن اصف الدوله (د خرم خسر) او نواب مهابت خان د هر کلي لپاره واستول. دوي ځومیله وړاندې پخپله خوښه د هغه سره بدرگې لپاره ورغلل. د باچا سره د لیدو لپاره د ماځیگر د لمانځه نه وروسته وخت وټاکل شو دوي يې د اجمېر سره نږدې په گورشاه کې یو ښکلې اراسته مکان کې ایسار کړل. ملکې نورجهان د ایراني مېوو ځو طشته چې په هغه ورځ ورته د مشهد نه رسیدلي و، او په شاهي مطبخ کې تیار شوي ځو ډوله خواړه د غرمې د ډوډۍ لپاره د سوغات په توگه ورواستول. د ماځیگر د

لمانځه نه وروسته پیر محمد د ځوځوانانو په بدرگه د یواراسته پیل اوبیلا بیلو سوغاتونو سره د باچا په خدمت کې حاضر شو . دلته باچا په دارلامارات خاص و عام کې چې د محل بهرنۍ غولی و د عامو خلکو په وړاندې راتلو او د عوامو سلام او درشن به يې ورکول. عامو خلکو ورته سوغاتونه ، هاتي، اسونه، اوښان او غوایان د ډالۍ په توگه او منصب دارانو او سرکاري اهکارو د خپلو خپلو سیمو رپورټونه وړاندې کول. دا چلن د اکبر باچا له وخته رواج شوی و. بیا لیکوال واي.

"کله چې نواب (پیر محمد) دی دیوان کې وردننه شو نو باچا يې له لیرې ولیدو او سر يې ورته ټیټ کړو. د باچا او دده تر منځ د یو غشي د ویشتلو فاصله وه چې نیم فرلانگ کیږي. د باچا د غږ په اوریدو، دی هغه ځاې ته ورسیدو چې "کلان بار " نومیدو او یواځې وزیران او نور امرا به پکې ولاړ و. نواب هلته باچا ته درې وارې (فرشي) سلام وکړو، هغه ځاې چې د گلانو سبج (دکانچه) وربانډی جوړ و او خلکو به باچا ته سجده کوله، هلته يې ورته سجده وکړه. د شاه د محفل بساط (فرش)يې په ادب بوسه کړو. هلته چې باچاپه جهروکه (گېلري) کې ناست واشاره يې ورته وکړه چې بره راوخېژه. خواجه ابوالحسن چې د بخشي گري په لوړ مقام ناست و د چغتاي دستور سره سم د نواب لاس ونیولو، بره يې بوتلو او د باچا د پښې د ښکلولوشرف يې ورته ورکړو. باچا پخپلو گونډو ودریدو او نواب ته يې غیږه ورکړه. بیا يې دده تندی ښکل کړو او حال يې وپوښتلو. بیا دی (خان جهان) د جهروکې نه راښکته شو او پخپل ځاې ودریدو او درې ځلې يې بیا ورته ټیټ سلام او درې سجدې وکړې.

خان اعظم چې پخپل ځاې ناست و راپاځیدو او د نواب له خوا ورته ځلور لعل (یاقوت) پینځه لوې مروارید او سل جهانگیري اشرفۍ ډالۍ کړې او د شهزاده پروېز سلام او سجدات يې ورته وړاندې کړل. باچا به بیا بیا ترینه د سفر حال احوال پوښتلو تر ځو چې نورو کارونو ته يې هیڅ پام ونکړو.

کله چې لمر پریوتو نو د ځوکیدارانو او د محافظانو سلامي وشوه او (باچا) د ماښۍ دننه دولت خانه کې چې دیوان خاص نومیدو ولاړو. په سر کې شهزاده خرم ورته حاضر شو . بیا نور ارکان دولت، خان اعظم، نواب خان جهان اعتمادالدوله (غیاث بېگ) مهابت خان،خواجه ابوالحسن میر بخشي او ځیني نور ملگري . هلته هم ټول وخت د پیر محمد نه يې د سفر د تکلیفونو پوښتنې کولی . یو ساعت وروسته د دکن په معاملوبحث پیل شو. باچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل، دا څوکاله کيږي چې زما په زړه کې خواهش دی چې ټول دکن دی ونيسم، نوضروری ده چې ددی صوبی ټول حالات دی راته بيان شي. مثلا دا چې شاهي پوځ کله چې په لومړي ځل په بالا گهاټ حمله وکړه نو بې له جنگه ولې بيرته وگرځېدو. دويم ځل چې د عبدالله خان کومک وونه رسيدو نو ددی سبب څه و، او پوځ لپاره بېرته برهان پور ته د راگرځيدو فېصله، په تېره بيا مان سنگه دا فېصله په کوم مصلحت وکړه. د دکن د نورو معاملاتو د سر ته رسولو لپاره نواب سپه سالار(خان خانان) څه هلی ځلی کوي. پير محمد ډېر په احتياط باچا ته ټول حالات وويل. په دی مجلس کې يو تن د خان خانان مخالف و ده وويل تر څو چې خان خانان هلته موجود وي د دکن يوه معامله به هم سمه نه وي او دا صوبه به چری هم د مغلو لاس ته ورنشي. دی سړي نور هم غوښتل چې د خان خانان سپکاوې وکړي خو پير محمد خپل دلايل پيل کړل او وې ويل د دکن په معاملو په داسی محفلونو کې بی له سوچ او فکر خبری کيږي او هغه خلک چې داسی خبری کوي هيڅ د حالاتو نه نه دي خبر، که نه دخان خانان په وفا او کار کې هيڅ شک نشته. ځينې امرابی احتياطه دي او د دی خبرې نه د دکن واکمنو پوراپورا گټه اخستی ده . د دکن خلک په خلاص مېدان کې جنگ نه کوي، چې د شاهي پوځ ځوانان ورته خپله مېړانه وښاي. هم دا ده چې دکن نه فتح کيږي. خان خانان په دی گرم نه دی ځکه د هر کار لپاره يوخاص وخت ټاکلی وي. باچا وويل زه دا دی لس کاله کيږي چې په تخت ناست يم . د هغه وخت راهيسې تر نن پوری می ډېر خلک دکن کې وټاکل ، لويه سرمايه مې خرڅ کړه خو د دی سره هلته حالت د لومړي ورځې په ډول دې. هر څوک چې راځي واي چې خان خانان هيڅ گناه نلري. ښاي دا خلک پخپله په حالاتو نه دي خبر که نه د زړه نه يې هڅی کړې وې نو دا سيمه به يې نيولی وې.

په دی وخت کې شهزاده خرم خبره راوچوله چې خان خانان د دکن امورو ته پام نه دی کړې . پلار ته يې وويل که اجازه وي نو زه به د گجرات له خوا او سلطان پروېز به د دکن (جنوب)له خوا پوځ کشي وکړي نو زما باور دی چې دا سيمه به ونيسو. ددی په ځواب کې خان جهان وويل شهزاده دی ژوندي ووسي، هغه د باچا مشر زوی او ځای ناستي دي او د ډېرو کلونو نه په دی صوبه کې هڅه کوي. خانخانان دده اتاليق دي که دی د گجرات له خوا د دکن د نيولو لپاره ولاړو نو ددی دواړو زړه به مات شي چې گڼي دوي ددی کار جوگه نه دي. زما باوردې چې تر راتلونکي کال به د

دکن مهمات پورا شي. او شهزاده ته يې وويل تا ته دا مناسبه نه ده چې د خپل مشر ورور په اړه داسی خبری وکړې چې گوندی دکن ته پام نه کوي."

د حيات افغاني دا ليکنه د مغل دربار د غورځو پرزو او د دربار د سازشونو يوه انځوروړاندې کوي. جهانگير يو عېش خوښوونکې، نازولې او جاه طلب انسان و. دزمکو نيول دده ارمان واود هند چار چاپيره يې لښکری لېږلې چې ملکونه ورته وونيسي. دده اته سوه ښځې وي چې ځينې نکاح شوي او نورې مينځې وې. په دی مجلس کې شهزاده خرم پخپل مشر ورور اعتراض کوي چې د پلار زړه ترې بد شي. د تخت د وراثت په اړه د نفرت زړي په دی محفلونو کې به کرل کيده. ښاي د خان جهان له خوا د شهزاده پروېزدفاع د خرم په زړه کې رخه اچولې وي چې پايله يې د هغه په وژنه تمام شوه.

په بله ورځ د خان جهان کور مخی ته گڼ خلک راټول و . د خپلو خپلوانو نه علاوه د هری طبقې کسان هغه ته د سلام لپاره ورتلل. د باچا ترور، (د اکبر باچا لور) خان جهان ته د رنگارنگ خواړو، ميوو او شيرينيو سل د سروزرو او سل نقری طشتونه د غرمې ډوډۍ ته ورواستول. په ټول ښار کې ددی ډوډۍ کيسی کيدي. تر دی وروسته باچا به هره ورځ ده ته خلعت او سوغاتونه ورکول . په دی کې اسونه، جواهرات او نور شيان شامل و. تر ټولو هغه قيمتي او ښکلی اس و چې د ايران باچا شاه عباس حسېني د خپل سپرلي لپاره د عراق نه راغوښتی او جهانگير ته ورواستولی و. شهزاده خرم چې د اسونو شوقي و، ډېر وغوښتل چې د پلار نه دا اس واخلي خو وريې نکړو هغه دا اس د خپل سپرلي ته ساتلي و خو او س يې دا خان جهان ته ورډالۍ کړو.

مغلو د دکن او هلته اوسېدونکو په اړه ډېرمعلومات نه لرل چې دا سيمه له نور هند نه توپير لري.

دکن (دکهشڼ) په سانسکرت ژبه کی جنوب لوري ته وايې ځکه چې داسيمه دهندوستان د گنگا د وادۍ په جنوب کی پرته ده . که څوک د هند نقشه وگوري نوددی په جنوب کې يولوئ مثلث په سمندر کې غزېدلی دی. همدغه ددکن سيمه ده چې د يو لوې مېزپه شان دغرونو د دريو سلسلو په مينځ کی راښکېل شوې ده . ددکن د لوېديځ او ختيځ ساحلونه چې په ځايي ژبه کې ورته گهاټ وايي دوه سرحدونه لري . چې د سمندر نه ورپورته د هند ترجنوب پوری رسېږی. ددغې سيمې د لوېديځی غاړی غرونه لوړدی او د جنوب لوېديځ نه د لمدې هوا مخه نيسی. هم دا ده چې دلته باران لږ او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارچ لـه میاشـتې بیـاد جـون ترمیاشـتی پـورې پکـې هـوا وچـه وي. د دکـن ختیځـه برخـه ټیټـه ارتفـاع لـری ، لـه جـون بیـاداکتوبر تـر میاشـتې د بـاران اوبـه پکـی پـه بخاربـدلیږي زیـات سـیندونه یـې وروسـته پـه بنګال خلیج ور ګډیږي خو په اوړي کې وچ شي.

مرهټـه د هنـدي اریـاي نـژاده خلـک دي. چـې زیـات تـره د هنـد د اوسـني مهاراشـټره ایالـت کـې اوسـیدل. دوي پـه وولـسمی او اتلـسمې میلادي پیړی کـې د هنـد پـه جنـوب ختیځ برخـه کـې ځـان لـه سلطنت جـوړکړو. دوي تـه کلـه کلـه کهشتریه جنګیـالي هـم ویـل کیـږي او ژبـه یـې مراټهـي ده. مرهټـه تـوری پـه عـام ډول د مهاراشـټره کـې اوسـیدونکو لپـاره چـې پـه مراټهـي ژبـه خبـری کـوي کاریدلـه خـو مراټهـي ژبـه نـور قامونـه هـم واي ځکـه دا د مرهټـه تعریـف نـه شـي کېدې.

مهـا پـه سانـسکرت کـې لـوې او راشـټي یـا راشـټه د ځـاې یـا د قـام لپـاره کـاریږي. پـه دریـم ..ق.م پیړی کـې د اشـوکا راجـه پـر وخـت پـه ځینـو لیکنـو کـې د راشـټریکا (راشـټرک، راشـټریه) خلکـو زکـر شـوی دی چـې پـه دکـن کـې اوسـیدل. د مرهټـو ۹۶ قامونـه و چـې هـر یو یې بیلا بیل نومونه لري.

د دولـسمی پیـړی نـه وړانـدی ددوي بـېلا بېـل مـشران و خـو پـه وولـسمې پیـړی کـې دوي د چټـر پټـي شـیواجي د مـشری لانـدې یـو شـول او پـه لـومړي ځـل دوي ځـان تـه د هنـد پـه جنـوبي سـاحلونو یـو سـلطنت جـوړ کـړو . د هغـه د مړینـې نـه وروسـته د مرهټـو مـشر بـه پیشوا نومیدو او د مغلو او نورو قامونو سره به تل په جنګ و.

پـه ۱٤۸۲م کـی د مـسلمان بهمنـي سـلطنت پـه ټـوټی کیـدودکن پـه پینځـو مـسلمان واکمنـو ریاستونووېـشل شـوې و،چـې ګولکنـډه، بیجـا پـور، احمـد نګـر، بیـدر، او بیـرار نومېـدل. د دکـن پـه زیاتوځـایونو کـې د لرغونـو مرهټـه واکمنـو لـه خـوا، کـلا ګـانی او حـصارونه جـوړ شـوي وو. پردغوکلاګانومـسلمانانوداسی دفـاعي برجونـه ور زیـات کـړل چـی لـه بهـر نـه د حملـه کوونکولپـاره یـې نیـول ګـران وو. د دکـن بهمنـي واکمنـو د پـارس (ایـران) ، ترکـي او ځینـو اروپـایي ملکونـو سـره تجـارتي اوسـفارتي اړیکـي ټینګـی کـړی. برهـان پـور د ململ ټـوکر، ګلـداره ورېښمو او کمخـواب چـی د سـرو زرو پـه تـار بـه اوبـدل کېـدو، لپـاره نـوم لرلـو او لـه دی ځایـه بـه پـارس، مـصر، ترکیـی، روسـیې او پولېنډ ته استول کیدل .

دی مـسلمان واکمنـو د خپلـې سـاتنې اودفـاع لپـاره دختیځـې او شـمالي افریقـې نـه مرئیـان راوسـتل اوهمداسـې بـه بـی شـمیره عـرب او تـرک تجـاران او عالمـان د سـمندر لـه لاری دکـن تـه ورتلـل. خـو د

فـارس اغیـزه پـرې تـر ټولـو ډېـره وه . د بیجـا پـور یـو واکمـن یوسـف عـادل شـاه چـی ماشـومتوب یـې پـه فـارس کـې تیـر شـوی و، د پینځلـسمی پیړی پـه پـای کـې دجمعـی پـه خطبـه کـې شـیعه د دکـن سرکاري مذهب اعلان کړ.

پـه دکـن د مغلـو حملـې د اکبـر باچـا پـر وخـت پیـل شـوې وې. دده زوې شـهزاده مـراد د احمـد نګـر ښـار تـر دوو کـالو کـلا بنـد کـړې و چـې ددی نـامتو ملکـې چانـد بـې بـي ورسـره مقابلـه وکـړه. چانـد بـي بـي د خپـل ماشـوم زوې د سرپرسـتی پـه توګـه حکومـت کـاو . خواحمـد نګـر پـه کـورنۍ جنګونـو دومـره کمـزوری شـو چـې اخـر یـې روغـه وکـړه او مغلوتـه د بـاج ورکـول یـې وومنـل. د اکبـر بـل زوې دانیـال هـم هلتـه مړ شـوې واوبیـا د جهـانګیرزوې پروېـز د ټـول دکـن پـه نیولـو کـې پاتـه راغلې و.

د وولـسمی پیړۍ پـه سـر کـې مغلـو پـه برهـان پـورکې خپلـه پـوځي چـاونۍ جـوړه کـړه. هغـه وخـت دا ښـار پـه اتلـس کلـومیټره مزکـه کـی غزېـدلی وو. پـه ۱۶۱۶ م د نومبرپـه میاشـت کـې مغـل پـوځ د شـهزاده خـرم پـه مـشری د دکـن د نیولـو لپـاره روان شـو. دې د خپلـې نـازولې مېرمنـې ممتـاز محـل او اولادونـو سـره د برهـان پورپـه کـلا کـې ایـسار شو. دده مرستې لپاره پـه سیمه کـې پاتـه مغل پـوځ هـم فعالـه شو او پـه څو کـالو کـې بهمنـي سلطنت ړنـګ شـو. شـهزاده خـرم ، عبـد الـرحیم خـان خانـان د دکـن صـوبه دار وټـاکلو او دده د کومـک لپـاره د مغلـو دېرش زره سـپاره، شـپیته زره پلـي پـوځ یـې هلتـه وسـاتل. د دکـن نـه خـرم ډېـر مـال و زر تـر لاسـه کـړل. پـه دی کـې دوه سـوه پیـلان چـې دری پکـې د سـرو زرو او نهـه پـه نقـرۍ سـاز اراسـته و. ددی ځـاې نـامتو پیـل "سـرنات" نومیـدو چـې هغـه وخـت یـې بیعـه یـو لـک روپـۍ وه. خـرم دا مـال اسباب خپـل پـلار تـه ورواسـتول . ددی ټـول مـال او دولـت انـدازه ۲۲ لکـه او شـپیته زره روپـۍ لګـول شـوې وه چـې دوه لکـه جهانګیرباچـا خپلـی نـازولی ملکـې نورجهـان تـه او شـپیته زره یـې د حرم نورو مېرمنو ته ډالۍ کړې.

خـان جهـان د جهـانګیر یـومهم مـشاور و او باچـا بـه د هغـه مـشورو تـه درنـاوې کـاوو. داسـی وخـت و چـې خـان جهـان بـه پـه اس ورختلـو نـو جهـانګیر ده تـه لاس ونیولـو او پـه اس یـې سـپور کـړو بیابـه یـې ورپـسې ووژړل . د جهـانګیر پـه دربـار کـې اروپـاي سـفیرانو هـم دخـان جهـان د اغیـزو زکـر کـړې دې. پـه ۱۶۱۶ م کـې "لارډ ټېـري" د جهـانګیر پـه دربـار کـې و اووی لیـدل چـې باچـا، پیـر خـان (خـان جهـان) زمـا د زړه مالک، سلطان ، نواب(لارډ) په توګه مخاطب کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریا او جهان

د پېښور په سویل کې د بربرو نومی کلی ملک ابراهیم خان داود زي پخپله حجره کې ناست دې یو ماشوم په منډه راځي او ده ته خبر ورکوي چې اسونه راروان دي. د ملک ابراهیم په سترګو کې د خوشالی رڼا لیدل کیږي، خپل کشر زوی نېکنام ته اشاره کوي او دی سمدلاسه کور لوري ته ورځي چې پر ښځو د مساپرو د ډوډئ غږ وکړي. هلته چا د وړاندی نه د کور له بامه خپبر لوري ته ګرد او دوړی لیدلي دي او ښځې د خاورو په لویو لویو خانکونو کې د اوړو په اخښلو بوختی دي ، ماشومان چرګانو پسی منډې وهي او ښځو ته یې رانیسي چې پښې ورله تړي. د نېکنام مور د کلي قصاب کره ماشوم ورلیږي چې ژر ورله غوښه راوړي. په حجره کې ناست ټول کسان د ابراهیم خان سره یو ځای بهر پټیو ته روان شول دری ځوانان د ښارویو د یوی جوپې مخی ته په اسونو راځغلي، د لیرې نه د خپل کلي خلک ویني نو اسونه هم هلته په شنو پټیو کې پرېږدي او پخپله رامنډه کړي.

تر ټولو وړاندې د ابراهیم خان مشر زوی دریا خان دې چې د راتلو سره د پلار په پښو لوېږي. پلار یې غېږې کې نیسي او له تندي ورله خوله پاکوي. ور پسی دده بل وړور عثمان خان دی چې ابراهیم ده ته هم غاړه ورکوي او سترګی یې د دربم زوی لټه کوي . هغه سپین ږیري او ځوانان چې ددی قافلې د هر کلي لپاره راوتلي و دوي بدرګه کوي. د کلي ټول ماشومان هغه وخت بهر په شین مېدان کې ددی اسونو ننداري ته ورغلی دي. د ابراهیم خان سترګې اوس هم د خپل دربم زوی زکریا خان په لټه کې دي اخر دی ویني چې تر اوسه په اس سپور دې. او یو بل کس دده د اس قېزې نیولي ورسره پلی روان و. ابراهیم خان پوهیږي چې زوی یې یا ناروغه او یا ټپي دې. د حجرې نه دوه کسان یو کټ ورزغلوي او ابراهیم د زکریا اس ته نږدی ورځي. د هغه رنګ ژیړ وي او د دوو کسانو په مرسته چې له اس کوزیږي نو پلار ته یوه شیبه دریږي خو په پښو کې یې طاقت نه وي او ژریې په کټ څملوي چې وربانډې نوې ملتاني څادر غوړیدلی و. ابراهیم ملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

دده پر مټ ترلې پټکې د نسواري رنګ داغ وینې نو پوهیږي چې دی ټپي و. د کلي ډم ته خبر ورکوي او دریا خان پلار او نورو ته د هغه د ټپ کیسه کوي.

په هغه ماښام تر ناوخته دابراهیم خان حجره اباده وه او خلکو ددریا خان له خولې د هغه د بلخ د سفر کیسه اوریده. دا درې واړه ورونه میاشت کیده چې د خیبر نه وراخوا ادینه چې اوس ورته جلال اباد وییل، د لارې کابل او بیا له هغه ځایه بلخ ته ورغلي و. ددی نه وړاندې دوي به د باجوړ له لارې د بدخشان غرونو ته ورتلل او هلته نه به یې اسونه اخستل. څو ورځې په پېښور کې له دمې وروسته پنجاب ته به یې ووړل او خرڅول. خو اوس د جهانګیر په باچهۍ کې د خیبر اپریدیانو ددی تاریخي درې لاره قافلو لپاره خوندي کړې او مغل باچا له دوي سره روغه کړې وه . هم دا وه چې دریا خان د خپل پلار په اجازه سږ کال پخپله په دی لاره داسونو د پلورلو لپاره یو لوې تجارتي قافلې سره بلخ ته ورغلی و. د پېښور یو پراچه تجار هم ورسره و چې د پیسو په حساب او د معاملی په کولو پوهیدو. دریا خان اوس د سیمې د سیندونو غرونو او د درو نه ښه بلد شوې و.

د بربرو په کلي کې څو ورځې د دریا خان د سفر کیسې کیدې هغه اسونه چې ده راوړي و ښه چاغ او ښکلي و. د کلي په شنو مزکو ورته د خسماني او ساتنې بندوبست شوې و. میاشت وروسته دریا خان ددی اسونو سره د پنجاب په لوري روان شو. په یوه ورځ کې د اباسین او د کابل سیندونو سنګم ته ورسیدو . په سیند اوس دوه د لرګي پلونه تړل شوي و چې یو یې د څاروو او اسونو او بل یې د پلي خلکو لپاره و. د اکبر باچا له خوا جوړ د اټک سره دنوي کلا شاو خوا، د مساپرولپاره شیر شاهي سرایونه اوس هم اباد و. درې ورځې وروسته دوي د پنجاب په کسور کې دمه وکړه چې د اسونو لویه منډۍ به پکې جوړیده او د خویشګو پښتانه به ددوي کوربانه و.

دریا خان یو څواسونه دلته خرڅ کړل خو دوه ورځې وروسته د اګرې په لوري روان شو. د پنجاب په شنو مېدانونو کې اسونه نور هم ښه شول خو په لومړي ځل دی اسونو په ګرمی هوا کې ساه واخسته . په عامه توګه د اسونو تجارانو به داوړي په ختمېدو اسونه هند ته اوړل خو دریا خان په دی باور و چې لکه د انسانانو څاروي هم د هوا سره ځان عادتولی شي.

په اګرې کې دده د رارسیدو خبر د جهانګیر باچا په دربار کې شیخ رکن الدین ته هم ورسیدو . هغه پخپله هم نورو اسونو ته اړتیا

لرله او کله چې د دریا خان سره مخ شو نو د هغه د شرافت او د مېړانې نه ډېر اغېز من شو. دده په تندي کې د فراست او د پوهې نښې یې ولیدې او د اسونو د خرڅولو نه وروسته یې دریا خان ته بلنه ورکړه چې له ده سره بسي ته ورشي. په بسي کې هغه وخت رکن الدین ښه ډېر کورونه جوړکړي و. یوه ورځ او د شپې د سفر نه وروسته دوي بسي ته ورسیدل . رکن الدین خپلو مېلمنو ته ښه درناوې وکړو. په بسي کې مساپر پښتانه ټول دریا خان نه تاویده او نه یې غوښتل چې دی هندوستان نه بیرته خپل کلي ته ولاړ شي.

ښاي د دریا خان شخصیېت او یا دا چې رکن الدین په سیمه کې نورو پښتنو د ابادولو ته لیواله وچې ده ته یې خپله لور بي بي ببړۍ ور واده کړه. د هغی په پسول کې یې د پوټ (پوټهه) نومی کلی ورله ورکړو چې د بسي نه په لږه فاصله و او د رکن الدین په جاګیر کې شامل و . هدف یې دا و چې دریا خان د خپلې مېرمنې سره په پوټ کې ژوند پیل کړي. خو دریا خان دی ته تیار نه شو او د نوی ناوې سره بېرته د بربرو کلي ته یې مخه کړه. دی د خپل پلار مشر زوې و او د هغه د مړینې نه وروسته دی د کلي مشر هم و . دا څرګنده نه ده چې ملک ابراهیم څه وخت وفات شو.

جهانګیر باچا په ۱۰۱۶ ه (۱۶۰۷ م) کې کابل ته د ورتلو هوډ وکړو خو دی د پېښور د ناظم احمد بېګ خان کابلي د انتظام نه خوشاله نه و. په هغو ورځو کې به د باچاسفر ډېر مهم کار و. ده سره په سوونو اسونه، پیلان، په زرګونو عسکر د حفاظت لپاره د خوراکي موادو ګاډي د حرم د مېرمنو لپاره خدمت ګاران ، پخونکي او دغسی خلک مله و. هر ځاې چې به دی قافلې پړاو وکړو نو هلته به یو وړوکې ښار اباد شو، بازار به پکې ولګیدو، خېمې او تمبوانو به لوې ځاې نیولی و. د نږدی سیمو نه به خلکوخپل شیان دی قافلی ته راوړل او په دوي به یې پلورل. هر پړاو به یوه یا دوه وونۍ وخو کله کله به باچا د سیمې دهوانه خوند واخیستو نو زیات به تم شو. دا پړاو به یواځې د ښکار لپاره نه و، بلکه یو ډول د باچا سرکاري سفر هم و. ده به په لاره د سیمې مشرانو سره ولیدل چې ده ته سر ټیټولو له ورتلل او څوک چې حاضر نشو، هغه به باغي ګڼل کیدو. ددی سوونو کسانو لپاره به د سیمې ناظم د ځاې او د استوګنې انتظام کوو او مشران به یې خبرول. جهانګیر د پېښور او د پنجاب د سیمو واک رکن الدین ته سپارلی وچې دده د سفر پورا انتظام وکړي. هغه د دی لپاره چې پېښور ته ولاړو نو لورکره د بربرو کلي ته ورغلو او دریا خان یې ولیدو. هغه محال دریا خان یې هم دجهانګیر باچا سره د ملاقات لپاره بوتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو څوورځی وروسته د روژې په ۲۹ نېټه رکن الدين د وو پنځوسوکالو په عمرکې لاهورکې وفات شو. جهانګير دده په مړينې ډېر خفه شو او دده زمکې او کلي يې دده زامنو ته په ميراث کې ورکړل. دا هم د هغه وخت د مغل واکمنو يوه سياسي پاليسي وه چې کوم امير ته به يې زمکې په انعام کې ورکړی وی، که هغه ورته پت من پاته کيدو نو اولازونو ته به يې د فرمان له مخې دا زمکې ميراث کې ورکولې. که داسی نه وه نو ټولې زمکې به يې تری واخستې. په هغو حالاتو کې د بغاوت مخه به په دی توګه هم نيول کيده.

کمال الدين په پېښور کې د پلار پر زمکو کښېناستو او ده ته يې د وو نيمو سوو منصب ورکړو. دريا خان د خپل خسر د مړينې نه وروسته د خپلی کورنۍ سره يوځل د بسي لور ته ولاړو او هلته يا خو د مېرمنې په ټينګار او يا دا چې مغل دربار ته دده شهرت رسيدلی و او ښاي چې جهانګير باچا د زوې شهزاده خرم په پوځ کې ورته د منصب پيشکش ووشو، دريا خان په پوټ کې د ايساريدو فېصله وکړه. ده ته د يوی پخې کلا د جوړولو اجازه هم ورکړې شوه چې هغو ورځو کې به لږو خلکو تر لاڅه کوو. هم دا وه چې دريا خان په پوټ کې خپل کور او کلا دواړه پاخه جوړکړل. دريا خان کله چې په پوټ کې ژوند پيل کړونو خپل دری واړه ورونه يې اګرې ته را وغوښتل او دوي هم د شهزاده خرم په پوځ کې منصب داران شول. عثمان خان يو زروپلی عسکرو او اتو سوو سپارو منصب دار و. نېکنام د وو سوو پلی عسکرو او دريو سوو سپارو مشر منصب دار و. زکريا خان د دکن په پوځ کې د خان جهان سره کومکي سردار و.

په ۱۶۱۸ م کې د پنجاب په شمال کې د غرنۍ ملک کانګړه راجه سورج مل د سيمې د نورو زمکه والو په زمکو تعرض پيل کړو. جهانګير خپل زوې خرم ته چې اوس د شاه جهان لقب يې ورته ورکړې و، ددی سيمې د رالاندې کولو امر وکړو او د ستمبر په لسمه نېټه شاهي پوځ د احمد اباد(ګجرات) نه کانګړی ته مخه کړه. په دی لښکر کې دريا خان هم شامل و. د مغل پوځ سر لښکر بکرما جيت يوکنډک ته د ابراهيم خان مومند په مشرۍ د يوې لارې نه کلا ته د ورداخليدو امر وکړو. سورج مل کلا خپل ماشوم زوې ته پرېښوده، د چمبه د راجه سره يې پناه واخسته او هم هلته مړ شو. دمغلو محاصره چې تنګه شوه او نورددی ځاې خلکو مقابله ونکړې شوه نو دا کلا يې ورته تسليم کړه.

په ۱۶۲۰ م کې د خان اعظم د مړينې نه وروسته جهانګير،

خان جهان د ګجرات والي او د شهزاده پروېز اتاليق وټاکلو خو هغه وخت په دکن کې د مغلو پر ضديو واری بيا د بغاوت لمبی راپورته شوې. ددی دريو مسلمان واکمنو، نظام الملک، قطب الملک او عادل خان په ګډه پنځوس زره پوځ سره په مغلو حمله وکړه او وروورو دوي يې سيمې نه د برهان پور په کلا کې محاصره کړل. عبد الرحيم باچا ته پيغام ورواستاو چې که ددوي کومک ونشو نو ښاي د راجپوت سردارانو په شان د ځان وژنې رسم (جوهر) پورا کړي. هغه وخت د راجپوت هندوانو يو دود و چې کله په جنګ کې د ماتې سره مخ کيدل نو د سلامي کيدوپر ځاې به يې کوماندانانو په ګډه ځان ووژلو. په دوېم دسمبر ۱۶۲۱ م کې شاه جهان د دېرشو زرو سپرو او شلو زرو پلی عسکرو سره يو وارې بيا دکن ته روان شو. دری مياشتی وروسته دا پوځ د نربدا سيند پر غاړه پړاو وکړو اودبرهان پور محاصره ختمه شوه. دلته هغه ځينې سيمې په جنګ او ځينې د خبرو اترو او د تاوان د ورکولو په لوز ونيولې. اخر د دکن باچاهانو د پينځو لکو روپيو د تاوان په بدل کې ورسره روغه وکړه او مغلو ته يې د وړاندی نه زياتې سيمې پرېښودې. د جهانګير زوې سلطان پروېز د شرابو د لاسه پخپل مرګ مړ شو او شاه جهان ديو بل سيال نه بې غمه شو. اوس دده يو ورور شهر يار پاته وچې د پلار نازولې مېرمنې نورجهان يې ملاتړ کوو.

په هند کې دجهانګير په بوخت کيدو د ايران باچا شاه عباس صفوي ګټه واخسته، په کندهار يې حمله وکړه او هلته مغل عبد العزيز نقش بندي کلا بند پاته شو. شاه جهان ايله د دکن نه اوزګار شوې و چې پلار ورله امر وکړو چې کندهار ته دی لښکر يوسي. هغه وخت د برساتونو موسم پيل شوې و اوددی دومره لوې لښکر خوځول ورته ممکن نه و. ده د مانډو (مرزي هند) په کلا کې اړولې و او اراده يې دا وه چې هلته درې مياشتې پاته شي او وروسته کوچ وکړي. د مانډو نه شاه جهان پلار ته د شاهي فرمان په ځواب کې وليکل " د حکم سره سم زه په مانډو کې ايسار يم، هر کله چې برسات ختم شي نو زه به کندهار ته ورشم. خو د کندهار ته ورتګ د هند د معرکو نه توپير لري، د ملتان نه کندهار پوری دری سوه کوس (۹۰۰ ميله) فاصله ده. هلته غله کمه ده، مقابله به مې د شاه عباس غوندی با تجربه عسکر سره وي، نو ځکه د لښکر د پاره د غلې دانی انتظام ضرور دې. ددی لپاره مناسبه ده چې د ملتان پنجاب او د کابل صوبی دی ما ته راکړې شي چې د لښکر لپاره د خواړو انتظام وکړم او دومره خزانه هم راکړۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د لښکر د سامان او د تنخواه لپاره کافي وي. ددی نه علاوه زما د چار واکو د منصب او په تنخواه کې د بدلون او د جاگیرونو د بدلولو اختیار دی هم په بش پېره توگه ما ته راکړی شي."

د شاه جهان له خوا دا غوښتني د خپلواکۍ په لور د هغه لومړي گام و. داسې ښکاري چې جهانگیر د خپل زوې د ارادو نه په اندیښنه کې شو . د شهزاده خسرو(ورور) سره د شاه جهان چلن اوپه بندي خانه کې دده مړینې ورته وېره ودرولې وه. ټول پنجاب شاه جهان ته د ورکولو معنا دا وه چې جهانگیر په لوېدیځ کې د خپل سلطنت هغه برخه ورله ورکوي چې دده لپاره د ملا د تیر په شان وه. زوې يې د دهول پور نومی پرگنه هم پخپل جاگیر کې د شاملولو خواست کړې و چې د اگری او د گوالیار په منځ کې د ۵۵ کلومیټر په فاصله یوه شنه سیمه ده. هغه په دی باور و چې پلار به يې دده په بریالیتوب خوشاله وي او ضرور به دا سیمه هغه ته د انتظام لپاره ورکړي او پخوا ددی چې باچا ددی څه امر ورلیږلې وې ، هغه دریا خان د پوځ د یوی ډلی سره د دهول پور د انتظام لپاره وراستوو. خو دشاه جهان لیک لا باچا ته نه و رسیدلي چې د ملکې نورجهان په وېنا دا پرگنه د شهزاده شهر یار په جاگیر کې شامل کړې شوه. هغوي هم د وړاندی نه د خپل جاگیر د انتظام لپاره خپل منصب دار شریف الملک وراستولی و چې د دهول پور سیمه يې نیولی وه.

کله چې دریا خان د شاه جهان د مراسلی سره هلته ورسیدو نو شرېف الملک يې مخه ونیوله. د زباني بحث نه وروسته خبره تورې او غشي ته ورسیده. دریا خان د جنگ له ډگره چری نه و په شا شوی. په نتیجه کې د دواړو ډلو تر منځ ښه مرگ ژوبله وشوه. شریف الملک په یوه سترگه پر غشي ولگیدو نو نور يې له جنگه لاس واخستو او د خپلوجنگیالو سره د دهول پور نه ووتلو. دریا خان په دی سیمه کې خپل تسلط جوړ کړو او شاه جهان يې له حاله خبر کړو. کله چې شریف الملک اگری ته د باچا دربار ته حاضر شو نو هغه ته د دهول پور پېښه په دی توگه بیان شوه، چې باچا فکر وکړو، زوې يې له ده بغاوت کړی و. ددی پېښې سره سره ښاي نورجهان هم باچا ته خبرې کړي وي . جهانگیردومره په قهر شوچې شاه جهان ته ورکړی شوی د دواب تر منځ ټول جاگیر يې د هغه نه واخستو او شهزاده شهر یارپه نوم يې کړو. د کندهار د نیولو کار يې هم شهر یار ته وسپارلو. شاه جهان ته خپلو جاسوسانو خبر راوړو چې په دربار کې دده پر ضد سازشونه روان و چې نورجهان يې په سر کې وه. هغه پلار ته يې یوگیله

من لیک وروا ستاوچې پکې يې د نورجهان د چلن شکایت کړې و چې د دوي په معامله کې د مداخلې په تور يې تورن کړه. باچا ددی لیک په تر لاڅه کولو نور هم په قهر شوځکه ملکه نورجهان ورباندې ډېره گرانه وه.

د نورجهان اصل نوم مهر النسا او د پارس (ایران) د یو کډوال غیاث الدین لور وه. د شپاړسوکالو په عمر کې دا په یو ترکمن منصبدار علي قلي استاجلو واده شوه چې د غیاث الدین په څیر له ایرانه هند ته ورغلی و. اکبر باچا علي قلي ته دده په مېړانه د شېر افگن (دزمرې پرزوونکې) خطاب ورکړی و. دی د بنگال په یوه شخړه کې وژل شوی اود ځینو خلکو دا نظر دی چې د هغه په وژنه کې پخپله دجهانگیر لاس وځکه ده د مهرالنسا سره مینه لرله. دا یوه افسانه ده او تاریخي حقایق يې ملاتړ نه کوي. مهر النساد مېړه له مړینې وروسته د خپلی ماشومې لور سره پلارکره میشت شوه چې د اکبر باچا یو منصب دار و. له هغی مهرالنسا دربار ته هم تگ راتگ کوو. یو ځل په یوه مینا بازار (مېله) کې دا جهانگیرولیده، خوښه يې شوه اوژر د جهانگیرشلمه نکاح کړې میرمنه شوه. په دی کې شک نشته چې مهرالنسا یوه با استعداده او هوښیاره ښځه او باچا ته تر ټولوگرانه وه. هم دا وه چې له واده وروسته يې هغې ته د نور محل او بیا د نورجهان خطاب ورکړو او پخپلو سیکو يې ددی نوم لیکلې و.

له واده وروسته د نورجهان د کورنۍ او د نورو ایراني امیرانو اغېزې د هغه وخت په مغل سلطنت کې دومره ډېرې شوې چې پخوا هند کې يې څارې نه لیدل کیږي. په لوړو او مهمو دندو ددوي د ټاکلو یوه بېلگه د کابل والي مهابت خان و. دده خپل نوم زمانه بیگ او پلار يې غیور بیگ ،د ایران (شیراز) نه کډه کړې وه او وروسته دوي دواړو د خپلو نومونو سره کابلي لیکلو. د اکبر باچا په وخت کې زمانه بیگ هند ته ولاړو او هلته په مغل پوځ کې شامل شو. ورو ورو دی د شهزاده سلیم په ځانگړي دسته کې ورگډ شو. کله چې سلیم باچا شو نو ده ته يې د پوځي منصب سره د مهابت خان خطاب ورکړو. د شاه جهان د بغاوت د ختمولو لپاره ده د جهانگیر د پوځ مشري کوله او وو زرو کسانو شخصي پوځ يې لرلو . په پېښور ښار کې دده په نوم جومات اوس هم شته چې دده زوې جوړکړې و.

په ۱٦۱۵ م کې جهانگیر باچا د پیر روښان د غورځنگ یو غړي او دده لمسي،اله داد ته د بخښنی سره شل زره ضرب سیکې او یو مرصع خنجر په انعام کې ورکړل. د دکن د نیولو لپاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغلود پوځ يوى ډلې مشري هم ورته ورکړې شوه. الله داد،دروښاني پاڅون د سالاراحداد اخښي واومغلو غوښتل چې په خيبر پښتونخوا کې د افغانانو بېلا بېلی قبيلی ددوي واک ته د تابع کيدولپاره رامات کړي.. هلته د تللو نه وړاندې جهانگير باچا الله داد ته درشيد خان خطاب اوقيمتي سوغاتونه هم ورکړ ل او د ضمانت لپاره يې ترى دده مشر ورور او زوى په دربارکي ايسارکړل. په ۱۶۱۷ م کې الله داد د مهابت خان تر ځارنې لاندې په افغانستان کې خپله دنده سر ته رسوله اوڅه موده په کابل کې و. مهابت خان دى د يو پوځ سره لومړى د بنگښو سيمي ته ورواستاو خو هلته اولس دده مخالف شو ان تر دى چې دې يې د خاين په تور تورن کړو. د الله داد لپاره دا يو گران کار واو دى د مغلو نه بېل شو.

خو په ۱۶۲۰ م کې اله داد د جهانگير باچا نه بخښنه وغوښتله، دى معاف کړې شو او په خپل پخواني منصب دوه نيم زره پلي او دوه سوه سپرو بيا بحال کړي شو. دده ورور او زوى چې د مهابت خان په وينا د گواليار په کلا کې بندي ساتل شوي و، خوشې شول او زر روپې يې ورله ډالى کړى. په ۱۶۲۵ م کې دى د کندهار د يو لښکر مشر وټاکل شو او وروسته د خان جهان لودى په پوځ کې شامل و. يو ځلې مهابت خان جهانگير ته وويل چې په دى ټولو پښتنو کې رشيد خان هوښيار مېړني او اغېزمن ځوان و او هغه ته يې مشوره ورکړه چې يا خو رشيد خان د دکن نه بېرته راوبلي او يا د هغه ملگرى خان زمان په دى سرحدي سيمه کې د کوماندان په توگه ونه ټاکي. هغه انديښنه وښودله چې که دوي دواړه يو ځاى شول نو هم هلته به د شاهي پوځ پر ضد پاڅون وکړي. د رشيد خان د خدمتونو په بدل کې ده ته په شمس اباد کې جاگير ورکړى شو. خو دده کورنى د کمپل په سيمه کې پخپلو زمکو ژوند کوو چې د "پراني ډانگ" نومي کلي کې وى. ده هلته يوه کچه کلا(گړهي)جوړه کړه چې تر اوسه يې کنډوالي په سترگو کيږي. له هغه راهيسي دا ځاى د ماو رشيد اباد په نوم شهرت لري. د رشيد خان په وخت کې ځينې اپريدي او بنگښ قبايل دلته مېشت شول . ماو رشيد اباد اوس د فرخ اباد ضلع په قايم گنج کې دې او د نواب رشيد خان قبر هم دلته جوړ دى. د هند له وېشه وروسته ددى سيمې يو بل پښتون، ډاکټر زاکر حسېن د هندد جمهوريت لومړي صدر وټاکل شو.

دا څرگنده نه ده چې د باره بستي کلي څه وخت د دريو نه دولسو ته ورسيدل. د شېخ رکن الدين د مړينې نه وروسته په بسي کې دده دوېم زوى عبد الرحمان د کلي او قام مشر شو او په دى

وخت کې دده ترونو حسن، عمر، خضر او يوسف نور کلي اباد کړل. عمر خان په بگراسي نومي کلي کې ځان له کوراو کلا جوړکړل او ورو ورو دده دوو زامنو داود او محمد خان ته پکې اباد شو . خضر خان د بگراسي نه درى ميله جنوب په چنديانه نومي ځاى کې خپلو زامنوله کورونه جوړکړل. دى هم د جهانگير باچا په پوځ کې د ټيټې رتبې يو منصب دار و. يوسف خان، د خان پور په نوم يو نوى کلى اباداويوه ښکلي کلا يې پکې جوړه کړه چې کنډوالي يې تر شلمې پېړۍ پاته وې.

د رکن الدين بل ورور شېخ حسن تر ډېرې مودې په کابل کې د مغل پوځ د کومکي سردار دنده پر غاړه لرله. جهانگير باچا ورته منصب ورکړى و او د هغه په با اعتماده سردارانو کې شامل و. په ۱۶۲۳ م کې کله چې د بلخ مغل والي نذر محمد د باچا پر ضد بغاوت او د لسو زرو قواو سره يې په کابل حمله وکړه نو ددى د مقابلې لپاره په پوځ کې شېخ حسن هم ورواستول شوچې جهانگير ورته د مبارز خان خطاب ورکړى و.

بسي کې د رکن الدين وروڼو او ددوي اولادونو پخپلو کې خېښي کولې اوکه هلک يا جينى لپاره په کورنۍ کې څوک نه و نو د پېښور دبازيد خېلو نه به يې خپلوان راوستل. په دى کليوکي پاته ددوي نور ټبر نه به کله کله ځوانان هلته ورتلل او په مغل پوځ کې به يې د جنگيالو په توگه ځان شاملوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهان زوال

اوس په خیبر پښتونخواکې د دلزاک قام یو کس هم نه نشته ځکه لوی شمېر دلزاک د هند د جنګونو لپاره ورتلل او دوي ډېر ښه غشي ویشتونکي و. ددوي، د مومندو او یوسفزو تر منځ به تل جګړې وې اود وولسمې پېړۍ د پیل نه دلزاک په ټول هند او په تېره بیا دکن کې خپاره شول. د جهانګیر د حکومت په شروع کې دکن کې د سختو جنګیالو ضرورت و د ۱۶۱۱ م په لوی کیمپېن کې د پیر خان (خان جهان) په مشرۍ کې لوی شمېر مهم افغانان په جنګي ډلو کې ورسره و. دده په پوځ کې دری زره دلزاک سپاره و چې د بیجاپور د نیولو لپاره یې ورواستول.

ملک عنبر چې په دکن کې د مغلو پر ضدمورچې نیولې وی دده د ماتولو لپاره د مغلو د پوځ لویه برخه پښتانه وچې ددوي یو څو سرداران ،علی خان نیازي، محمد خان نیازي، احمد خان نیازي، مبارز خان ، ناهر خان، دلاور خان، منګل خان، کمال الدین (د شېر خان زوی) شهباز خان لودی، مبارک خان سرواني، الله داد ، بختیار خان، بوډا خان، جلال خان او جمال خان د دلاور خان زامن، سکندر خان دومړو.

د دکن د ملک عنبرسره په یوجنګ کې حسن خان میا ووژل شو او دده زوی بهلول ته باچا د سربلند خان لقب ورکړو. په دی وخت کې دجهانګیر اود شاه جهان تر منځ اړیکې ورانې شوې او یواځینی کس چې دواړویې مشوره منله، خان جهان و. شاه جهان خپل پلار ته د هغو امیرانو فهرست ورکړی و چې د خسرو مرزاد بند نه خوشې کول یې غوښتل. دا هغه کسان و چې دهغه په اند د جهانګیر مخالفان و. خو خان جهان باچا ته وویل چې کیدایشي په دی کې د بی ګناه خلکو نومونه هم شامل وي. باچا د هغه مشوره وومنله اوبی له دی چې هغه نومونه یې کتلی واې، فهرست یې وسیزلو. خو په دی کار دشاه جهان په زړه کې رخه پیدا شوه او هغه خان جهان ته د پلمی په انتظار شو.

د جهانګیر لومړۍ مېرمنه مسلمانه او دده دزوی شهر یار مور وه. نورجهان غوښتل چې ددی لورلاډلي بېګم د باچازوی شهر یار ته واده کړي او ددی لپاره هغې د جهانګیر ځاې ناستې شهر

یارګټلو. دشاه جهان مور یوه راجپوت وه اوده د نورجهان د ورېرې ارجمند بانو سره په مینه واده کړې. یو خوا نورجهان د خپل زوم او بل خواد هغی وروراصف خان د خپل زوم لپاره د واک او د قدرت په سازشونو اخته و.

نورجهان تر دی حده خپل اغیز د ساتلو په هڅه کې وه چې جهانګیر ته یې څوک نه پرېښودل. د کندهار نیول د دواړو ډلو د پاره د سیالۍ وړ موضوع وه. نورجهان خپل زوم شهریار د کندهار د مهم لپاره تیار کړو . مرزا رستم صفوي چې د ایران نه ورغلی و د هغه اتالیق وټاکلو.

جهانګیر دشاه جهان وکیل میر عبد السلام خپل دربار ته د راتلو نه منع کړو. هغه چې خبر شو نو خپل استاځی افضل خان یې د پلار دربار ته ورواستاو چې غلط فهمي لېرې کړي. خو باچا هغه بې له لیدو بیرته وګرځوو. شاه جهان د لښکر سره پخپله لاهور ته روان شوچې پلاز پخلا کړي. داسی اوازه ګډه شوه چې زوې د پلار پر ضد بغاوت کړی دی. جهانګیرددی خبرپه اوریدو دومره په قهر شو چې د زوې سره د جنګ لپاره د لاهور نه ډېلي ته روان شو. دده د پوځ مشر مهابت خان او د وړاندی تلونکو کومانده د عبد الله خان په لاس کې وه چې په زړه کې یې د شاه جهان ملا تړ کاوو. په ۱۶۲۳ م د اپرېل په میاشت کې د جمنا سیند پر غاړه پلار او زوې د یو بل مقابل ته ودریدل. د جنګ په مېدان کې عبدالله د جهانګیر د پوځ نه ولاړو او دشاه جهان لوري ته ودرېدرو. د جهانګیري لښکر ملا ماته شوه خو هم هغه وخت دشاه جهان سپه سالار بکرما جیت په یوی ګولۍ ولګیدو او د هغه لښکرګډوډ شو. شاه جهان د جنګ د بندولو اعلان وکړو او بېرته د دکن په لوري روان شو. د پلار او زوې په دی جنګ کې پښتانه هم وېشلي و. د شاه جهان سره په جنګ کې دا افغانان مله و. معصوم خان د موسی زوې . دریا خان. بهادر خان د هغه زوې. بابو خان برېڅ. علی خان نیازي. خواجه داود (د عثمان خان ورور) ابراهیم خان (د عثمان وراره) کوم کسان چې وروسته ورسره مله شول ، عدل خان، پهاړ خان او حېدر خان نومیدل. دریا خان دده دکنډک مشر و.

جهانګیر د خپل پوځ یوه برخه د شهزاده شهریارپه مشرۍ ور پسې واستوله . ورووړو هغه کسان چې دجهانګیر نه بیل شوي او په دی هیله دشاه جهان سره یو ځاې شوي و چې ډېر ژر به دی د هند پر تخت کښېني،پو هه شول چې د پلار تله درنه ده. داسې کسان چې له شاه جهان نه یې لاس واخستو نود جنګ د میدان حالت واوختواو شاه جهان ته بله لاره نه وه بې له دې چې د اړیسه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګال لوري ته ولاړ شي. د بنګال حاکم ابراهیم خان له وړاندی نه د ملکې نورجهان له لوري فرمان تر لاڅه کړی و چې دشاه جهان حساب دی برابر کړي. د ابراهیم خان سره په جنګ کې دشاه جهان بی شمېره عسکر ووژل شول چې دده څلور نامتو سرداران پکې شامل و. شاه جهان د دویم جنګ لپاره خپل پاته پوځ ترتیب کړوچې په دی کې دریا خان او دده زوې بهادر خان دواړه ورسره مله و. ددی نه علاوه دلاور خان بړېڅ، کریم داد خان، محمد خان مومند، داراب خان او خواجه صابر هم د خپلو ډلو سره پاته و. په ۱۶۲۴ م کې شاه جهان په بنګال کې ددرېا خان پر مټ اکبرنګر ونیولونو هغه ته د شېر خان لقب لس زریز (پینځ سوه پلي او نور سپاره) منصب یو لک روپۍ نغدی او هاتیان ورکړی شول

د بهاګل پور په مېدان کې د سیند پر غاړه سخت جنګ ووشو . سردار محمد خان مومند د خپلو اویاو ملګرو سره ووژل شو . خو اخر د جهانګیر لښکر ماته وخوړه او د بنګال حاکم ابراهیم بیګ سر یې په نېزه کې ټومبلې شاه جهان ته راوړو. بنګال او بهار دواړه د شاه جهان لاس ته ورغلل نو په بنګال کې یې داراب خان صوبه دار وټاکلو او دی پخپله په بهار کې د روهتاس په کلا کې میشت شو. په ۱۶۲۶م د مارچ په میاشت کې شاه جهان، خپل دوه زامن داراشکوه او اورنګزېب، د دوو لکو روپو او نورو قیمتي جواهراتواو پیلانو سره پلار ته ورواستول چې روغه ووشي خود اکتوبر په میاشت کې دپلار او زوې د پوځ تر منځ یو واری بیا په جونپور کې جنګ ووشو چې پکې دوه زره کسان ووژل شول. تر دوو کالو هم دغه حالت و او اخرشاه جهان ناروغه شو.

جهانګیر اوس پخپله د جنګ نه ستړې و او ده غوښتل چې زوې سره روغه وکړي خودشاه جهان د بغاوت په ختمولو کې دخان جهان نه علاوه دکابل والي او د جهانګیر مشر وزیر او با اعتماده منصب دار مهابت خان ډېر لوې رول لوبولی و. دوي دواړه د شهزاده خسرو پلویان و او په دربار کې د مهابت خان د اغېز په زیاتیدو ملکې نورجهان د خطر احساس کاو. باچا اوس د ساه لنډۍ په مرض اخته واو د حکومت ټول کارونه نورجهان کول. کال وروسته ملکې نورجهان هڅه وکړه چې مهابت خان د خپلې دندې نه لیرې کړي خوهغه ته مخبرانو خبر راوړو او پخوا له دی چې وژل شوې واې د خپلو عسکرو سره د شاهي ماڼې نه ووتلو. هغه وخت دده سره اله داد(رشید خان) هم مله و.

خان جهان اوس ورو ورو د ګمنامۍ کندو ته په لویدو شواو ډېر شیان ورته پلمه شول. د مهابت خان بغاوت، د جهانګیر ناروغي،

دشاه جهان سره د اصف خان ملاتړ، چې یو بې رحمه اوکبرژن انسان و. په دی حالاتو کې خان جهان په وېره او د خپل راتلونکي په اړه اندېښمن شو. د دکن ځینې برخې د نظام شاه سره وې او هغه مغلو ته باج ورکوو. خان جهان د هغه سره اړیکې ښې ساتلی وې. بل خوا د جهانګیر اوشاه جهان تر منځ اوږدی جګړې کې ډېرو پښتنو سر خوړلی و. ده فکر کړی و چې که په راتلونکي کې د پلار او زوې تر منځ په جنګ کې راښکېل شو نو د نظام شاه دربار ته به پناه ووړي. د نظام شاه د سلطنت پېشوا (روحاني مشر) حمید خان و اوده د پښتنو د دینې عالمانو درناوې کوو. دده د فشار لاندی خان جهان د بالا ګهاټ (سمندری ساحل) واک د نظام شاه پوځ ته وسپارلو،د هغه نه یې دری لکه روپۍ واخستې او د سیمې نورو فوجدارانو ته یې وویل چې نظام شاه ته دی تسلیم شي. یواځې د احمد نګر پوځدار سپه دار خان دده امر نه و منلی. دا د خان جهان یوه لویه تېروتنه وه . خو هغه فکر کوو چې د مغل واک په ټینګولو کې دده کورنۍ دېرې قربانۍ ورکړي دي او تر اوسه ترې جهانګیر او شاه جهان دواړه خوشاله و. خو په دی معامله کې هم جهانګیر او هم شاه جهان ورته په قهر شول.

دریا خان اوس درې زامن لرل چې سر ابدال، محمد خان او عنایت خان نومیدل. دری واړه هلکان لا ځوانۍ ته نه و رسیدلي چې ددوي مور ببړۍ بي بي(د رکن الدین لور) مړه شوه. دوي په پوټ کې ژوندکاو . پوټ اوس د میرټ ولسوالۍ پوری مربوط دې. او د میرټ ښار نه څلور دېرش میله سویل ختیځ کې واقع دې. دلته د هندو راجه ګانو یو ډېر مشهور باغ پشپاوتي په نوم و او دی سیمې ته به یې پشپاوتي ویېل وروسته دا نوم پوټ شو. تر شلمې پېړۍ د دریا خان د کلا څو برجونه پاته و خو د ګنګا اوبو کال په کال زمکه خوړلې او اوس په پوټ کې کنډوالې یې هم نه لیدل کیږي.

دریا خان د ګګیانود قام یوه بله مېرمنه رابعه بي بي راواده کړه. ددی مېرمنې دوه زامن ووزیږیدل چې جلال خان او یوسف خان ونومول شول. دریا خان اوس د شاه جهان د لوې منصب دار شېخ فرید مرتضا خان بخاري په پوځي کنډک کې شامل و. په ۱۰۲۵ ه (۱۶۱۶م) کې کله چې شېخ فرید د کانګړې په جنګ کې پخپل مرګ مړ شو نوشاه جهان د دریا خان مېړانه د وړاندی نه څارلی وه . هغه یې د یوې پوځي ډلی مشر وټاکلواو له ده سره شپاړس کاله ددی لوې سلطنت په بیلا بیلو سیمو په جنګونو کې شامل و. د بنګال، بهار او اله اباد په جنګونو کې یې ښه مېړانه ښکاره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس دده زوی سر ابدال هم ځوان شوې او ورسره په جنگونو کې مله و. په ۱۶۲۵ م کې د تونسه په جگړه کې دریا خان ډېره توره ونکړه او ماته یې وخوړه. نور افغانان لکه دلاور خان او معصوم خان د باچاد پوځ سره ډغره عبث وگڼله او جهانگیر ته تسلیم شول. خو په دی شخړه کې هغو پښتنو چې د لودیانو له وخته د هند د واک لپاره یې هلی ځلی کولی د خان جهان سره راټول شول. داسی ښکاري چې هند یو وارې بیا د افغانانو لاس ته ورتلی شو ځکه مغل کورنۍ پخپلو کې اخته وه.

نورجهان د ناروغه جهانگیر پر ځای اوس د سلطنت ټولې فېصلی پخپله کولی او د مهابت خان نه د ځان خلاصولو لپاره هغه یې لاهور ته ددی پیغام سره راوبللوچې دی به د بنگال والي وټاکل شي. مهابت خان چې د نورجهان له ارادو خبر شو نوپه ۱۶۲۶ م کې د خپلو پت منو راجپوت عسکرو سره د کابل نه پنجاب ته لښکر کشي وکړه. هغه وخت د جهانگیر او د نورجهان قافله د کابل په لوري خوزېدلی وه او د جهیلم سیند پر غاړه یې پړاوکړې و. مهابت خان په دی کېمپ حمله وکړه ، باچا یې پرغمل ونیولو اواعلان یې وکړو چې دي (مهابت خان) به د ټول هند واکمن وي. نورجهان په دی وخت کې د هوښیارۍ نه کار واخستو او خپل مېړه ته یې پیغام وروواستاو چې مهابت خان ته دی ډاډ ورکړي چې دی ناروغه او د حکومت کولو جوگه نه دی او دده تابعت کوي خو بلی خوا ته ملکه پخپله د مهابت خان سره د جنگ پلان جوړ کړو. مهابت خان په دی سازش پوه نه شو. د باچا جهانگیر سره د راجپوت عسکرو شمېره یې کمه کړه او پخپله په لاهور کې د تاج په سرولواو پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره روان شو. په دی حالاتو کې شاه جهان دکن لوري ته تللې و او د خان جهان نه یې د دکن د تر لاسه کولو هڅې پیل کړې. خان جهان د مهابت خان له بغاوت خبر شوې و او نه پوهیدو چې په دی اړی گړۍ کې د چا پلوي وکړي. دې اوس هم جهانگیر ته پت من و چې د ناروغۍ په حالت کې د مهابت خان دبندي په حیث په یوه خېمه کې پروت و.

نورجهان د جهانگیر د خوشی کولو لپاره هغه ته پتمن راجپوت جنگیالي راوننگول چې ددی په ملاتړ ودریدل. هغه په یو هاتي (پیل) سپره شوه او د پوځ مشري یې پخپل لاس کې واخستو. دی عسکرو د لاهور سره نږدې په هغه کېمپ حمله وکړه چې باچا پکې ساتل شوې و. د یو لنډجنگ نه وروسته ورجهان خپل مېړه راخلاص کړو او هرې خوا ته یې خبر خپور کړو چې مهابت خان باغي و. په هند د مهابت خان باچاهي سل ورځې وه. ملکې ددی

بغاوت د ختمولونه وروسته ناروغه جهانگیرکشمیر ته بوتلو. خو هلته دده حالت نور هم خراب شواو په اتم نومبر ۱۶۲۷ م کې دی مړشو. د هغه مړې لا هور ته یوړل شو، خو د ملکې ورور اصف خان چې د شاه جهان خسر هم و، د باچا د مړینې خبر پټ وساتلو او خپل زوم ته یې لیک ورواستوو. شل ورځې وروسته یو قاصدشاه جهان ته په دکن کې د اصف خان له خوا د پلار د مړینې خبر ورکړو. شاه جهان د دریو ورځو د ماتم نه وروسته د اگری په لوري روان شو. خسر یې خپل ټول امیران راټول کړل او د جهانگیر د جنازی نه وروسته یې شاهي مانۍ پخپل لاس کې واخسته. د جهانگیربل زوې شهر یارچې د نورجهان زوم و، دکشمیرنه لاهور ته ولاړو او هلته یې ځان د هند باچا اعلان کړو. اصف خان ورسره د جنگ لپاره لښکر یوړواو ماته یې ورکړه. شهزاده شهر یار ژوندی ونیول شواو د خسرو په شان دده سترگی د اصف خان په امر ړندی کړی شوی او په بندي خانه کې یې واچوو.

په باره بستي کې پخوا راهیسی یوه کیسه مشهوره ده. په برهان پور کې کله چې دپلار د مړینې خبر شاه جهان ته راورسیدونود خان جهان لښکر په مېدان کې دهغه مقابل ته ولاړ و. له هغه دیر ملاتړې اوس د شاه جهان لوري ته اوړیدلي و چې پکې دریا خان هم و. شاه جهان پخپل دربار کې د ټولو په مخکې دریا خان ته مخ واړاو او په فارسي کې یې ورته وویل، " دریا خان شنیدم که ننگ افغان از گورستان می خزد، تو که افغان با نام ونشان هستي، در این وقت مصیبت شریک یار وفادار خود نه شدي"

دریا خان ما اوریدلی دی چې د افغان ننگ د هدیرې نه تیرېږي. ته چې په نوم او نښان افغان یې. په دی سخت وخت کې د خپل وفادار یار ملگرې نشوې. واي چې دغه سنگ زن جمله د دریا خان لپاره د زغملو وړه نه وه او هم په هغه ورځ خپل منصب او اعزاز یې په لته ووهل او د خان جهان سره ملگرې شو.

دری میاشتی وروسته شاه جهان اگری ته ورسیدو، خو هندو نجومیانو ورته ویلي و چې که ددولسو ورځو نه وړاندی پر شاهي تخت کښېناستونو دابه ورته ښه شگون نه وي. په ۱۰۳۷ ه (۱۶۲۸ م) کې شاه جهان پر شاهي تخت کښېناستو او د جمنا د سیند پر غاړه د یو نوي ښار شاه جهان اباد د جوړولو امر یې وکړو. لکه چې د مغلو دود و، د اختر په موقع د باغیانو لپاره به د بخښنې ورځ وه. دریا خان ته دده ملگرو مشوره ورکړه چې ډېر پښتانه اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشاه جهان سره مله دي او له جنګ څه نه جوړيږي. هم دا وه چې دريا خان يو واری بيا له خان جهان بيل شو ، په مغل دربار کې حاضر شو اوله باچا يې بخښنه وغوښته. باچا دی وبخښلواو د څلورو زرو پلی عسکرو او درې زره سپارو منصب يې ورته ورکړو. ددی سره يو زين شوې اس ، يو پيل د زنځير سره او شل زره روپۍ نغدی ورته انعام کې ورکړی.

په هند کې د مهابت خان د بغاوت او د شاه جهان پر تخت کښېناستل د پښتنومشرانو لپاره د اندېښني وړ خبره وه. د مغل سلطنت د زوال نښې راڅرګندې شوې او د هند په لر وبر کې خلکو د خپلواکۍ لپاره سر راپورته کړو. په دی کې راجپوت او پښتانه په سر کې و. شاه جهان ددی لپاره چې حالات ورته کړکېچن نشي، مغل مخالفانو ته يې څه نه ويېل. مهابت خان ته يې بخښنه اعلان کړه اودی يې د خپل پوځ مشر وټاکلو. خان جهان يې د دکن صوبه دار وټاکلو چې يوه ټيټه رتبه وه او په څرګنده د هغه سپکاوې و.

وروستی پاڅون

د اګری ښار نه بهر په يوپراخ مېدان کې افغانان په وړو وړو ډلوکې ناست دي. له مازديګره ددوی مشران په يوی لوې کېږدۍ کې د خان جهان لودي سره په مشوره بوخت دي. دريا خان او نورواميرانو د خان جهان خبری اوريدلي دي او اوس هر يو کس په دی خپل نظر ورکوي چې څه کول پکار دي. په دی مېدان کې اوس د ډېروخلکواته مياشتې شوې وې چې د انتظار په حال و. خان جهان ټولو سردارانو ته خپلی وروستۍ خبرې وکړې چې دی به د سهارلمانځه وروسته کوچ کوي او هر څوک واک لري چې که دده سره ځي او که د مغل پوځ برخه کيږي.

په بل سهار دصفر د مياشتې وويشتمه نېټه د ١٠٣٨ ه کال (ميلادي١٦٢٨ کال)، خان جهان چې خپلو نږدی ملګرو ورته پيرو ويېل، د لمانځه وروسته پخپل اس سپور شو نواسمان ته يې وکتل او وې ويېل. " خدايه ته خبر يې چې زه د خپل ناموس د ساتنې لپاره دا ځاې پرېږدم . زما په زړه کې د بغاوت اراده نشته." بيا دا لوې لښکر ختيځ کې ددهول پورپه لاره مالوی ته روان شو.

اته مياشتې وړاندې شاه جهان د هند پر تخت کښېناستونو په بندېل کهنډ کې جهجهر سنګه راجه بغاوت وکړو اوددی بغاوت د ماتولو لپاره هغه د پوځ مشري مهابت خان ته ورکړه. دا د شاهجهان د هوښيارتوب يوه نښه وه چې مهابت خان يې دکابل نه ليرې ، خپلې ګټې لپاره يو بل د شخړی خاې نه ورواستوو. د قدرت او د منصب لېواله د کابل پخواني والي، د سلو ورځو لپاره د هند پر تخت د کښېناستو خوند څکلې و او دده قابو کول د باچا لپاره مهم و. . نوي باچا دا هم نه غوښتل چې خپل افغان سرداران چې په بده ورځ کې يې دده ملاتړکړې و، د انعام نه بی برخی کړي. پر تخت د کښېناستو سره شاه جهان داسی سردارانو او اميرانو ته لوړ منصبونه ورکړل چې دويشت(٢٢) تنه پکې پښتانه و.

خان جهان يې د ٧ زروسپرو او٧٦ زرو پلو عسکرومنصب دارپه توګه اعلان کړو. هغه وخت دې په دکن کې واو شاه جهان خپل فرمان د دکن، خان ديس او د بيرار صوبه داري او نور اعزازات د يو استاځي په لاس ورواستول. د باچا استاځي جان نثار

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوميدواو د شاهي طغری سره لا دکن ته نه ورسيدلی چې خان جهان خبر شو چې شاه جهان د سپه سالار منصب مهابت خان ته ورکړی و. هغه وخت ټولو پښتنو د شاه جهان نه دا توقع لرله چې ددوي دهلوځلو په بدل کې نوې باچا به ددوي مشر خان جهان ونازوي. که د مهابت خان په ځاې بل څوک وې نو ښاي هغوي به پرې دومره نه و خفه شوې. خو مهابت خان څو وارې دا ثابته کړې وه چې له پښتنو يې ښه نه راتلل. د شاه استاځي جان نثار دخان جهان د چلن او کړو وړو په اړه باچا ته راپورونه لېږل او داسې يې ورځرگنده کړه چې گوندی دې د شاه جهان سره پت من نه و. خان جهان د اگری نه ډېر لری و او اندازه يې نشوه کولی چې باچا دده په اړه څه نظر لرلو.

ددريا خان او سکندر دوتاني په شان ځينو نورو مخه ورو افغانانو ورته ويلي و چې ځان له دی جلا حکومت اعلان وکړي خو خان جهان چری د باچهۍ خوب هم نه و ليدلی. بله دا چې ځيني ملاتړي يې يو واری بيا د شاه جهان سره ولاړ و. د جان نثار دتلو نه وروسته هغه د برهان پورکلا سکندردوتاني ته پرېښوده او پخپله مالوې ته روان شو. دده سره لوې شمېر پښتانه سرداران مله و. خان جهان اگری ته د رسيدو نه وړاندې مغل دربار ته د خپل سفرپه اړه پيغام ورلېږلی و.

کله چې باچا د خان جهان د راتگ نه خبر شو نوخپل سپه سالار مهابت خان ته يې امر وکړو چې د پخوا په شان دهغه هر کلي ته له ښاره بهر ورشي. مهابت خان ته دا خپل سپکاوې ښکاره شوچې د يو پښتون صوبه دارهر کلي له ورشي. دې زړه نازړه ولاړو خوافغانانو ته يې د وسلی سره ښار ته د وررننوتو اجازه ورنکړه، دليل يې دا وچې دا د باچا د امنيت لپاره يوگام و. اخوا خان جهان دا کار د خطر الامه وگڼله او داسې يې انگېرله چې باچا دده د وژلو پلان لري. دده سره مله ځيني پښتانه هم په دی بدگومانه شول. ددی لښکر جوش او قهر په زياتيدو و او هر وگړی دی ته په انتظار و چې خان جهان به ورته کله په اگرې د يرغل اشاره کوي. خودې جنگ له نه و ورغلی او د شاه جهان سره يې ليدل غوښته. باچا، خان جهان خپل دربار ته راوبللو خو هلته هم دده ډېر سوړ هر کلی وشو. هغه اميران چې دده په راتگ به ورته په پښو پريوتل يا خو شاه جهان وژلي او يا يې بې واکه کړی و. پاته اميرانو ده ته د خاين په سترگه کتل ځکه د دکن بالا گهاټ يې نظام شاه ته ورسپارلی و. ددی نه علاوه هغه ته د جهانگير د ملاتړي په سترگه کتل کيده.

راتلونکې اته مياشتی خان جهان هر څه ته ځير و او د شاه جهان د حکومت انتظام يې وڅارلو. هغه زمکې چې ده ابادی کړې وي نورو ته ورکړې شوې. شاه جهان د خپل پلار د وخت ټول اميران يو يو دربار ته رابلل او د تخت په جنگ کې ددوي د وندی په اړه يې تری پوښتني کولې. څوک يې د بغاوت په تور تورن کړل، له چا يې زمکې ، القاب او خطاب واخستل اود ځينو نه يې سم دلاسه سر پرېکړو. په مغل حکومت کې د تقاعد سيستم نه واو شاه جهان د نوو اميرانو لپاره هم ځاې جوړولو. دخان جهان نه دا پوښتنه کيده چې بالاگهاټ يې ولی دښمن ته سپارلی و. دده په دليلونو د باچا تسلي نه کيده. له اگرې بهر د هغه زامنو ته د مخلص خان زوې مرزا لښکري د دربار نه خبرونه راوړل چې هلته ددوي دپلار د بندی کولو سازش روان و.

په دربار کې پاته ده ته څو پت منوکسانوهم خان جهان ته خبر ورکړو چې د شاه جهان شاو خوا ځينو اميرانو د ده پر ضد يوه کړۍ جوړه کړي ده او بل څوک نه پرېږدي چې په باچا اغېز وشيندي. ددی کړۍ مهم لوبغاړې د باچا خسر د ممتاز محل پلار او د نورجهان ورور اصف خان و. هغه دتخت ټول دعوا لرونکي، دشاه جهان ورور شهريار چې سترگې يې ورته سيځلي وې، وربرونه (د خسرو زامن)داور بخش او گرشاسپ، دده د تره دانيال دوه زامن، طهموراس او هوشنگ په يو مخه ووژل.

په داسې حالاتو کې د خان جهان نږدې ملگرو او خپلوانو دده ژوند هم په خطر کې ليدو او ورته يې ويل چې پخوا له دی چې ورباندی څه ووشي، ځان دی له اگری ووباسي. د هغه وخت مغل تاريخ ليکونکو دا ټولې پېښې په داسې تعصب ليکلي دي چې بېلگه يې موندل گران کار دې. ملا محمد صالح کمبوه ليکي، " پير خان افغان يو بې نومه کس د خان خانان عبد الرحيم په واسطه د جهانگير په ملازمت کې داخل شو" وړاندې ليکي، " په يو معمولي خبره دومره ووېرېدوچې يو زر پښتانه يې له کور چاپېره او د خوف نه ځان دننه بند کړو."

ښاي شاه جهان او دده مشاور هغه وخت په دومره لوې شمېر لښکر د پلازمينې سره نږدې په ليدو پخپله اندېښمن وځکه دوي هم پوهيدل چې پښتانه جنگ ته تيارو. ښاي دوي هم غوښتل چې خان جهان د خپل لښکر سره له اگرې ولاړ شي. هم دا وه چې خان جهان د سازش د خبرونو په راتلوهم له اگری وونه وتلو او دربار ته تگ يې بند کړو. دوو زرو افغانانو شپه او ورځ دده ساتنه کوله. کله چې شاه جهان دده په غېر حاضري خبر شو نو پوښتنه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه خو دده خسر اصف خان ورته سم ځواب ورنکړواو د باچا بد گوماني پرې زياته شوه.

باچايو تن اسلام خان ورپسی واستاو چې د دربار ته د نه ورتلو دليل ووايي. هغه اسلام خان ته خپله وېره څرگنده کړه او ورته يې وويل چې د شاه جهان په لاس ليکلي عهد نامه دی ورته راوړي چې دده ژوند به په امان کې دي. شاه جهان ورته ليک ورواستاو او اصف خان ورته په خوږه ژبه وويل چې که ته غواړې دروېش شې نو مونږ ټول به هم درسره مله شو. خود خان جهان په دی خبرو تسلی و نه شوه. په اصل کې هغه دخپل ځان په شان دنورو اميرانوسره د شاه جهان چلن ليدو اواندازه يې کوله چې پايله به يې څه وي. هغه هر څه يې وسنجول نو اخر د اگری نه د وتلو هوډ يې وکړو. اصف خان ته يې د خپل ورتگ پيغام ورولېږلو چې باچا خبر کړي. دا څرگنده نه ده چې دا خبر باچا ته ورسيدو او که نه؟ خو مغل مورخ واي چې خان جهان پټه له اگری ووتلو.

د خان جهان سره لوې شمېر پښتنو نه علاوه، دده دوه زامن حسېن خان او عظمت خان ، دده وراره بهادر خان، دده زوم شمس الدين او دده دوه وروڼه محمد او محمود، بهيکن خان، بهادر خان، دريا خان، اېمل خان ترين، سردار خان ، عزيز خان اوکمال الدين (د شېخ رکن الدين زوې) و. دا چې دريا خان ولی د اتو مياشتو په موده کې د شاه جهان د دربار نه بيا ووتلو او د پښتنوسره مله شو، تاريخ پرې گونگ پاته دې.

خان جهان او دده ملاترړي، دهول پور ته رسيدلي و چې د شاه جهان له خوا ورپسي استول شوې پوځ را ورسيدو. په دی کې راجپوت او سېدان شامل و. دا خبره د حېرانتيا وړ ده چې شاه جهان ورسره د روغې يا د جرگې هڅه ونکړه او دی لښکر وربانديې يرغل وکړو. ددوي تر منځ سخت جنگ ووشو او د خان جهان دوه زامن، دوه وروڼه، زوم او شپېته نور کسان ووژل شول، دی پخپله هم ټپي شو. خو د چمبل د سيند نه پوری غاړی راجپوت سيمې ته په تلو کې کاميابه شو . په بندېل کهنډ کې بکرما جيت دده سره مرسته وکړه او دی د نظام شاهي سلطنت د احمد نگر ښار ته (دکن) ته ورسيدو. په لاره ده سره نور افغانان هم مله شول لکه سکندر دوتاڼي او بهلول ميا، چې د بالا پور جاگيرداران و.

نظام شاه دده ډېر قدر وکړو . دی يې خپل دربار کې پر مسند کښېنولو. د "بير" پرگنه يې د تنخواه په توگه اودده ځينو ملگرو ته يې هم زمکې ورکړې. شاه جهان اوس په تشويش کې شوځکه هغه ليدل چې د هند په لر او بر کې پښتانه بيا ناارامه و. هغه

پخپله دکن ته مخه کړه، او دا ځلی يې د نظام شاه د ختمولو هوډ هم وکړو.

د ١٦٢٩ م په سر کې شاه جهان د خپل ټبر سره يو وارې بيا ددکن د برهان پور ماڼۍ ته ورسيدو. په مغل کورنۍ کې د ليک ولوست او د شعر ډېر قدرکيدو. دشاه جهان مشره لور جهان ارا يو با استعداده ليکواله وه اود هغه وخت ځينې پېښې يې پخپلو ياداشتونو کې ليکل. د خان جهان په اړه ليکي، " نه پوهېږم چې څه وشول، خان جهان زما د پلار د ماشومتوب ملگرې و او يو بل ته به يې ډېر قدر کاوو. تالي بېگم چې زما د پلاربښځه ده د خان جهان د خپلوانو نه ده . هغې خوارې ته به اوس ډېر مشکل وي."

دشاه جهان په پوځ کې هم لوې شمېر پښتانه شامل و، الله داد (رشيد خان) احداد، مبارک خان نيازي، عبدالرحيم روهيله حبيب سور، خان جهان کاکړ، عثمان روهيله (د بهادر خان تره) هغه سرداران دي چې نومونه يې د تاريخ په پاڼو کې پاته دي. د باره بستي يو بل پښتون منصب دار ديوان صدر خان چې د شېر پور د باني شېر خان کشر ورور و د شاه جهان نه بېل اوپښتنو سره يو شو. خو ددی سره سره د دريا خان زوې بهادر خان پخپله شېر خان (شهباز خان) او شېخ عبد الرحمان (د رکن الدين زوې) د مغلو په ډله کې جنگيدل. د خان جهان د بغاوت اغېزې تر مالوې او بندېل کهنډ ورسيدې.

دريا خان او خان جهان د خپل ملا تړ لپاره ، پېښور ته ليکونه ورواستول ، نوپه پښتونخوا کې هم خلک راپاڅيدل. د دريا خان اخښې شېخ کمال الدين د حکومت نه بېل شو . ځان سره يې خليل مومند ، داود زي، يوسفزي، برکلاني خټک ، ايمان حاجي او توري قبايل راپاره کړل . د احداد زوې عبدالقادر يې ددوې مشر کړو . د جلاله زوې کريم داد ته يې هم وويل چې خلک دی يو ځاې کړي او د روښاني انقلاب ناره دی پورته کړي. د احداد بل خپل محمد زمان هم د جنگ لپاره متې راونغښتې. په ١٦٣٠ م کې د کمال الدين په مشرۍ دا پښتانه د ايلم غره سره نږدې (سوات او بونېر تر منځ) راټول شول چې په پېښور حمله وکړي. شېر خان چې د پېښورزمکه وال و، د قبايلو ديو لښکر په مرسته د اټک او ددی شاو خوا سيموخلک ځان سره کړل . پښتنو ښار محاصره کړې وخو دمغلو مشر کوماندان سعيدالظفر خان ورته د کابل نه نور پوځ راوغوښتواو دوي د دواړو غاړو نه راگېر شول. د څو ورځو د سخت جنگ نه وروسته دپښتنو ډلی تيت او دا پاڅون ختم شو.

خان جهان اوس خپلی کورنۍ سره بيجا پور ته ووتلو او پاته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځ د دریا خان په مشرۍ ورسره یو ځاې شو . بیا ده دولت اباد ته ځان ورسوو. هلته دده ملاتړو ورته وویل چې د خپلې باچاهۍ اعلان دی وکړي . ده ووېل، " زما د ژوند پنځوس کاله وتلی دی زه نه یم خبر چې ز ما نه وروسته به مې زامن د حکومت کولو جوګه وي او که نه . هر مغل به د ښارونو او کلیو نه افغانان شړي او بیا د افغانانو دکورخدمت ګارې به ما ته ښیراوې کوي چې دده د لاسه مونږ دی حال ته ورسیدو. زه دڅېړووهل نشم زغملی."

اوس د هغه د ملاتړو لپاره د امېد هیڅ نښه نه وه پاته . دوي یو قوي پوځي مشر ته اړتیا لرله او خان جهان د مغلو سره جنګ نه غوښتلو. دی پوهیدو چې د جنګ په حالت کې به دواړو غاړو ته پښتانه وژل کیږي. په دی حالت کې یوځونور تکړه مشران تری ولاړل. بهلول او سکندر دوتاني په سر کې ترینه بیل شوي و. د نورو افغانانو سره د نظام شاه چلن ښه نه و . هغه افغان مهاجر چې د مغلو نه په تیښته ورغلي و،حېرانه پاته و چې څه وکړي. مغل پوځ د نظام شاه سره په جنګ کې پورا زور لګولی و او هلته یې یو څه بی ثباتی راوستې وه. د دریا خان، ایمل خان ترین او سردار خان روهیله په مشوره خان جهان اوس پنجاب ته د ورتلو قصد وکړوچې هلته دده د کومک امکان زیات و. خو د پښتونخوا د لښکر د ماتیدو نه خبر شو او مغل باچا دده د نیولو یا د وژلو لپاره د هند مرکزي برخو کې ورته هر ځاې کمین نیولې و، نو پنجاب ته یې د ورتللو نه ډډه وکړه. د دریا خان د کومک په انتظار ده په "بیرګاون" کې پوځي کېمپ لګولی وچې مغلو پرې یرغل وکړو. دده ځینې جنګیالي ووژل شول نو ده په سیوګاون کې مورچې ونیولی. کله چې د دریا خان کومک راورسیدونو دوې د نظام شاه سره د یو ځاې کیدو لپاره بیا د دولت اباد لوري ته وخوځیدل. د شاهي پوځ دوه سرداران عبدالله خان فېروز او مظفر خان باره ورپسی و. خان جهان په سرونج کې د شاهي پوځ پنځوس پیلان ونیول اوکالپي ته د تللو لپاره بندېل کهنډ کې داخل شو. کالپي کې هغه وخت لوې شمېر افغانان مېشت و.

په ۱۰۴۰ ه (۱۶۳۱ م) کې د راجپوت لښکرو مشر بکرماجیت هم د خان جهان په لټه راوتلو. دی هم لکه دپښتنو پخوا د شاه جهان نه بېل شوي و او غوښتل یې چې بیا ورسره یو شي خو ددی لپاره هغه له پکار و چې ځان پت من وښاي. دخان جهان وړاندنیو پوځونو د مظفر خان سره جنګ کوو. دریا خان د بیلا بیلو جنګونو نه وروسته دپښتنو د جنګیالو په وروستي ډله کې و او په بندهر نومی ځاې کې د بکرما جیت پوځ د دریا خان دډلی نه کړی

په شان راتاو شو او دوي یې له نورو بېل کړل . هغه وخت د راجپوت د پوځ شمېره ډېره وه او دریا خان ددی جوګه نه و چې ورسره جنګیدلې واې. خو ده د عاقبت پرواه ونکړه او په راجپوت لښکرو یې ورودانګل. دی د ټوپک په یوی ګولۍ ولګیدواو د اس نه راپریوتو. دده جنګیالو دده د وژل کیدو وروسته هم جنګ جاري وساتلو . څلورسوه افغانان چې ددریا خان زوې محمود خان هم پکې و، ووژل شول نورود راجپوت پوځیانوکړۍ ماته کړه او د خان جهان د ډلې سره یو شول. بکرما جیت د دریا خان او د محمود خان سرونه پرېکړل او دباچا خدمت ته یې واستول چې ځان له بخښنه تر لاځه کړي.

شاه جهان په برهان پور کې په کشتۍ کې ناست و او د جنګ خبرونه به ورته په ساعت رارسیدل. کله چې د دریا خان سر یې ورته راوړو نو ده یو بېت وویلو

رفتم به سېر دریا دیدم عجب تماشا
دریا درون کشتي ، کشتي درون دریا

زه د سیند سېل له وتلی ووم او یوه عجیبه ننداره مې ولیده، دریا په کشتۍ کې و او کشتۍ په دریا کې .. دریا خان د مرګ پر وخت د نهه څلویښتو کالو و.

خان جهان د دریا خان په وژنه نور هم مایوسه شو اوکالنجر ته یې مخه کړه چې دبهار ایالت ته ځان نږدی کړي. هلته هم لوې شمېر افغانان مېشت و. یوه ورځ خان جهان په ډولۍ کې ناست و او چیلم یې څکول. دده زوې راغي او ورته یې وویل که ته غواړې چې جنګ وکړې نو په اس سپور شه او حمله وکړه دا نور خلک ولې له ځانه سره تباه کوې. ده ځواب ورکړو ته باور لرې چې مونږ به د شاهي پوځ مقابله وکړی شو کاشکه د یو زخمي ښاروي په شان د هلو ځلو پرځاې یوه داسی لاره پېدا شوی وې چې زه مکې معظمې ته ولاړ شم . داخبره په ټوله مانا دا متل په ریښتیا کوي چې، " جنګ پرې ورتېل شوې و"

د خان جهان سره نه زور و او نه وسایل چې د باچا د پوځ سره جنګیدلی واې. مغلو دده د ماتولو لپاره په زوره دې د جنګ دګر ته ورایستلې و. کله چې دده ملاتړي او نور خلک خبر شول نو ورو ورو تری په بیلیدو شول. په زرګونو نور پښتانه چې د شمالي برخو نه ورغلي او د مال غنیمت یا د مغلو پر ضد راپاڅیدلی و دوي هم نا امیده شول. د کالنجر سره نږدی مغلو په یو چپاو کې دده زوې حسن خان ژوندی ونیولو.

د مان سون (بارانونو) د پېل سره شاه جهان پخپل پوځ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلون راوستو. د شاهي پوځ مشر سپه سالار، اعظم خان وټاکل شو او مهابت خان يې د اجمېر والي کړو. خان جهان اوس په راجوړي کې ايسار شو. دده سره څلور سوه سپاره و چې تر ورستيو ورسره پت من پاته شول. هغه دا جنګيالي په مېدان کې منظم ودرول . د شاهي پوځ نه بهادر خان روهيله راوتلو او د خان جهان د وراره بهادر خان لودي سره يې يو په يو جنګ پيل کړو. په دی جنګ کې بهادر خان روهيله ووژل شو.

شاهي پوځ ته نورکومک راورسيدو نو بهادر خان لودی مجبوره شو چې بېرته راشي. لنډ وخت وروسته دی د بهار سنګ بندېله له خوا مغلوب شو او په جنګ کې وژل شو.

خان جهان خپل سفر جاري وساتلو. هغه اوس پوهه و چې که د مغلو لاس ته ورغلل نو د کورنۍ سره به يې ښه چلن نه کيږي هم دا وه چې ښځې او ماشومان يې په سيوګاون نومې کلي کې د نورو خپلوانوکورونو ته ورواستول او پخپله د وروستي جنګ لپاره د سېن هوندا سيند په غاړه دمی ته ايسار شو. هم دلته يې وصيت وکړواو خپلی زمکې يې وويشلې. په ۲۴ جنوري ۱۶۳۱ م کې ده توره را واخسته او دمغلو سره دوروستي جنګ لپاره په اس سپور شو. د سيند پر غاړه په دی جنګ کې هغه د خپل زوې عزيز خان سره ووژل شو . ابمل خان ترين، فريد خان، دده وراره جان جهان ، د هغه زوې او جلال خان چې د بهادر خان زوې و، ژوندي ونيول شول او د مظفر خان په امر هم هلته يې ووژل. د ټولو نه يې سرونه پرېکړل.

د شاه جهان د دور يو مصور تاريخ پادشاه نامه نوميږي . په دی کې د شاه جهان د فتوحاتو او د بيلا بيلو جنګونو په لاس کښل شوی انځورونه يو ځا شوي دي. په دی کې يو انځور د خان جهان د وژنې هم دې، او واي چې د شاه جهان د خوښې انځور و. په دی کې ښودل شوې، چې د خان جهان نه يې په ژوندو سرپرېکوي. خومغل تاريخ واي چې خان جهان او دده ملګري تر وروستيو شېبوجنګيدل او په اخر کې دی د مادهو سنګهه د تورې په ګوزار راپرېوتو او نورو پوځيانو ټوټې کړو. دده سر يې په نېزه ټومبلی برهان پور کې د شاه جهان ماڼۍ ته يوړو. د خان جهان لودي اود دريا خان سرونه د برهان پورد کلا په دروازه ځو ورځې ځړېدل چې نور باغيان تری عبرت واخلي. د مغل دربار شاعر،

طا لب کليم املي د دواړو د سرونو په راتللو يوه رباعي وويېله چې

ايـــن مـــــژده فتح از پی هم زيبا بود

اين کيف دوبالا چه نشاط افزا بود
از رفتن دريا سر پيرا هم رفت
ګويا سر او حباب اين دريا بود

ژباړه.

ددی زېري نه دا ورپسي زېرې ډېر ښکلی و، دغه دوچنده خوند زمونږ خوښي زياته کړه . د دريا نه وروسته د پيرا (پير محمد) سر هم ولاړو. داسی ښکاري چې د پيرا سر ددغه دريا يو بوړبوړکۍ و.

د خان جهان په مقابله کې د مظفر خان په لښکر کې افغانان اوراجپوت شامل و . بهادر خان روهيله، خان جهان کاکړ، رشيد خان انصاري(الله داد) ، احداد ، حبيب خان سور، مبارک خان نيازي، عثمان روهيله (د بهادر خان روهيله تره). د دلاور خان زامن، جلال خان او جمال خان .

د خان جهان د جنګيالو نه دېرش تنه په تېښته کې کاميابه شول او ځينې سرداران يې يو واری بيا د مغل باچا دربار ته حاضر شول. هغه کس چې د باچا نه يې د ټولو لپاره معافي وغوښتله بهادر خان روهيله و او هم ده د نورو پښتنو د پاڅون په ختمولو کې فعاله رول ولوبو. ده ته په راجوړي کې د ښه جنګ کولو لپاره شاه جهان جاګير ورکړو چې شل کاله ورسره و. د خان جهان د مړينې نه څو مياشتې وروسته د شاه جهان نازولې مليکه ممتاز الزماني (ارجمند بانو) دبرهان پور په کلا کې د ديارلسم ماشوم د زېږون پر وخت مړه شوه. باچا د هغی په غم کې دحکومت د کارونو نه لاس واخستو. د هغې مړې يې د تاپتي سيند پر غاړه د يوې ماڼۍ په باغ کې امانت خښ کړو او شپږ مياشتې وروسته په اګره کې يې دمرمروجوړګومبد لاندې خاورو ته وسپارلو. په راتلونکو شلو کالو کې دلته نوری ګومبدې ، جومات او سرايونه جوړ شول چې اوس يې خلک د تاج محل په نوم پېژني.

دکن ترهغه د شاه جهان لاس ته نه و ورغلی او ددی د نيولو لپاره ورته جنګيالي پکار و. بل خوا په کالپي کې اوس راجپوت ده ته خطر جوړ شول. ددی لپاره پښتنو ته اړتيا وه نو ډېرېې بيرته په مغل پوځ کې ورګډ شول. بهادر خان روهيله يې کالپي ته ورواستوو چې راجپوت پری ووهي.

د دريا خان زوې بهادر خان د پوټ نه څلور ميله لوېديځ کې د بهادر ګړهه په نوم يو کلي اباد کړو . پوټ کې اوس لږ پښتانه پاته دي. پخپله دا کلی کنډوالی لري خود ګنګا سيند سېلابونو ددی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانی برجونه او کلا ګانی ورانې کړی دی.

د خان جهان قتل په شاهجهان نامه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهادر

د باره بستي پښتانه د بهادر خان او د دلېر خان په نومونو وياړي چې د دريا خان زامن و. دا دواړه ورونه د مغلو په پوځ کې ، د کابل نه تر بنگال په بيلا بيلو جنگونو کې شامل و. په ۱۰۵۴ ه (۱۶۴۵ م) کې بهادر خان د ډېلي نه پينځه لکه روپۍ قنوج ته وروا‌ستول خو دکانټ د ځنگل سره نږدې راجپوت قبايلو په دی کاروان حمله وکړه او پيسې يې لوټ کړی. بهادر خان د بدل اخستو لپاره دخپل ورور جلال خان په ملتيا، د وو زرو پوځيانو سره برېلي ته روان شو او د چنور په مېدان کې د قبايلو سره مخ شول. په يو سخت جنگ کې د مغلو يولس سوه او د راجپوت هندوانو ديارلس جنگيالي ووژل شول. شاه جهان غوښتل چې دی قبايلو ته سخته سزا ورکړي او هم دا وه چې په دی سيمه کې ددوي ټول کلي يې ترې ضبط کړل. هغه بهادر خان ته دا دنده په غاړه کړه چې په کانټ کې دباچا په نوم يو ښار جوړ کړي. دا سيمه د برېلي او د لکهنو تر منځ ده او بهادر خان پرې د شاه جهان پور ښار بنياد کېښودو. د راجپوت هندوانو نه نيول شوي څوارلس کلي بهادر خان او دده اولادونو ته په جاگيرکې ورکړی شوې، چې خپل کورونه پرې اباد کړي. د دلېر خان خپل نوم جلال خان و او دا لقب ورته شاه جهان د يو شاهي منصب سره ورکړی وچې نهه سوه پلي او پينځه سوه سپاره پکې شامل و.

بهادر خان د يوی کلا په جوړولو هم لاس پوری کړو خو هغه وخت د بلخ والي له مغلو د خپلواکۍ اعلان وکړو او بهادر خان ته امر وشو چې بلخ ته ولاړ شي. هغه د کلا جوړولوکارخپل ورور دلېر خان ته پرېښودو او په ۱۰۵۵ ه (۱۶۴۶م) کې د افغانستان لوري ته ولاړو.

د بلخ او د بدخشان والي نذر محمد ازبک و او کله چې مغل کورنۍ پخپلو کې په جنگ اخته و ، ده تر کابله پښی وغزولې. د شاه جهان د باچا کيدو وروسته ده تر باميان او غزني سيمې ونيولې او مغل صوبه دار هغه سره په جنگ کې د ځاني تاوان نه وروسته هند ته وتښتيدو. شاه جهان يو لوی لښکر د خپل زوی مراد بخش په مشري پېښور ته روان کړوچې د جنگي ډلوکوماندان يې

بهادر خان و. ده سره دده تره نېکنام هم مل وچې د دريا خان له مړينې وروسته په بازيد خېلو کې اوسيدو.

نذر محمدهم پخپلې کورنۍ کې د مخالفت سره مخ و او دده يو زوی د مغلو سره لاس يوکړی و. هم دا وه چې مغل پوځ د کابل له نيولو وروسته د پنجشېر د لارې بلخ ته روان شو. د ژمي په واوروکې وړاندی تگ د هندی پوځ لپاره گران کاروا‌و ددوي زيات وخت به د واورينو لارو په پاکولو تېريدو. نذر محمد دوي سره د جگړې پر ځای روغه وکړه اوشاه جهان ته خبر ورواستول شو. خوپه سيمه کې ازبک سردارانونذر محمد د ملاتړ ژمنه وکړه چې لس زره جنگيالي به ورسره شي. هم دا وه چې نذر محمد په پټه د بلخ نه ووتلو او په شبرغان کې يې مورچې نيولې. خو مغلو د دده ډلې دهری خوا نه راگېری کړی او د وړو وړو جنگونو نه وروسته نذر محمد، د ترکمانستان مرو ښار ته او زامن يې بخارا ته ووتل .

په دی برې، بهادر خان ته لس زريز منصب ورکړې شواو د خلعت نه علاوه شهزاده مراد بخش ورته دوه لکه روپۍ د بلخ د خزانې نه په انعام کې ورکړې. د بهادر خان ورورعنايت خان او تره نېکنام خان ته هم منصب او خلعتونه ورکړی شول. اوس مغل شهزاده مراد پلار ته پيغام ورواستوو چې دی نورد بلخ انتظام بهادر خان او نورو ته پرېږدي او پخپله اگری ته ورځي ځکه دی اوس ډېرستړې و. دا دهغه وخت د مغل شهزادگانو د حالت يوه بيلگه وه چې د اگرې او ډېلي د ارام او د عېش ژوندسره اوس عادت شوي و.

باچا ددی پيغام په اخستو په قهر شو. هغه پوهيدو چې نذر محمد به خپله سيمه نه پريږدي او بېرته به راځي. زوی ته يې د نصيحت ليک او يو مشاور ورواستوو چې هغه دی په بلخ کې پاته وي. خو شهزاده مراد دا خبره ونه منله، بلخ يې بهادر خان ته وسپارلو او پخپله کابل ته وروخوځيدو، پلار ته يې وويل چې دی به شمالي سيمې له کابل اداره کوي. شاه جهان په دی خبر پخپله کابل ته ولاړو او څه موده يې ددی سيمې انتظام پخپل لاس کې واخستو. هغه په کابل کې د بابر باچا د قبر سره جوخت د يو جومات جوړولو امر وکړو او بېرته لاهور ته روان شو. باچا د بهادر خان په صلاحيت باور لرلو چې د ازبکانوسره لاس او گرېوان و. دوي د آمو نه پوری غاړی نه په مغلوچريکي حملې کولې. نذر محمد د مرو نه اصفهان ته ورغلو اود ايران باچا نه يې د مغلو پر ضد مرسته وغوښته. هغه ورته انکار وکړو نو دی بېرته مېمنې ته راورسيدو. بهادر خان اوس د نوي جنگ لپاره تياري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه چې د دریو ځایونو نه د حملې سره مخ و. د نذر محمد زامنو، سبحان قلي او عبد العزیز د دوو بېلوځایونو نه په بلخ د یوی لوې حملې لپاره هوډ کړی و. بهادر خان د وسلې زېرمتون په خان اباد کې ساتلې و، ځکه په کندوز کې به زیاتی حملې کیدې. خو د مغلو په پوځ کې شامل ځینو ازبک سردارانودکلیف د لارې راتلونکوازبکانوسره لاسونه یوکړل او په شبرغان کې یې مغل ځواک ته لوې تاوان واړولو. نذر محمد په مېمنه کې ورته لښکر راټول کړی و . شاه جهان له دی خبر شو نو د مقابلې لپاره خپل بل زوې اورنګ زیب یې کابل ته ورولیږلو. دی لښکر سره توپونه او هاتیان (پیلان) هم و او کله چې بلخ ته ورسیدل نو جنګي پلان یې جوړ کړو. په راتلونکو وو ورځو کې د علي اباد او فېض اباد سره نږدې دواړو حریفانوپه یو بل حملې پیل کړې او ازبکانو د چریکي جنګ د لارې خپل زور وښودلوخوددوي مرګ ژوبله ډېره وه. دشاه جهان په بادشاه نامه کې لیکلي دي چې پینځه شپږ زره ازبکان او د مغلود پوځ پینځه شپږ سوه کسان په دی جنګ کې ووژل شول. دا شمېرې که هر څومره مبالغې ته نږدې وې خو د جنګ پایله د نذر محمد ماتې وه. هغه له دی ماتی وروسته اورنګ زېب ته یو لیک ورواستووچې پکې د شاه جهان نه یې بخښنه غوښتې وه. شاه جهان د بلخ په جنګ څلورکروړه (څلویښت میلینه) روپۍ لګولې وې چې پخوا یو جنګ کې هم ورته دومره مالي تاوان نه و شوې. بیا هم هغه د نذر محمد بخښنه وومنله او دی یې بلخ ته راوبللو. خونذر محمد ډاډمن نه و چې مغل به یې دومره په اسانه پرېږدي. فکر یې وکړو چې دا یوسازش و. خواست یې وکړو چې د مېمنې کلا دی لومړې ده ته خوشې کړې شي چې دی خپل خپلوان پکې مېشت کړي. اورنګ زیب ورته وویل چې بلخ ته راشه، چې دا ټوله سیمه ستا په لاس درشي. نذر محمد بیا هم ویریدو. خپل یواستاځې یې د مېمنې کلا ته ورواستوو چې هغه وخت د بهادر خان لښکر پکې مېشت و. د نذر محمد استاځي ورته د هغه عذر او د اورنګ زېب ژمنه وروړاندې کړل او دا چې کلا دی هغه ته پرېږدي. بهادر خان فکر وکړو چې روغه شوې ده او دا سیمه به هسې هم ازبکانو ته ورکول کیږي نو کلا یې ورته خوشې کړه. خو دا د نذر محمد چل او د بهادر خان ساده توب و چې په هغه یې باور وکړو. د ژمنې سره سم نذر محمد اورنګ زیب ته حاضر نه شو او د ناروغې بانه یې وکړه. اوس هوا سړه شوې وه او اورنګزیب غوښتل چې د واوری له وریدو وړاندې د بلخ نه کوچ وکړي. هغه د خپل لښکر ځینې برخې د غوربند د لارې روانې کړې خو ازبکانو

وربانـدی چریکي حملې پیل کړې. بهادرخان د داسې څلورو حملو په تمبولو کې بریالې شو. د غوربند سره نږدې هزاره پرې ورمات شول او مغل پوځ ته یې تاوان واړو. اورنګ زیب په تادۍ له دی سیمې ووتلو او کابل کې یې دمه وکړه، خو بهادر خان د پاته لښکر سره په هزاره سیمه کې د واورو په طوفان کې راګېر شو. دوې د خزانې شل لکه روپۍ هم له ځانه سره ووړلې. ددوې څاروې او اسونه په طوفان کې مړه شول او ځاي خلکو هم وربانـدې ناتار ګډکړو. بهادر خان د سیمې خلکو نه د اسونو د پلورلو هڅه وکړه خو هیچا ورته څاروې نه ورکول. نږدې وه چې ددوې خزانه هم لوټ شوې واې، خو بهادر خان د روپوکسوړې د پوځې ډلو مشرانو ته وویشل چې په ځانونوپورې یې وتړي. دوې په پښو مزل وکړ او ډېر په تکلیف یې کابل ته ځان ورسوو. اورنګ زېب د هغه د راتلو انتظار هم ونکړو او پېښور ته یې پښې سپکې کړې وې. هلته په ډېلي کې د بلخ ددی ناکامه جنګ پړه ځینو درباریانو په بهادر خان واړوله.

بلخ ته د تلو نه وړاندې، بهادر خان له شاه جهان امراخیستې و چې په نوي ښار شاهجهان پور کې به د پښتونخوا خلک اوسیږي. کله چې دې هم د کابل نه پېښورته ورسیدو نو له دی ځایه نهه زره خلک کډې کولو ته تیار شول. بهادر خان غوښتل چې دی پخپله ددی قافلې مشري وکړي او تر پنجاب ورسره روان و. په لاره کې چا ورته د اګرې د دربار خبر راوړوچې باچا ترې ناراضه دی او په اړه یې شک من دې چې په بلخ کې یې سستې وکړه او جنګ یې ورته ونه ګټلو. د سزا په توګه شاه جهان په قنوج او کالپي کې د بهادر خان د جاګیر او پرګنو د ضبط امر هم کړې و. دده لپاره دا د اندېښنې وړ خبر و. د پښتنو د بدرګه کولوکارېې خپل تره نېکنام ته وسپارلو او د خپل سپیناوي لپاره په تادۍ اګرې ته روان شو.

هلته ده شاه جهان ته د جنګ حالات، د شواهدو سره بیان کړل خو هغه یې قانع نکړې شو. اورنګ زېب اوس هغه لوبه د پلار سره پیل کړې وه چې یو وخت شاه جهان د جهانګیر سره کوله. د ورونو او د هغوي پلـه ویانوپر ضد سازشونه اود پلار غوږونو ته غلط خبرونه رسول. بهادر خان د مېمنې د کلا په اړه د خپلې فېصلې دلایل او حالات باچا ته واورول. بیا د خپل ښه نیت او د تېرو خدمتونو د یادونې لپاره درېم ګړو او مشراو ته زارۍ وکړې او شپږو میاشتو کې دی جوګه شو چې شاه جهان قانع کړی. باچا ورته په قنوج او کالپي کې دده ضبط شوي جاګیر بېرته بحال کړو او د خلعت په ورکولو یې له دربار رخصت کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میرټ نه دوه دېرش میله ختځ په بهادرګړهه کې پخوا راجپوت اوسیدل او ددی نوم ګډهه تانتوا و. کله چې شاه جهان پر تخت کښېناستو نو بهادر خان ته یې دا سیمه د جاګیر په توګه ورکړی وه. دا یو شاړ او بی اباده ځاې و چې بهادر خان پکې د کلا په جوړولو لاس پورې کړې واو ددی د پورا کولو کار یې دلېر خان ته سپارلې و. دا ځاې یې بهادر ګړه نومولې و. د بلخ نه په راګرځیدوده ځو ورځې پخپلی نوې کلا کې تېرې کړې او بیا یې دا خپل ورور عنایت خان ته وسپارله. په بهادرګړهه کې اوسیدونکې پښتانه ،د عنایت خان د اولادونو نه دې چې هم دلته یې مقبره جوړه ده. عنایت خان پخپله هم د شپږو سوو عسکرو منصب دار او په بلخ کې یې په مېړانه ورته باچا منصب لوړ کړې و. عنایت خان د اورنګزیب په لښکرو کې ورسره مله و. دده سرکارې لقب دیوان عنایت خان و او ښاې ولوستې او هوښیار وځکه د دیوان عهده د وزیر سره برابر وې. دده د څلورو مېرمنو نه نهه اولادونه و او دده له مړینې وروروسته دده مشر زوې عالم خان د پلار میراث په ټولو مېندو برابر وویشلو. خو د هغه وروستۍ مېرمنه مړه وه او دهغې دریو زامنو ته یې پینځه بسوې زمکه د ګوزارې لپاره ورکړه. په دی ناانصافي هغوې اعتراض وکړو او یو ورور یې په مرموزو حالاتو کې مړ شو. پاتو دوو وروڼو د خپلې برخې زمکه خرڅه کړه او په پوټ کې مېشت شول. بهادر خان اودده وروڼو د خپلو اولادونو ودونه پخپلو کې کړې واو دا دود تر ډېره نورو کورنیو هم پاللو.

د شاهجهان پور ښار باون محله (دوه پنځوس محلتونه) په اتر پردېش ایالت کې نوم لرې. دا محلې، د پښتنو د بېلا بېلو ټبرونو پر نوم اباد دې او ځینې نومونه یې اوس هم پاته دې. بهادر خان خپله کورنۍ نوی اباد شوې ښار شاه جهان پور ته یوړه او هلته یې د بهادر ګنج په نوم یو محلت اباد کړو. دلته د ودانیو سلسله په ١٠٥۴ ه کې پېل شوه او د ١٠٥٧ تر وروستیو پکې د پخو خښتو یو جومات او ورسره یو کوهې د اوبو لپاره جوړ شول. په جومات کې شیشه کارول شوې وه نوځکه عامو خلکوورته د کانچ (شیشې) مسجد نوم ورکړو. په دی یوه څلوریزه په فارسي ژبه لیکل شوې ده چې د جومات د جوړیدو نېټه (١٠٥٧ ه) پکې څرګندیږي.

شد مرتب بدور شاهجهان.....دروطن دلکشا بهادر خان
مسجدوچاه ساخت خواجه بلند....سال تاریخ نغز شد بجهان

بهادر خان پخپل جاګیر قنوج او کالپي کې سرایونه، باغونه، او

ښایسته ودانۍ جوړی کړې. په قنوج کې د د شېخ کبیر بالا مزار یې پوخ او د زیارت کوونکو لپاره یې دالان جوړکړو. ددی په ګومبده په یوه کتیبه دده نوم او ورسره لیکلې شعر تر اوسه لیدل کیږي. په اله اباد، لاهور، او زاړه ډېلي کې د بهادر پور نومې محلتونه ده اباد کړي و. بهادر خان د فارسي شعر هم ویېلو او د یو غزل مقطع یې داسی ده.

اې بهادردر جهان هر باغ داردمېوۍ.
مېوه باغ بهادر خنجروپیکان بود

(اې بهادر، په نړۍ کې ټول باغونه مېوې لري خو د بهادر د باغ مېوه خنجر او غشې لیندۍ و)

بهادر خان د یو څه مودې لپاره د بنډېل کهنډ صوبه دار شو نو د سیمې انتظام ډېر په ښه توګه کاوو او هلته یې د ځاې خلکو غوښتنې په پام کې ونیولې. شاه جهان په دی راضي و ولې نه یې غوښتل چې هغه د خان جهان په شان اغېزه پیدا کړې. په شاه جهان پور کې د پښتنو ابادول په دربار کې د سازشونو نوې لړۍ پېل کړه. ځینو امیرانو د باچا پام دی ته راواړوو چې د روهېل کهنډ په شان پښتانه چې یو ځاې شول نو خپل حکومت به جوړ کړي. د ایران باچا په ١٠٥٨ ه کې کندهار د مغلو نه بیا ونیولو نو شاه جهان خپل زوې اورنګزېب د یو لوې لښکر سره ورواستاو. بهادر خان هغه وخت په ملتان کې صوبه دار و او دې یې هلته هم ددی لپاره ساتلې و چې د کندهار د نیولو پر وخت د اورنګزېب ملاتړ وکړي. بهادر خان د خپلو ځواکونو سره کندهار ته ولاړواو د کلاد نیولو لپاره یې د مورچو په کنستلولاس پورې کړ. د رجب په نولسمه نېټه په ١٠٥٩ ه (١۶٥٠ م) ناڅاپه دې د زړه له بندیدو مړ شو. دده ملګرو یې مړې شاهجهان پورته یوړو او هم هلته په بهادر ګنج کې یې خښ کړو چې مقبره یې اوس هم شته. بهادر خان د څلور څلوېښتو کالو و او پخپل منصب ورته د کال پینځویشت لکه روپۍ معاش ورکړې کیدو.

اورنګ زیب له خوا تر ډېرو هڅو هم د کندهار دمغلو لاس ته ورنغلو او اخر شاهجهان چې هغه وخت په کابل کې و، د محاصرې د ختمولو امر وکړو. کله چې دې بېرته ډېلي ته ولاړو نو د بهادر خان زامن او خپلوان یې دربار ته راوبلل. د بهادر خان ټولې زمکې او جاګیرونه یې د هغه وارثانو ته ورکړل اوهاتیان (پیلان)یې ترې واخیستل چې شمېره یې د سلو نه زیاته وه. دده مشر زوې دلاور خان هغه وخت د پینځلسو کالو و. ده ته یې د یو زر عسکرو او پینځه سوه سپارو منصب او نورو ته یویشت اسونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پنځوس زره روپۍ نغدې د تسليت په توګه ورکړې. دده لس زامن وچې تر ټولو کشر عزيز خان نوميدو. دده مشرې زوې دلاور خان په کابل کې د پينځويشتو کالو په عمر کې مړ شو. نور زامن يې د اورنګزيب په پوځ کې شامل و او عزيز خان د نوي کالو په عمر کې مړ شوې و. عزيز خان ته د مغلو واکمنو له خوا، بهادر روهيله او چغتاي، خطاب ورکړې شوي و. دده له اولادونو ځيني اوس هم په شاهجهان پور کې ژوند کوي.

دلېرخان

د ميلادي کال ١٦٥٧ د سپرلي هوا توده شوې وه چې شاه جهان د تشي په ناروغۍ اخته شو. دده مشر زوې، داراشکوه يو عالم او دين دارکس خو په دربار کې يې ايراني شيعه ګانو تر اغېز لاندې و. بل زوې، شجاع الملک د بنګال حاکم ، دريم اورنګزيب د دکن اوتر ټولو کشر مراد بخش د ګجرات سيمه په لاس کې لرله. هم هاغسې چې توقع يې کيده. د باچا په ځلورو زامنو کې واک ته د رسيدوسيالي پيل شوه. شجاع او مراد، دواړو په خپلوصوبوکې ځانونه د هند واکمن اعلان کړ. اورنګ زيب په دکن کې په ښکاره د واک اعلان نه وکړې خو په پټه يې د مشر ورور دارا شکوه پر ضد فعاليت پيل کړو.

څه موده وروسته، شاه جهان بېرته روغ شو نو د دارا شکوه په مشوره، خپلو دوو زامنو ته د سزا ورکولو لپاره يې لښکر جوړکړو. دلېر خان او نور سرداران چې دکن ته يې وراستولي و، بېرته اګرې ته راوبلل او د داراشکوه زوې، سلېمان شکوه په مشرۍ دا لښکر بنارس ته ورسيدو. هلته دوړاندې نه شجاع د ګنګا پر غاړه ورته خېمې لګولي وې. د سلېمان شکوه مشاور، راجه جې سنګه خبر و چې شجاع د عېش او ارام خوښوونکې ونو د يو ناڅاپي حملې مشوره يې ورکړه. د حملې پر وخت شجاع پخپلې کېډۍ کې ويده واو تر څو چې د جنګ لپاره يې ځان جوړو، دده پوځ ماته خوړلې وه. هغه وارخطا په يوې کشتۍ کې کښېناستو او پټنې ته وتښتيدو. دده پوځ او توپ خانه د مال خزانې سره سلېمان شکوه لاس ته ورغلل. ددې بريالي توب لپاره د دلېر خان منصب درې زره پلي او درې زره سپارو ته ورزيات شو.

د دلېر خان خپل نوم جلال خان واو د پلار(دريا خان) د مړينې پر وخت دې د يولسو يا دولسو کالو و. ده د خپل ورور بهادر خان تر سيوري لاندې جنګي مهارت او زدکړې تر سره کړې. په ١٦٣٧ م کې دی خپل ورور بهادرخان له خواد شاه اباد، برېلي ، رام پور اوپه انوله کې د راجپوت او د پښتنو سره د جنګونو لپاره ورواستول شو او شاه جهان ورته نهو سوو پلو او د پينځو سوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپرو لومړي منصب ورکړی و. کله چې بهادر خان په بلخ کې بوخت و،نو د شاه جهان پور د ابادولوکار جلال خان پخپله غاړه اخستې و. د بلخ د پېښې نه وروسته کله چې باچا په قنوج او کالپي کې د بهادر خان جاګير ضبط کړونو د جلال خان منصب لوړاو د دلېر خان د خطاب سره يې ددی زمکو فوجدار وټاکلو.

شاه جهان د دکن د نورو ښارونو د نيولولپاره اورنګزېب د هغه سيمې فوجدار وټاکلو نودکومکي پوځ په سر کې دلېر خان و. د شجاع د ناکام بغاوت نه وروسته، اورنګزېب خپل زوې معظم په دکن کې پرېښودو او په ګجرات کې د شهزاده مراد سره يو ځاې اګرې ته نږدې شول. ددوي د مقابلې لپاره داراشکوه پخپله مټې راونغښتې، خو هغه په پوځې ډګر کې کمزورې و. د ښار نه څو ميله بهر په سخت جنګ کې داراشکوه ماته وخوړه او د ډېلي په لوري وتښتيدو. په دی جنګ کې ددلېر خان کشر ورور يوسف خان هم ووژل شو.

اورنګ زيب د اګرې ښار ونيولو، شاهجهان، خپله مشره خور جهان ارا او د کورنۍ نور غړي په کلاکې بندي کړل او پخپله د مشر ورور سره جنګ لپاره ډېلي ته ولاړو. د داراشکوه زوې سلېمان شکوه هغه وخت د پټنې نه اګرې په لوري روان و چې په لاره کې يې د پلار د ماتې خبر تر لاسه کړو. ده د راجه جې سنګه نه پوښتنه وکړه چې اوس څه وکړي. هغه ورته ويل چې پلار ته ورشه خو پخپله ورسره د تلو نه يې ډده وکړه اوڅرګنده يې کړه چې دې به د واک په دی جنګ کې د اورنګزېب مله وي. سلېمان په دی ناهيلې شو او له دلېر خان يې وپوښتل چې څه وکړي. هغه ورته ويل چې ببېرته اله اباد او له هغه ځايه د ګنګا د سيند نه پورې غاړه، دده د ورور اباد کړې ښار شاهجهان اباد ته ورشي. هلته هر څومره کسان چې غواړي په پوځ کې به ورسره شامل شي. خو دلېر خان وربانديې دا شرط هم کېښودو چې هر څه به دده په خوښه کوي. شهزاده دده شرط وومنلو او په بله ورځ اله اباد ته د ورتلو اراده وکړه.

کله چې راجه جې سنګه ددی نه خبر شو نو دلېر خان يې راوبللو. هغه دده نږدې ملګرې او په عمر کې ترې مشر و. ده ته يې د مغل کورنۍ د چلن او دده د فېصلې تاوانونه ورپه ګوته کړل چې اخر به دده د کورنۍ په تباهۍ پاې ته رسيدل. دلېر خان يې اړکړو چې د کمزورې شهزاده پرځاې تکړه اورنګ زېب ته پټ من ووسي. په بله ورځ سهار سلېمان شکوه ورته د اله اباد ته د تلو وويل نو دلېر خان ترې معذرت وکړواو د خپلوقواو سره هم هلته

پاته شو.

بيا د جې سنګه نه هم درې څلور ورځې وړاندې دلېر خان د متهرا سره نږدې د اورنګ زېب کېمپ ته ځان ورسوو او سرېې ورته ټيټ کړو. اورنګزېب د سوغاتونوپه بدرګه دده منصب ورلوړکړو چې "پنج هزاري" شو. هغه ته يې لومړې دنده دا وسپارله چې شهزاده مراد (چې هغه وخت د اورنګزېب مله) و، ونيسي او د سليم ګړه کلا کې دې بندي کړي. دلېر خان هم دغسې وکړل او په انعام کې اورنګ زېب د لکهنو فوجدار وټاکلو. دده زوې جمال خان يې نايب صوبه داراو ورته يو زريز منصب ورکړو.

داراشکوه د ډېلي نه لاهور ته ورغلې او هلته د يو پوځ په راټولولوبوخت شو. دده زوې سلېمان شکوه د سهارن پور نه لاهور ته د تلو لپاره لارې لټولې او اورنګزېب دده د مخ نيوي لپاره پخپله پنجاب ته روان شو. ده ته نجوميانو وېيلې و چې د ١٠٦٨ هجري، د ذيقعد د يوې جمعې ورځ پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره مبارکه ورځ وه. خو اورنګ زېب سره وخت نه و. په ډېلي کې دده د پلار په نوم نوې ښار شاه جهان اباد او ددی کلا اوس جوړ و (داسيمه اوس پرانې ډېلي او لال کلا نوميږي) اورنګ زېب په دی کلا کې په شاهي تخت کښېناستو او د نوي حکومت اعلان يې وکړو خوميلمستيا او جشن يې وځنډول. د نورو سردارانو سره دلېر خان ته يې هم په دی موقع منصب اوامتيازات ورکړل. ده خپل يو لښکر دسلېمان شکوه د مخ نيوي لپاره سهارن پور کې د جمنا سيند غاړې ته ورواستول. خو سلېمان د اورنګ زېب له وېرې، د کشمير غرونو ته ووتلو اوپه سرې نګر کې تم شو. اخوا دارا شکوه د لاهور نه دجنګ لپاره روان شوی و خوپه مقابل کې د لوې لښکر حال په اوريدو خپل بل زوې سپهرشکوه يې ځان سره کړو او ملتان ته ولاړو. ده سره اوس د کور مېرمنې او نور غړي هم مله و او لکه د کډوالوخپل ژوند د ژغورلو په غم کې و. اورنګ زيب لاهور ته ورسيدو او هلته يې هم د خپل واک اعلان وکړو. له دی ځايه هغه دارا شکوه پسې ملتان په لوري روان شو خو خبر شو چې هغه سکهر ته تللې و.

په دی وخت کې د اورنګ زېب بل ورور شجاع د بنګال نه بيا سر راپورته کړونو اورنګ زېب د ملتان نه په تادۍ لاهور او ورپسې ډېلي ته ولاړو. داراشکوه پسې يې د خپلو تکړه سردارانو په مشرې يوه لښکر روان کړو چې دلېر خان هم پکې و. دوي په سکهر کې خبر شول چې داراشکوه د خپل کورغړي هم هلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښي او پخپله د معمولي خزانې سره تهته ته وتلې و. له هغه ځایه ده گجرات ته مخه کړه او دلېر خان په دی وخت کې د اورنگزېب پیغام تر لاسه کړو چې نور ورپسې وړاندې مه ځئ.

شجاع او د اورنگ زېب تر منځ په اله اباد کې سخت جنگ ووشو اوشجاع یوځل بیا له مېدانه وتښتیدو. د دلېر خان لښکر په روپ بانس کې د باچا سره مخامخ شواو تر اجمېر ورسره ولاړل. تر هغې داراشکوه د راجپوتانه د هندوانو په مرسته او د گجرات د صوبه دار شاهنواز خان په ملتیا دویشت زروکسانوجنگي لښکر تیار کړې او په اجمېر کې یې خېمې ټک وهلې وې. دده سره د راجپوت جنگیالو نه علاوه لوې شمېر ایراني سرداران مله و. هغه خپله توپ خانه د اجمیر په غونډۍ لگولې وه چې ښکته د اورنگ زېب په لښکر یې گولې وروله. د اورنگزیب په لښکر کې یوسل او څلیرویشتو سردارانو کې د یو نه علاوه نور ټول پښتانه و. درې ورځې سخت جنگ روان واو د دلېر خان سره، د بهادر خان زامن همت خان، رنمست خان اودده نور ورېرونه مله و. باچا د فشار سره مخ و، خپل ټول سرداران یې راوبلل اوددوي غېرت یې را ننگوو.

په بله ورځ تود جنگ ونښتو او د دواړو غاړو مېړنې ووژل شول . دلېر خان په لاس د یوغشي ټپ وخوړو،خو اخر جنگ یې وگټلو. دارا شکوه د شپې په تیاروکې د خپل زوې سپهر شکوه سره گجرات ته وتښتیدو. اورنگ زېب د باره بستي د پښتنو منصبونه لوړ کړل او دلېر خان ته یې پخپله پنځوس زره روپۍ انعام ورکړې. ددی برې نه وروسته اورنگ زېب دډېلي په کلا کې د خپل باچا کیدو جشن جوړ کړو او په دواړو لاسونو یې سره، سپین او ملغلرې خلکو ته وویشل. د مغل سلطنت پلاز د اگرې نه ډېلي ته کډه وکړه او شاه جهان د خپلې لور سره د کلا د یوې کړکۍ نه د تاج محل په لیدو د ژوند پاته کلونه تېرکړل.

اوس نوي باچا ته لومړې مخالفت په کور کې ودریدو. د اورنگ زېب زوې سلطان محمد چې د اله اباد نه پلار د شجاع سره جنگ له لیږلې و، خپل تره ته واوړیدو او هغه ورله خپله لور په نکاح کړه. شاهي لښکر دشهزاده د اتالیق تر څارنې بې سالاره پاته و. اورنگ زېب دلېر خان راوبللو چې ددی پوځ کومانده پخپله غاړه واخلي. د برساتونو په موسم کې د دواړو غاړو پوځونو کله په یو ځاې او کله بل کې د کشتیو پلونه جوړول او اکمالات یې یوې او بلې خوا وړل. د شجاع د مرستې لپاره د ده مشر زوې زېن الدین د تازه کومک سره مله شو. د وړو وړو جگړو لړۍ روانه

وه چې یوه ورځ شهزاده سلطان محمد د خپلې مېرمنې سره د خسر (تره) له کېمپ د شپې راوتلو او په کشتۍ کې بېرته د خپل پوځ کېمپ ته راغلو. شجاع هغه وخت خپل کشر زوې بلند اختر ورپسې ولیږلو. د سیندونو اوبه ختلې وې او د غشو او توپو نه زیات جنگیالي په اوبو کې لاهو کیدل. هم دغسې یوې جگړې پر وخت د دلېر خان زوې فتح خان د یو زرو کسانو سره د سیندپه اوبو کې لاهو شو. د باغي شهزاده حال هم بد و او سر تندې یې نه لگیدو. اخر په بده ورځ له ټانډه وتلو او جهانگیر نگر ته یې مخه کړه. خو د اورنگزېب لښکر ورپسې و، تر څو دی د بنگال له خاورې ووتلو اوپه سمندر کې یو ټاپو ته ولاړو. له دی وروسته دا شهزاده د خپلې کورنۍ سره تري تم شو.

داسې ښاي چې اورنگزېب چې کله شهزاده و نو د پښتنو سره یې زړه سوي لرله. په یو لیک کې دې د شاه جهان په هغه فېصله حېرانتیا څرگندوي چې دده له خوا د یو پښتون افسر د منصب لوړلو مخالفت و. هم دا وه چې پخپل پوځ کې یې لوې شمېر پښتانه واخستل. دلېر خان د سپه سالار معظم خان سره د اورنگزېب لپاره زمکې نیولې او د هغه په امر بهار نه وروسته اسام لوري ته یې ورواستول. د اسام په لښکر کې رشید خان (الله داد) هم شامل و. د کوچ بهار په گڼو ځنگلونو کې یې د پوځ د ورتلو لپاره لارې جوړولې او د پیلانو په زور لوې او زړې ونې یې له بېخه ویستلې. دلته زمکه د بارانونو له کبله نرمه او هر ځاې ختې او ځنگلې بوټو ورته مخه نیوله. د اسام د راجه لرغوني کلا، د برهم پتر سیند پر غاړه یوې غونډۍ جوړه وه او هغې ته رسیدل یو ناممکن کار بریښېدو. په کلا کې پینځلس زره پوځ د توپخانې سره مېشت و او په سیند کې درې نیم سوه کشتۍ د دفاع لپاره ولاړې وې. د دی ځاې خلکو کله چریکي جنگ کوو اوکله د ځینو سیمو راجگانو ورسره د جنگ پرځاې روغه وکړه. د جمدهر نومې کلا ډېره پخه او چارچاپېره ترې د اوبو خندق جوړ و. دلېر خان په یو پیل سپور له دی خندق تېر شو او په پینځو غشو ټپي شو خو د کلا د دروازې په ماتولو کې بریالي شو او مغل پوځ چې زیاته برخه یې پښتانه و، کلا ته ننوتو. د پوځ مشر خان خانان (معظم خان) په دی برې دومره خوشاله و چې دلېر خان ته یې غېږه ورکړه. ددی ځاې راجه خپل مال ، کورنۍ او د سلو پیلانو سره وتښتیدو او اسام په مغل واکدارۍ کې شامل شو. خو د بارانونو او د اوبو په زیات والي دلته په پوځ کې د اسهال او د ملاریا وبا گډه کړه. پخپله خان خانان هم ناروغه شواو څو ورځې پخپلې خېمې کې پروت و. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسام خپاره جنگیالو له دی گټه واخسته خودده پوځ ته د لوي زیان د اړولو جوگه نه و. د اسام راجه د صلح لپاره خبرې اترې پیل کړې او اخر د مغلو د شرایطو په منلو یې روغه وکړه چې یوه پکې مغلو ته څلور زره جنگیالو لښکر ورکول و. ددوو راجه گانو یوه یوه لور د باچا په نکاح کې، شل زره توله (دوه نیم زره کیلو) سره زر، یو لک او شل زره توله (دولس نیم زره کیلو) سپین، سره یې ورواستوي. ددی نه علاوه، پینځلس پیلان سپه سالار، او پینځه یې دلېر خان ته وروسپارل. په یو کال کې دننه درې لکه توله (شپږ دېرش زره کیلو) سپین زراو نوي پیلان په شاهي خزانه کې داخل کړي. بیا هر کال پینځلس پیلان دې ورته استوي. ددی نه علاوه د راجه څلور زامن به د شاهي پوځ سره د ضمانت په توگه په بنگال کې پاته وي. ددی هر څه ډېلې ته د اوړلو دنده د دلېر خان په غاړه شوه. خان خانان یو وارې بیا ناروغه شو او د بېرته تگ پر وخت په لاره کې مړ شو.

په دکن کې مرهټو اوس د سیوا جې تر مشرۍ لاندې د خپلواکۍ جنگ پیل کړې و او دده د ماتولو لپاره جې سنگه د څوارلسو زرو لښکر سره روان شوی و. دلېر خان ته هم ددی پوځ د ملتیا وویل شول او ده لا خپلې کورنۍ سره هم نه و لیدلي چې دکن ته روان شو. د دکن په پونه کې ده ته د لومړنیو دستو کومانده ورکړې شوه او دې د یوې خطرناکه درې نه دغشو او گولیو په باران کې د لښکر سره بره غره ته وختلو. د غره د پاڅه جوړ دوه کلا گان یې محاصره کړل او خپل دوه وربرونه مظفر خان او غېرت خان (د بهادر خان زامن) یې د دواړو کلا گانو په منځ کې د ډلگیو په مشرې ودرول. په کلاگانو د توپو ډزې کیدې او د یوې کلا برج راپرېوتو نو دلېر خان وربانديې وختلواو مغل بېرغ یې پرې ولگولو. د سیواجي جنگیالو په مېړانه جنگ وکړو خو اخر روغې ته اړ شول. هغه پخپله جې سنگه په خدمت کې بې وسلې حاضر شو او کلا خوشې کولو ته یوه ورځ وخت وغوښتو. راجه جې سنگه، د مرهټو مشر دلېر خان ته بوتلو او د هغه په وړاندې د روغې شرایط ومنل شول. په یوه کلا کې هغه وخت وو زره کسان چې ښځې او ماشومان هم و، دوي بهر راوتل نو دلېر خان سیواجي د لاس نه نیولې، راجه جې سنگه ته راوستلو اود خپل لوري نه یې ورته سوغاتونه ورکړل. سیواجي د کلا کنجیانې د سپارلو پر وخت وویل، " د داسې پوځیانو سره جنگ عبث دې چې اورنگ زېب پرې سرلوړې دي. " ددی برې په انعام کې اورنگ دلېر خان د وو زرو عسکرومنصب دار کړو. ددی نه علاوه هم

ورته نور سوغاتونه چې یو پیل د سپینو زرو په ساز سمبال و ورکړل.

د مرهټو نه وروسته، اورنگزېب د بیجاپور(دکن) د واکمن علي عادل شاه ته پام وکړوچې په پټه یې د مرهټو ملاتړاو د مغلو سره د جنگ لپاره یې ورته پېسې ورکړې وې. خو په بیجاپور کې عادل شاه په کلا کې ځان بند کړې اوددی سیمې ټول د اوبو سرچینې کې خاورې او زهر ژن بوټي اچولي و چې دښمن زیات وخت هلته پاته نشي. دلېر خان له ځان سره درانه توپونه نه و راوړي او په چټکۍ د نږدې سیند ته ولاړل او هلته یې قیام وکړو. د څو جنگونو نه وروسته د نورو سیمو د زمیندارانو نه د مالیې اود جنگ د نه کولو په بدل کې د تاوان او پیسو راټولو کار په کامیابې سره وکړل. د شاهي امر سره سم، دې به یو سیمې راجه ته پیغام ورواستوو او له هغه به یې سره زر، پیلان یا اسونه واخیستل او سرکاري اسناد به یې ورکړل . د دلېر خان دا تگ لاره د هغو پښتنو د رااړولو لپاره یو اغېز من گام و چې په دکن کې د مسلمان ریاستونو سره مله و. په دی وخت کې د بیجا پور نه لوې شمېر پښتانه سرداران د اورنگ زېب په څواک کې د گډون لپاره واوختل او د دکن سیمې د واک توله نا انډول شوه. خو اورنگ زېب ته په دی وخت کې د پېښور یوسفزو پاڅون کړې و او هغه خپل زوې سلطان معظم د دکن نه لیرې او د افغان سیمو ته د تلو امر وکړو.

د دکن د جگړې سالار د گجرات ناظم خان جهان بهادر کوکلتاش ته وسپارلو. ده د دفاعي جنگ پلوي کوله او باچا ته یې وړاندیز وکړو چې د مرهټو د راتگ یا د حملو پر لارو دی پوځیان ودرول شي او هر وختې چې دوي حمله کوله، هم هغه ځاې به مات کړې شي. دلېر خان دا وړاندیز خوښ نه کړو ځکه هغه د مرهټو څواک ماتول غوښتل او سپه سالار ته یې وویل چې په دفاعي جنگ به مرهټه نور هم پیاوړې شي. خو دده نظر ته چا درناوې ونکړو . ددی په پایله کې مرهټه هغو سیمو ته نه ورتلل، چې مغلوپکې کمین نیولې و، بلکه د غرونو او درو نه نویو لارو ته وتل او د مغلو د واک په سیمو کې به یې لوټ مار وکړو او وتښتیدل. ورپسې جنگونو کې مغلوډېر زیان وموندلو .

اورنگ زېب هغه وخت پخپله په حسن ابدال کې و او د دکن د جنگ لپاره یې فرمانونه لېږل. دلېر خان ته یې د سالهیر د کلا نیولو وویل چې مرهټو د مغل صوبه دار نه اخستې و. خو ددی کلا په محاصره کې د دلېر خان ډېر ملگرې د ناروغۍ د لاسه مړه شول و اخر د باچا په امر محاصره پاې ته ورسیده. دی یې له دکن

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوبللو او د ملتان صوبه دار يې وټاکلو. خو څه موده وروسته خپل دويم زوی محمد اعظم يې ملتان ته او دلېر خان بېرته دکن ته ورواستول شول. ده څو مياشتې په دکن کې په چريکي جنګونو د مرهټو سره مقابله کوله او د فوجدار په حېث يې له باچا ،په ګولکنده د حملې امر واخيستو چې ددې والي قطب شاه د مرهټو مرسته کوله. په دی حمله کې دلېر خان په پيل سپور و چې د اور په يو غشي دده ګرېوان وسوځيدو او د بتکې په اوبو يې دا اور مړ کړو. دده محافظ چې شا ته ناست و ووژل شو. د بيجا پور واکمن پخپل مرګ مړ شو نو دده دوه اولادونه زوې او لور ، دلېر پخپلې سرپرستی کې واخستل او وروسته هغه شهزادګی د اورنګزېب زوې ته يې واستوله. په ګولکنده کې يې يو وزير وټاکلو خو د باچا دا خبره خوښه نشوه او خپل زوې معظم يې يو وارې بيا د دکن فوجدار وټاکلو.

د بيجا پور مسلمان واکمن، سيواجي ته خواست وکړو چې دده مرستې ته ورشي او د مغلو نه يې خلاص کړي. هغه د يو لوې لښکر سره روان و،خو په لاره خبر شو چې دده زوې سمبها جي ، چې پلار دده په حرکاتو ترې ناراضه و او د پناله په کلاکې بندي کړې و له هغه ځايه تښتېدلې او دلېر خان سره يې پناه وړې وه.

دلېر خان د سمبها درناوې وکړو، او د اعزاز په ورکولو يې يوه خېمه کې وساتلو. اورنګزېب ته يې پېغام ورواستوو چې که حکم وي نو زوې ته د مرستی په ورکولو د پلار سره يې وجنګوو ځکه دې د دننه حال نه خبر و او ډېر مرهټه به د سيوا جي نه زمونږ لوري ته راواړوي. باچا په دی وړانديز خط راښکلو او هغه ته يې امر وکړو چې دسمبها په پښو کې بېړی واچوه او ما ته يې د بندي په توګه راوليږه. دلېر خان سمبها ته د ژوند ضمانت ورکړې او خپل لوز ماتول يې نه غوښتل. سمبها ته يې داسې حالات جوړ کړل چې دې له خېمې وتښتيدو او بېرته پلار ته ولاړو. دلېر د بيجاپور کلا محاصره کړې وه او مرهټو د همير راو په مشري ددوي د محاصرې د ماتولو لپاره حملې پيل کړې. په دی سخت جنګ کې هغه د منګل سير کلا په نيولو کې بريالې شو.

د اورنګ زېب د هندو ضد پاليسی ډېر راجپوت دده دښمن کړل او دوي په اودې پور کې پاڅون وکړو. باچا لومړې خپل زوې او ورپسې پخپله اودې پور ته ولاړو. محمد اعظم يې له بنګال او معظم يې له دکن راوبلل. دده وراره شهزاده اکبر د راجپوت هندوانو سره لاس يوکړو چې د تره په ضد پاڅون وکړي. خو اورنګزېب د لوې خطر نه راووتلو او اکبر ايران ته وتښتيدو. د راجپوت بغاوت

مشر د اودې پور رانا راج سنګه له باچا بښنه وغوښته او د دلېر خان په سفارش رانا وبښل شو. سيواجي د برهان پور ښار د ورانولو وروسته په لاره کې مړ شو نو د اورنګ زېب پام د پښتنو قوت ته شو. د خپل يو زوې په بغاوت هغه ته خبرونه رسيدل چې اعظم هم دده په مخالفت کې لاس پښې وهلې.

دلېرخان يې له دکن راوبللو او هلته يې يو وارې بياخان خانان معظم بېګ کوکلتاش وټاکلوچې په پټه يې د مرهټو سره لاره وه. باچا د خپل زوې معظم سره برهان دکن کې اورنګ اباد ته ولاړو. دلېر خان هم هلته راورسيدونو باچا دخپل بل زوې اعظم پسې پېغام ورواستو چې د دلېر خان په ملتيا د بيجا پور نيولو لپاره اورنګ اباد ته راشي. د اعظم د راتلو انتظار کيدو چې د وړوکي اختر په دربمه ورځ ۱۰۹۴ هجري (۱۶۸۵ م) کې دلېر خان ناڅاپه پخپل خېمې کې په مرموزو حالاتو کې مړ شو.

دده د مړينې په اړه شکونه راودريدل. لومړې دا اوازه ګډه شوه چې اعظم له ده سره د شپې په خېمه کې ليدلي و او معظم ددی خبر پلار ته ورکړونو دلېر خان پخپله زهر وخوړل. بله دا چې باچاته به يې نيغه خبره کوله چې يو ډول خودسري يې ښرګندوله نو ځکه يې وژلو. بل بيان داسې دې چې ده به يودرمل خوړل او يوه شپه دده وراره ورته د درملو پر ځاې زهر ورکړي و. يو تاريخ واي چې اورنګ زيب د دلېر خان نه په وېره و ځکه دده زوې معظم (چې وروسته د شاه عالم په نوم د هند باچا شو) د پلار پر ضد بغاوت لپاره له دلېرمرسته غوښتې وه خو هغه انکار کړې و او په دی خبره ددوي تر منځ اړيکې خړې شوې . دلېر چې څه وخت باچا ته دا خبره وليکله نو هم هغه وخت ورته خپل زوې هم ليک ورواستاو چې دا افغان د بغاوت اور ته لمنه وهي. باچا په دی وخت کې تشويش کې شو. هر څه که و، دا يو حقيقت و چې د دلېر خان پخپل مرګ نه و مړ شوې. دده مړينه يوه معمه ده خو دده د شخصيېت کيسې تر اوسه ژوندي پاته دي.

دده مړې يې له اورنګ اباد د هردوي شاه اباد ضلع ته راوړل شو او دلته په هاغه مقبره کې يې خښ کړو چې پخپل ژوند کې يې جوړه کړې وه. دده عمر څلور يا پينځه شپيته کاله واو په قبر يې دا شعر ليکلې دې.

جلال داشت زروز ازل چو صدق ضمير
دلېر خان شده ز الطاف شاه عالمګير

اورنګ زيب له خوا په شاه ابادکې د انګی کهېړه سيمه ، دلېر خان ته د جاګير په توګه ورکړې شوې وه چې ده پرې کورونه اباد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړل. کله چې ده په شاه اباد کې د یو لوی جامع جومات په جوړولو لاس پورې کړو نو ددی نه په لږه فاصله، د هندوانو یو مندر هم جوړ کړو چې سنګهټ په نوم شهرت لري. دلته د اشنان لپاره یو پوخ تالاب دده مقبرې سره جوخت جوړ دې. ددی تالاب د ډکولو لپاره دلېر خان د دکن د نربده سیند نه چې د هندوانو لپاره سپېڅلې سیند دې، په ډېر مصرف اوبه راغوښتې وی. تالاب تر اوسه د نربده په نوم یادیږي او ددی پر غاړه هر کال یوه لویه مېله کیږي . د شاهي زمکو نه علاوه دلېر خان سره خپله زمکه هم وه چې وروسته د لکهنو نواب سعادت علي خان دده له اولادونو په زوره واخیسته.

د دلېر خان وو زامن و چې، کمال الدین، فتح معمور، چاند خان، دلدار ، الهه دیې خان، فتح خان، جمال خان، او درې لوڼه حسنه بي بي ، مستوره، او د درېمې نوم معلوم نه دې. دده له اولادونو ځینې تر اوسه په شاه اباد کې پاته دي.

داورنګ زېب حکومت په هند کې د غورځو پرزو دوره وه چې دهغه د مړینې نه وروسته هم روانه وه. د یوې اوبلې سیمې سرداران به د پېسو په اخستوکله یوې او کله بلې غاړې ته واوختل. د منصب خاوندانو باچا ته د رشوت په ورکولو د خطر ځایونو نه ځان بدل کړو.

په دکن کې جنګ وغزیدو او کله به مرهټود پېسوپه بدل کې روغه وکړه او کله مغلو. د هغه وخت یو سردار باچا ته وویل، ما ته د پینځو زرو لښکر راکړه چې دکن درته ونیسم. اورنګزېب ورته وویل، ددی لپاره زه باید پخپله د پینځو زرو پټ من لښکر ولرم چې له تا ځان وژغورم. یو بل سردار ته چا په دکن کې وویل، چې دومره موده وشوه په دکن کې جنګ کوئ، ولې دا سېمې نه نیسئ، نو هغه ورته په ځواب کې وویل، که دا مو ونیولې نو بیا به مو اورنګزېب کندهار ته ورواستوي چې هغه ورته ونیسو. پخپله اورنګ زېب یو وارې په ډاګه دا خبره وکړه چې دې په دکن کې پخپله ناست دې ځکه دده په غېر موجودګۍ کې یو سردار هم فعالیت نه کوي. هم دا وه چې اورنګزېب خپله پلازمېنه له ډېلي دکن ته یوړه او هم هلته د اتو اتیاو کالو په عمر کې مړ شو. د هغسی جنګونو لړۍ تر اوسه روانه ده او هغه څوک چې د یوې یا بلې غاړې په لښکر کې په توده وینه جنګیږي، زیات وخت د دلېر خان په څېر په مرموزو حالاتو کې مري.

د باره بستي اوسني پښتانه

عارف محمد خان د باره بستي د ټولو پخواني کلي " بسي" اوسیدونکي دې. دده مشران داود زي او د پېښور سره نږدې دګیدړۍ دکلي نه ورغلي و. د پېښور سره نږدې د چارسدې په لاره دداودزو، یو لږ کلي اوس هم شته. بسي د ګنګا په شمال ختیځ کې د سیند نه وویشت میله لرې دې. لکه چې وړاندی مو وویل، دا کلي شېخ عیسا خان ته د شېر شاه سوري له خوا ورکړې شوې و. د بسي، لوې مېلمستون، بازاراو جومات اوس نړیدلي او زیاتو خلکو تړې کډه کړې ده. د عارف خان کورنۍ دده د تعلیم لپاره ډېلي ته کډه وکړه. د خپلوانو په اړه یې وویل چې تر اوسه پخپلو پخوانیو روایاتو ټینګ ولاړ دي. تر شلمې پېړۍ دوي د ښونځوتعلیم ته په ښه سترګه نه کتل. هغه خلک چې پخپلواولادونو یې سبق ویېلو، مجبوره و چې نورو ښارونو ته ورشي. هم دا ده چې دده کورنۍ ډېلي کې د اوسیدو فېصله وکړه . هغه کلي چې پخوا د یوې کورنۍ د خلکو کورونه پکې جوړ و، په ښاریو بدل شوي دي. د باره بستي د دولسوکليو پرځاې دلته نولس ضلع (اولسوالۍ) دي.

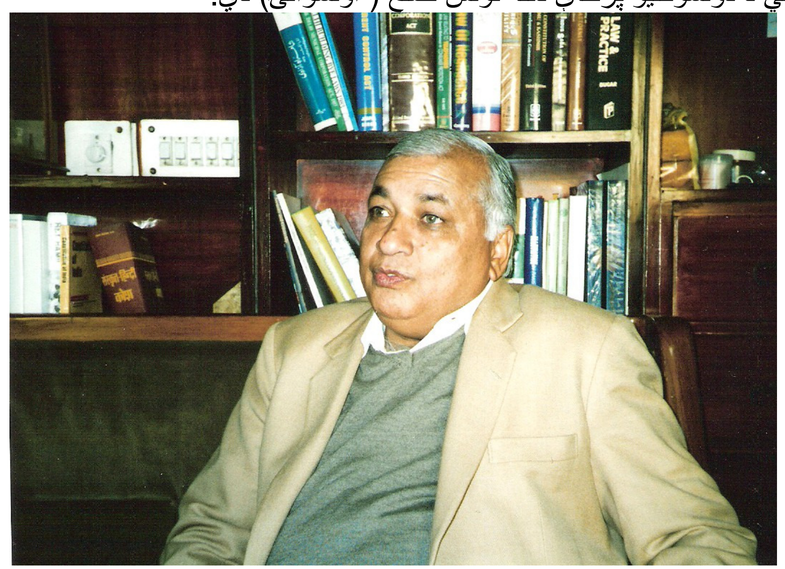

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهد خان د بگراسي اوسیدونکي او مشر ورور یې مظفر خان نومیږي. دا کلي شېخ عمر خان بازیدخېل اباد کړې و چې مغل باچا جهانگیر پر وخت دلته راغلي و. بگراسي کې دپښتنو دا کورنۍ په دریو برخو وېشلې ده او هم په دی ترتیب بگراسي هم وېشلې ده. لوېدیځه برخه یې د شېخ عمر د لمسي په نوم حسېن خېل نومیږي، دوېمه یې " بیچ والې" یعني، منځني نومیږي او درېم یې " گړهي والې" (د گړۍ اوسیدونکي) دي. دشاهدخان پلرني کور هم هلته دې خو د تیرو څو کالو راهسې دی په ډېلي کې ژوند کوي. ده یو څه موده د حکومت نوکري کوله خو اوس کور ناست دي او د افغاني جرگې په نوم یې یوه ټولنه جوړه کړې ده. دې د خپل نوم سره د خان پر ځای د افغان ټکې کاروي او علت یې داښیې، چې د خان توري غېر پښتنو هم د خپل نوم سره کارول پیل کړي دي. په دی خبره یې ډېر خفگان ځرگند کړو چې د پښتنو پېژندگلوي به په دی نوم کېده خو اوس هر څوک ځان ته خان واي.

د باره بستي د پښتنو د خوي خصلت په اړه یې وویل دوي ډېر غاوره خلک دي . داسې فکر کوي چې اوس هم حاکمان دي. دوي د نورو قامونو د خلکو سره خپلوي، نه خوښوي، پخپل پښتونوالی ډېر ویاړي، ژر په قهر شي او که بل څوک ورسره ښه چلن ونکړي نو دا نشي زغملی. ده د خپل مور کیسه وکړه چې په ډېلي کې یوه ورځ په کوڅه کې ترکاري خرڅونکي نه یې سودا کوله. په څه خبره دوي بحث پیل کړو. ناڅاپه دبقال له خولی ښکنځله راوتله . د شاهد خان مور ورته په مخ څو کلکې څپېړې ورکړې او د هغې ورځې راهیسې هغه بقال ددوې کوڅې ته نه راځي. یو وخت ددی ځای پښتانه دومره غاورو چې یواځې سیدان به ورسره په کرسۍ کېناستې شول او نورو ته به یې ټیټې چوکۍ یا پر زمکه ځای ورکوو. شاهد خان واي، چې د واده پر وخت د هند دود دې چې د هلک کورنۍ دناوې له کوره د جهېز غوښتنه کیږي، خو پښتانه دا یو عېب گني. واي چې په باره بستي کې پښتانه خپلو لوڼو ته هم د پلار په جایداد کې برخه ورکوي.

بگراسي او ددی شاو خوا سیمه کې پوخ سړک او برېښنا نشته او ددی علت ښاي داوي چې خلک خپله خپلواکي د لاسه ورکول نه غواړي. په دی کلو کې دوي اوس هم لکه د پخوانو زمکه والو ژوند کوي. کورونه یې حجری لري چې پکې سړي کښېني اودکلي شخړی پخپله هواروي. زیات تره سړي ټوله ورځ په حجره کې تیروي او ماښام خپلوکورونو ته ځي. د ورځې هم هغه سړې په کورکې وي چې ناروغه وي. د کور ښځې د مېلمنو لپاره چاې ډوډۍ پخوي. شاهد خان راته وویل چې په هندوستان کې د زرعي اصلاحاتواغېز د باره بستي په خلکو نه دی شوي ځکه ددوي د کلي زمکه لا پخوا په وړو وړو برخو وېشل شوې وه.

په باره بستي کې امونه ډېر کیږي. د مېوې د پخیدو پر وخت، له دی ځایه په زرگونو لارۍ اوس د ډېلي بازار ته ورځي .

د بگراسي یو بل اوسیدونکې اقبال احمد خان دی . ده سره سل اېکړه زمکه ده چې ورباندې د امونو باغونه دي . یو بل ورور سرفراز خان سره یې دا زمکه شریکه ده. ده وویل، ځینې پښتانه اوس هم د گنگا پر غاړه ښکارله ورځي چې واړه ځناورپکې مونډل کیږي . اقبال خان واي زه پخپلی کورنۍ کې لومړې کس ووم چې دېرش کاله پخوا مې د حکومت نوکري وکړه . اوس تقاعد شوې او په ډېلي کې ژوند کووم. دی د بگراسي د نواب کورنۍ نه دې او د خان پور هغه پخوانۍ کلا چې اوس په نړیدو ده. ور ته په میراث پاته ده خو دی اوس دومره توان نه لري چې هغه بېرته جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي . ځکه خو هر کال په بارانونو کې ددی کلا يو دېوال يا چت راپرېوځي نودې ټرېکټر يا ټرالي په کرايه کړي، د غورځېدلو دېوالونو تيږي رابار کړې او ډېلي ته يې راوړي . دلته هغه د نوي کور په دېوالونو کې دغه تيږي او خټه کاروي. د اقبال خان کورنۍ ځينې اثار سمبال ايښي دي چې پکې د سيپ(صدف) رکابۍ او کتابونه شامل دي.

د باره بستي يو بل پخواني کلې، چندیانه د بگراسي نه درې ميله لوېديځ کې دې. دا کلې د شېخ عيسا زوې خضر خان اباد کړې و. بيا د خضر خان لمسي حسن دلته يوه گړۍ (کلا) جوړه کړه چې اوس هم د حسن گړۍ په نوم کندوالې يې پاته دي. محمد صادق خان په چندیانه کې زمکې لري او واي چې دلته څلور محلتونه، حسن خېل، فتح خېل، يحيا خېل او کوټ واله (کلا لرونکې) نوميږي. دی په حسن خېلو کې وسيږي چې د باره بستي تر ټولو زيات شمېر وگړي پکې مېشت دي.

قېصر جهان د چندياني اوسېدونکې ده، خو په بگراسي کې واده ده. واي، څو کاله پخوا هم کله چې د کور ښځې به بهر وتلې نو جامو د پاځه به يې سر نه تر پښو يوه سپينه چپنه اغوستې وه چې ورته تلک يا سرگاه واي. اوس ددی رواج کم شوې دې او يواځې سپين سرې مېرمنې يې په سروي. خو د واده پر وخت کله چې جينۍ د پلار له کوره روانيږي نو هم هاغسې يوه سپينه لوپټه يا څادروربانډی غوړوي. دا شپږ ميټره څادر " سليرگۍ " نوميږي. او نن سبا ښه گلکاري وربانډي شوي وي. د ناوې لپاره د سپينو زرو په گډون ، د غاړې لونگين هرو مرو جوړيږي. که هر څومره هغه د سرو زرو گاڼې ولري خو په دی لونگين کې سپين زركارول شوی وي.

قېصر جهان راته د خپلې مشرې لورد واده عکسونه راښکاره کړل چې لونگينو امېل يې په غاړه و. د واده پر وخت د شاه زلمي د کميس پرتوگ د پاځه واسکټ ضرور وي او په ځينو ځايونو کې پټکې (لونگۍ) هم په سروي. ناوې ته آرسي (د سرو زرو گوته چې شيشه پکې لگيدلې وي) هم ورکړې کيده خو اوس يې رواج ختم دي. د واده په څلورمه ورځ د ناوې د کور ښځې د ناوې د راوستلو لپاره د هغې خسرگنۍ کور ته ورځي. په دی وخت کې چهوارې(وچه خرما) او نوره مېوه وېشل کيږي. د هغې لور نسيم راته ويل " په دی وخت کې خلکو داسې چور گډکړی وي چې د يو بل د لاس نه چهوارې تښتوي او منډې تررړې وهي. د نکاح پر وخت دوي کونځلې او چينې (بورا) په مېلمنو

ويشي چې د پېښورد ودونو يو پخواني دود دې.

دوي دکويژدنې، واده او د ماشوم پر زيږيدو ډزی کوي. د جينۍ په زيږيدو يوه او د هلک لپاره دوه هوای ډزې کيږي. د مېلمنو لپاره د غوښې ښوروا پخوي چې د خميره ډوډۍ سره يې خوري. دا ډوډۍ زيات وخت په تبخي يې پخېږي. لکه د نورو ځايونو دا ښوروا او ډوډۍ په يو لوې طشت يا خانک کې خوړل کيږي او دی خواړو ته " سريد" واي. په باره بستي کې په خاصو موقعو لکه اختر برات کې يو ډول خواړه چې " غړي" ورته واي ،هم خوري . خميره ډوډۍ په يوه کاسه کې ماته کړي د پاځه پرې ايشېدلی شيدې چې پکې سوچا ژېړ غوړي او خواړه گډ شوي وي، واړوي بيا دا ډوډۍ په شودو کې ښه مېده کړي او په لاس يې خوري.

" بنوليا" يو بل خواړه دي . کله چې نوې پنبه (پاغونده) راشنه شي نو دا راټولوي او په اوبو کې يې خيشته کړي. له دی راوتلي شيرۍ کې د پخولو پر وخت وريږې او شيدې د خوارو سره گډ کړي.

د يو بل دود په اړه قېصر جهان راته وويل چې که د ښځې مشر زوې مشر اولاد لور وي نو دا د خپلې نيا سره د لور په توگه اوسيږي. ددې مور هم خپله لمسۍ (غزاله) لکه د لور په شان ساتلی او لويه کړې اوواي، " زه د مور يوه لور وومه نو ځکه غزاله داسې ده لکه زما خور" . هغه نور ورونه خوېندي هم لرې خو د غزالې د سبق او د هغې د واده ټول لگښت د قېصر جهان مور پورا کړو. هغه واي پښتانه يواځې زمکه وال دي . په چندیانه کې نور ټول خلک د پښتنو زمکه والو په کورونو او يا په زمکو د کارونو لپاره اباد شوي دي. د هغوي په کورکې د هری کارکوونکي خپل مسلک معلوم وي. د نايېې کار پخلې او د نورو ټولو خدمت گارانو نگراني کول و ، مهتراني (صفاي کوونکې) کار ځاې جاروکول ، پاک کاري او خزلی بهر وړل دي. چميار هغومزدورانو ته واي چې غنم او نوره غله د خوراک لپاره پاکوي ، مصالحې ټکوي، ترکاري پرېکوي او کالي مينځي. که په کور کې غوا يا مېښه وي نو دا چميار ساتي اود خانانو او ددوي مېلمنو ته بيوزې هم خوزوي. دا کار هغه وخت کيدو چې بريښنا به نه وه. گواله، گوالن. شېدې او له دی جوړ توکي لکه پنير، ماسته او کوچ ورته راوړل. بهشتي د ورځې د استعمال اوبه کورونو ته راوړل خو اوس په کورونو کې نلکې لگيدلي دي. واده يا په خاصو موقعو اوس هم ډوډۍ بهر په حجره يا په مېدان کې پخوي او دا ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخول او وېشول د "خان سامان" پر غاړه وي. په عامه توګه يوه پورا کورنۍ د يوې خان دکورنۍ په خدمت کې بوخت وي اودوي ته د کال وريژې ، غنم او نور د خواړو شيان ورکړی کيږي.

د باره بستي يو بل کلي خان پور نومېږي. او شېخ رکن الدين ته جهانګير باچا له خوا ورکړې شوې و. خو کلي د هغه ورور يوسف خان اباد کړو. ددی کلي لويه کلا اوس په کنډ والو بدله ده او په ميراث کې اقبال خان ته رسيدلې ده چې پورته يې زکر شوې دی. خان پور يوه لويه سيمه ده او پکې واړه واړه بې شميره کلي جوړ شوي دي. د مغلو د واک په وروستيو کلونو کې دلته د جاټ " جټانو " حملې ډېرې کيدې . د هرې حملې پر وخت به د ټول کلي خلکو ورته مورچې ونيولې او دوي به يې وزغلول. دلته د امونو د باغونو په منځ کې يوه هديره د " باغ ګنج شهيدان " په نوم اوس هم شته چې د هغو جګړو مړي پکې خښ دي. ددی کلي د خلکو مېړانه په سندرو کې وستايل شوه. د انګرېزانو پر وخت ددی کلي وروستي مشر عبد الطيف خان په څلورو جرمونو تورن شو. يو جرم يې دا و چې ده مغل باچا بهادر شاه ظفر ته د خپل ملاتړ ليک ورلېږلی و. دوېم دا چې د انګرېز په خزانه کې يې د زمکو ماليه ناوخته استولې وه، درېم دا چې په يو جنګ کې د انګريز مخالف د هندوانو ټهاکر بهيم سنګهه چې ده نيولې و، پخپله خوښه ورخوشې کړې و. څلورم دا چې د انګرېز د پوځ نه يوه فراري، حوالدار رحيم خان ته يې د څو ورځو لپاره ځان سره پناه ورکړې وه.

ددی جرمونو په سزا کې عبد الطيف خان يې تورو اوبو ته وروا‌ستولواو دده ټولې زمکې يې ضبط کړې. دده کورنۍ يې درپه دره کړه. وروسته دا نهه کلي يو بل کس سيد مير خان ته د سردار بهادر د خطاب سره ورکړې شول. دی د ميرټ اوسيدونکې خو مشران يې د پغمان نه هند ته ورغلي و. د ۱۸۵۷ م د پاڅون پر وخت سېد ميرد انګرېزانو سره ډېره مرسته کړې وه نو دا زمکې د هغې خدمتونو يو انعام و.

د خان پورپه زاړه کلي کې د يو محلت خلک د يوکور غړی وي. د محلت د جوړښت نقشه د اس د نعل په شکل وي چې په دی نيمه داېره کې د تلو راتلو يواځينۍ لاره به يوه لويه دروازه وه. د دروازې دواړو غاړو ته به د دربان د ودريدو يا د کښېناستو لوړ ځايونه لکه د دکانچې جوړ و او هم دلته به حجره هم وه. چې سړي به پکې هر وخت ناست و . ښځوته په دی محلت کې د يو کور نه بل ته د تلو راتلو پورا ازادي وه او دوي بې له پردی پکې ګرځيدی شوی. د محلت په کوڅو کې که څوک ښځه روانه وه او

سړې ورته مخې ته راغلل نو سړې به مخ دېوال ته کړوچې ښځه تېره شي. په ځينو ځايونو کې دا دود اوس هم پاته دی. د خانانو ښځې به په ډولۍ يا چوپان او ورسته بيا په ټانګه (ګاډي)کې بهر تللی چې شا وخوا به ورته پردی تړلی وي. خو زيات وخت ښځې به د خپل محلت نه بهر نشوی وتلې . چميا‌ران او نورو ملازمانو ښځې به د کارونو لپاره بهر وتلې . د وخت په تيرېدو کله چې د کلو خلک يو بل سره خپلوي پېل کړې نو د ښځو بهر وتل هم زيات شول.

دمحلتونو د داسی جوړښت يوه ګټه دا وه چې هيڅوک به محلت ته بی له اجازې يا بی له شناخت نشو ورتلې . د خطر يا جنګ پر وخت سړي به د وسلو سره ددی کلا ډول محلت چاپيره ودرېدل. د محلت د لوې دروازې نه بهر په حجره کې جرګی کيدې او اوس هم کيږي . د محلت مشر چې محله دار ورته واي په جرګه کې ضرور ګډون کوي. د جرګی د رابللو حاجت د زمکې د شخړو ، د ودونو او يا کوم سياسي بدلون پر وخت کيږي. اقبال احمد خان ويل ، نن سبا زمونږ جرګی يواځې د زمکې او د کورونو د لانجو د غوڅولو لپاره رابلل کيږي. خوکله ناکله په کلی کې اوسيدونکي د نورو قامونو خلک هم خپلې شخړې دی جرګوته وړاندی کوي.

په بګراسي کې د پښتنو کورونه د سلو شاو خوا دي خو اوس دنورو قامونو خلکو هم پکې کورونه جوړ کړي دي چې شمېره يې ښاي له پښتنو هومره وي. دلته د اس د سپرلي او د پټکي تړل اوس هم رواج لري اويو وخت د اسونو ساتل عام و او ددی سيمې يو مهم کاروبارګڼل کيدو. اوس هيڅوک دادنده نه کوي او څو کورنيو، يو،دوه اسونه د واده ښادې لپاره ساتلي دي. اوس ښځې په ډولۍ يا تانګه کې نه بلکه په موټرو کې ځي راځي . ځينې ښځې اوس هم هغه سپينه بورقه په سروي چې پېښور کې به يې رواج و. د هند د وېش نه وړاندې خلکو پېښور ته تګ راتګ ډېر کاو.

صادق خان راته وويل چې ددوي کچه (خام) کورونو کې د لرګي چتونه و او په دېوالونو به يې کاګل کوو. په هر کور کې غوا ، مېښې ساتل کيدې او ځينو کورونو به خپل رتهه لرلو. رتهه د لرګي جوړ هغه ګاډې وي چې يو يا دوه غوايان يې راکاږي. د ښکار غوښې به کباب کيدې خو اوس د حکومت له خوا په ښکار بنديز دې. دلته په هر پخلي کې غوښه ارو مرو وي. ان تر دې چې دال هم د غوښې سره پخوي. ددی ټولو خلکو د خبرو نه داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي چې په هند کې د پرمختګ په لار دباره بستي پښتانه هم اړ شوي دي چې پخواني روایاتو ته مخه ښه وواي. خو د مشرانو د برم او عظمت هېرول ورته ګران دي.

لیکلي سرچینې

۱. افغان امرا او مغل. ۱۵۲۶،۱۷۰۷م. ریتا جوشي وکاس اداره ډېلي. ۱۹۸۵ م چاپ. ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۲،۱۳۳، مخونه
۲. مغل امرا. محمد اطهر علی. ژباړه ، امین الدین. فېکټ بک لاهور. نېټه ناڅرګنده. مخونه ، ۲۷، ۲۸، ۱۰۷،۱۱۴، ۱۱۵
۳. تاریخ خان جهاني و مخزن افغاني. خواجه نعمت الله هروي. ژباړه د ډاکټر محمد بشیر حسېن. اردو ساینس بورډ لاهور. دوېم چاپ، ۲۰۰۴ م. مخونه ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۷، ۴۰۵،
۴. یادګار سلف. یعني تاریخ باره بستی افغانان. محمد عبېدالله خان. ۱۹۳۹ م . ناشر. حجن سردار فاطمه خانم.میرټ. دوېم چاپ ۱۹۹۸م ډېلي. مخونه، ۴۷.۱۶۸، ۱۷۸، ۲۲۲،۱۸۲، ۱۸۶،۳۶۹، ۳۷۰ ، ۳۷۴،۳۷۵.
۵. اکبرنامه. اېس . اېم برک. ژباړه، مسعود مفتي. علم و عرفان خپروني. لاهور۲۰۰۶ م. مخونه، ۱۲۴،۱۱۶
۶. شاه جهان نامه. ملا محمد صالح کمبوه. ژباړه، ممتاز لیاقت. سنګ میل چاپ لاهور. ۱۴۰ نه تر ۱۴۷

مرکې

۱. عارف محمد خان. د هند د هواي لیکو پخوانی وزیر
۲. شاهد خان . د باره بستي د افغان جرګې استاځې
۳. محمد صادق خان. د چندهیانې اوسېدونکی.
۴. نسیم اختر د بګراسي اوسیدونکې و په ډېلي کې د جامعه ملیه اسلامیه محاصله
۵. اقبال خان
۶. د باره بستي یو شمېر اوسیدونکي.

مننه ، د جواهر لال پوهنتون د یو شمېر محاصلینو، عایشه سنبل، مشکور محمد ، د ال انډیا رېډیوممتاز ولي، پوهنمله رحیمه او دبېو ګل

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library